

ครูชบ ยอดแก้ว

ครูภูมิปัญญา : นักเศรษฐศาสตร์ชุมชน

คำนำ

ภูมิปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ของคนไทยเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เป็นชุมทรัพย์ทางปัญญาอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรองรปรุงแต่พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อมา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ทางภูมิปัญญานั้นจะนำมาซึ่งกระบวนการเรียนรู้ อันเป็นกระบวนการพัฒนาที่สำคัญที่จะทำให้สังคมอยู่รอด

ด้วยตระหนักในความสำคัญดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดทำนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งได้รับมติเห็นชอบกับนโยบายดังกล่าวเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ โดยในสารถของนโยบายเป็นพื้นฐานสำคัญส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาสู่ความเป็นสากลบนพื้นฐานแห่งความเป็นไทย

ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ สำนักงานฯ ได้จัดทำโครงการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ครุภูมิปัญญาไทยขึ้น โดยในรุ่นที่ ๑ ได้คัดเลือกครุภูมิปัญญาไทยด้านต่างๆ ไว้จากภูมิภาคของประเทศไทยเป็นจำนวน ๓๐ ท่าน และได้เชิญชวนผู้สนใจทั้งนักวิชาการ นักเขียน และประชาชนโดยทั่วไปได้เข้ามาศึกษาเนื้อหาสาระขององค์ความรู้ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ผลกระทบขององค์ความรู้ครุภูมิปัญญาที่มีต่อการศึกษาและชุมชน แล้วนำเสนอผลงานในรูปแบบงานเขียนที่อ่านง่าย เข้าใจง่าย ทั้งนี้ เพื่อผู้อ่าน ผู้ศึกษาจักได้เข้าถึงบทบาทครุภูมิปัญญาไทยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและเกิดการยอมรับในสังคม

การนำเสนอผลงานครุภูมิปัญญา กรณีศึกษา ชบ ยอดแก้ว ครุภูมิปัญญาไทย : นักเศรษฐศาสตร์ชุมชน ซึ่งเป็นครุภูมิปัญญาไทยด้านกองทุนชุมชน ได้กอบกู้เศรษฐกิจชุมชนในตำบลน้ำขาว จังหวัดสงขลา และพื้นที่ใกล้เคียงจนสามารถช่วยชุมชนให้หลุดพ้นจากความยากจนได้ และได้ขยายแนวคิดไปทั่วประเทศ องค์ความรู้ด้านกองทุนชุมชนของครูชบได้ประมวลเป็นหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ชุมชนพึ่งตนเองตามแนวตะวันออก ซึ่งได้รับการ

ผลักดันให้เป็นนโยบายรัฐ โดยที่คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี เห็นชอบ จึงมีมติให้สถาบันอุดมศึกษาพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดทำหลักสูตร สำนักงานฯ จึงได้มอบหมายให้นางกัลยาณี ปฎิมาพรเทพ เป็นผู้ศึกษาและนำเสนอผลงาน ซึ่ง สำนักงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาสาระจะกระตุ้นให้สังคมได้รับรู้ถึงคุณค่าความเสียสละ และความดีงามของครุภูมิปัญญา เป็นตัวอย่างและแนวคิดให้ชนรุ่นหลังนำความรู้ไปทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ในสภาวะที่บ้านเมืองกำลังประสบปัญหาต่อไป

(นายรุ่ง แก้วแดง)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ความในใจของผู้เขียน

การศึกษาเรื่อง ชบ ยอดแก้ว ครูภูมิปัญญาไทย : นักเศรษฐศาสตร์ชุมชน นี้ เกิดจากแรงบันดาลใจของผู้เขียนในฐานะเป็นผู้ประสานงานกลางในโครงการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ของครูภูมิปัญญาไทย วันที่ ๑ พ.ศ.๒๕๔๒ ของสถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาและการศึกษาไทย (สภก) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีผู้ได้รับคัดเลือกเป็นครูภูมิปัญญาทั่วทุกภูมิภาคจำนวนทั้งสิ้น ๓๐ กรณี โครงการการอบรมทรัพยากรแบบพัฒนาครบวงจรชีวิต ของครูชบ ยอดแก้ว เป็น ๑ ใน ๘ โครงการที่เป็นโครงการในภาคใต้ที่ผู้เขียนรับผิดชอบในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล และเห็นว่า ประวัติและผลงานของครูชบ น่าศึกษาและน่าเอาเป็นแบบอย่างในความดีงามและความเสียสละ ในการสร้างคุณูปการทางด้านเศรษฐกิจที่ยิ่งใหญ่แก่ชุมชน

ผู้เขียนขอขอบคุณสถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาและการศึกษาไทยที่ให้โอกาสได้ร่วมงานในโครงการ จนทำให้ผู้เขียนได้มีความรู้และมีข้อมูลจำนวนหนึ่ง และเมื่อศึกษาเพิ่มเติม ก็สามารถนำประวัติและผลงานของครูชบ มาเขียนเป็นเรื่องราวและเล่าสู่กันฟังได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องขอขอบพระคุณ ดร.รุ่ง แก้วแดง เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้แสดงความสามารถและอนุญาตให้ผู้เขียนได้เขียนเรื่องนี้ พร้อมทั้งการลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม พร้อมทั้งให้คำแนะนำ คำปรึกษาและดูแลเกี่ยวกับเนื้อหาและประเด็นต่างๆ มาโดยตลอด ขอขอบคุณมูลนิธิหมู่บ้าน เครือข่ายต่างๆ ผู้ให้ข้อมูลในการให้สัมภาษณ์ทุกท่าน ขอขอบคุณ ดร.วิมลลักษณ์ ชูชาติ ผู้อำนวยการสถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาและการศึกษาไทย ที่ให้การสนับสนุน ขอขอบคุณ อาจารย์สมพงษ์ พลະสุรย์ ที่ปรึกษาศูนย์ประชาสัมพันธการศึกษาแห่งชาติ ที่ช่วยปรับแก้การใช้ภาษาและคำแนะนำในการเขียน ขอขอบคุณคุณคุณวัลภา เล็กวัฒนานนท์ นักวิชาการศึกษา ๖ ผู้รับผิดชอบโครงการครูภูมิปัญญาภาคเหนือ ซึ่งเป็นผู้ร่วมลงพื้นที่ แนะนำวิธีการเก็บข้อมูล และให้คำแนะนำต่างๆ และเป็นผู้ให้กำลังใจผู้เขียนมาตลอด

กัลยานี ปฎิมาพรเทพ

สารบัญ

คำนำ

ความในใจของผู้เขียน

หน้าต่างชีวิต “ตะวันออก” ของครูชบ ยอดแก้ว โดย...นายถวัลย์ มาศจรัส

บทที่ ๑ เศรษฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ชุมชน	๑
๑.๑ บทนำ	๑
๑.๒ ความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์	๑
๑.๓ ความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์	๓
๑.๔ ประเภทหรือแขนงของวิชาเศรษฐศาสตร์	๖
๑.๕ เศรษฐกิจกระแสหลัก	๘
๑.๖ เศรษฐศาสตร์ชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง	๙
๑.๗ ความแตกต่างของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักกับเศรษฐศาสตร์ ชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง	๑๐
๑.๘ เศรษฐกิจยุค ดร.ป๋วย	๑๕
๑.๙ การเปรียบเทียบแนวคิดเศรษฐศาสตร์ของ ดร.ป๋วย กับครูชบ	๑๘
บทที่ ๒ ครูชบ เป็นใคร เรียนรู้ได้อย่างไร	๒๒
๒.๑ น้ำชาวถิ่นกำเนิด	๒๒
๒.๒ ครูชบเป็นใคร	๒๓
๒.๓ ชีวิตในวัยเรียน	๒๔
๒.๔ พ่อแม่คือผู้ให้อนาคต	๒๕
๒.๕ ตัดสินใจเรียนครู	๒๕
๒.๖ เสี้ยวหนึ่งแห่งการเรียนรู้	๒๖
๒.๗ เข้าสู่วงการแม่พิมพ์ของชาติ	๒๗
๒.๘ จุดมการณของครูชบ	๒๗

๒.๙ ผู้ให้โอกาส	๒๙
๒.๑๐ ระยะเวลาที่ผ่านมา	๓๐
๒.๑๑ องค์ความรู้ของครูชบ	๓๒
๒.๑๑.๑ ความรู้เกี่ยวกับชุมชน	๓๓
๒.๑๑.๒ ความรู้ด้านการศึกษา	๓๓
๒.๑๑.๓ การขอมทรัพย์	๓๖
๒.๑๑.๔ ศาสตร์การชุมชน	๓๘
๒.๑๑.๕ การจัดการ	๓๘
๒.๑๑.๖ ปัจจัยที่หล่อหลอมการเรียนรู้	๓๙
๒.๑๒ สาขาภูมิปัญญาของครูชบ	๔๑
บทที่ ๓ ครูชบสอนอย่างไร	๔๒
๓.๑ แนวทางการสอนศิษย์	๔๒
๓.๒ กรอบความคิด	๔๓
๓.๓ เตรียมความพร้อมด้วยโครงการการศึกษา	๔๔
๓.๔ การสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้	๔๖
๓.๕ การเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	๔๖
๓.๖ โอกาสที่รอคอย	๔๗
๓.๗ การถ่ายทอดแนวคิดและแนวปฏิบัติลงสู่ชุมชน	๔๘
๓.๘ วิธีการสอนของครูชบกับครูต้นแบบ	๔๙
๓.๙ วิสัยทัศน์กว้างไกล	๕๐
๓.๑๐ รางวัลชีวิต	๕๐
๓.๑๑ สรุปละบวนการถ่ายทอด	๕๑

บทที่ ๔ ผลกระทบต่อการศึกษาและชุมชน	๕๐
๔.๑ ผลกระทบด้านการศึกษา	๕๕
๔.๒ ผลกระทบต่อชุมชน	๕๗
๔.๓ โครงการ “ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ของครูภูมิปัญญาไทย”	๖๑
๔.๔ สรุป	๖๑
บทที่ ๕ ผืนที่เป็นจริงของครูชบ ยอดแก้ว	๖๓
๕.๑ สิ่งที่ครูชบเคยवादผืนไว้และเป็นความจริง	๖๓
๕.๒ มหาวิทยาลัยชาวบ้าน	๗๕
๕.๓ อยู่รอดได้ด้วยคุณธรรม	๗๕
๕.๔ ครูชบผืนต่อ	๗๖
๕.๕ สรุป	๗๖
ภาคผนวก	
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	๘๔
คำปรารภของครูชบ	๘๗
ครูชบ ยอดแก้ว โดย... นางสาวสุทธาสินี วัชรบูล	๘๙
คำปณิธานชบ ยอดแก้ว โดย... นายวิช ตาแก้ว	๙๐
แต่คุณครูชบ ยอดแก้ว ด้วยคารวะ โดย...ชาติรี สำราญ	๙๑
บรรณานุกรม	๙๒

หน้าต่างชีวิต “ตะวันออก”

ของครูชบ ยอดแก้ว

หนึ่งในวีรบุรุษแผ่นดินใต้ ครูภูมิปัญญาไทย-นักเศรษฐศาสตร์ชุมชน

เนิ่นนานมาแล้วที่สังคมไทยอยู่อาศัยกันด้วยระบบของการพึ่งพาซึ่งกันและกัน
เกื้อกูลกัน เชื้ออาทรกัน ทั้งหมู่วงศ์าคณาญาติ ในหมู่เพื่อนบ้านและขยายวงกว้างออกไปใน
หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ครอบคลุมไปทั่วประเทศจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคน
ไทย

ในยามบ้านเมืองเข้าสู่วิกฤตการณ์ในเรื่องอะไรก็ตามที่หมู่บ้านของเรา ตำบลของเรา
อำเภอของเรา จังหวัดของเรา ประเทศของเรา จะมีนักคิดผู้กล้าลุกขึ้นมาพาผู้คนฝ่าวง
ล้อมวิกฤตการณ์ด้วยความองอาจ กล้าหาญและเสียสละด้วยภูมิปัญญาอันชาญฉลาดเพื่อ
พาผู้คนที่เขารัก หวง และห่วงใยให้ก้าวพ้นวิกฤตการณ์เลวร้ายไปสู่อนาคตใหม่ที่เขາหวัง
และฝันว่ามันจะต้องเป็นดินแดนอุดมสมบูรณ์ เป็นดินแดนแห่งความรุ่งโรจน์ของคนที่เขารัก
และห่วงใย ซึ่งมีชีวิตอยู่ร่วมยุคกับเขา และที่กำลังจะเกิดตามมาในอนาคตกาล

เขาคิด เขาก้าวนำผู้คนที่เป็นพี่น้องของเขา เป็นเพื่อนของเขา ประเทศของเขา เพื่อ
สิ่งใดที่ยากจะแจจแจงความคิดของเขาออกมาให้ละเอียดลอบได้หมดจด ทั้งนี้ เพราะ
มหาราช วีรบุรุษ หรือผู้นำมักสงบนิ่ง มียินดีที่จะบอกเล่าเรื่องราวเหล่านั้นแก่ผู้คน

มีคำกล่าววว่า สงครามก่อให้เกิดมหาราชและวีรบุรุษ

วิกฤตการณ์ก่อให้เกิดผู้นำ

นี่คือสัจธรรมของธรรมชาติในความอยู่รอดของมวลมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ ทุกชาติ ทุก
ภาษา จึงมีมหาราชของเขา มีวีรบุรุษของเขาให้น้อมเทิดบูชา

ไม่เว้นแม้แต่กลุ่มชนที่ไร้ถิ่นฐานบ้านช่องที่จะสร้างอาณาจักร สร้างประเทศไว้ให้ลูก
หลานได้ พวกเขาที่ยังมีตำนานวีรบุรุษเล่าขานสืบต่อกันมา

ในยุคที่ผ่านมา สังคมของเราให้ความสำคัญกับผู้นำทางการเมืองการปกครองเสีย
เป็นส่วนใหญ่ การพัฒนาประเทศตามแนวทางตะวันตก ทำให้เราคาดฝันจะเป็นเสือตัวที่ห้า

ของเอเชีย ผู้นำการเมืองคนโตชูประเด็นเศรษฐกิจก้าวหน้าได้ ผู้นำคนนั้นจะยิ่งใหญ่ในฐานะผู้พิชิตชัยชนะจากสงครามเศรษฐกิจ

บ้านเมืองของเรามีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างชัดเจน เราชูธงเศรษฐกิจตามแนวตะวันตกอย่างโจ่งแจ้ง โดยล้มรากฐานความเป็นตะวันออกจนเกือบจะสิ้นเชิง

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนั้น มีคนกลุ่มหนึ่งเริ่มมองเห็นเงาแห่งความโศกเศร้ากำลังคลุ้มคลั่งบ้านเมืองของเราจนเกือบจะมีดมืดและเกือบจะสิ้นแล้ว พวกเขาเหล่านี้รู้ว่า อีกไม่นานกาลวิบัติทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชุมชนจะล่มสลายลง

พวกเขาเป็นคนเล็กๆ ของแผ่นดิน เสียงของพวกเขาถูกระงับเพื่อบอกกลางร้ายอย่างไร ก็เป็นเพียงแว่วแผ่วเบาที่เลือนหายไปกับสายลมที่พัดผ่าน โดยไม่มีผู้ใดใส่ใจ

ผู้คนเหล่านี้ เป็นนักคิดสามัญชนธรรมดาที่มีความรักพื้นบ้านฐานถิ่นเสมอยิ่งชีวิต

เมื่อไม่มีใครใส่ใจ พวกเขาจึงลุกขึ้นมาพร้อมด้วยภูมิปัญญาตะวันออกที่เคยมีอยู่แต่อดีตกาลนำกลับมาใช้พัฒนาถิ่นฐานบ้านช่องของพวกเขา โดยเขาญาติพี่น้องของเขา เพื่อนบ้านของเขา เพื่อทุกชีวิตในถิ่นฐานบ้านเกิดของเขา

พวกเขาทำงานมาเจียบๆ ตามประกาศคนเล็กๆ ของแผ่นดิน เริ่มกลับไปใช้ชีวิตแบบพึ่งพากันและกัน เกื้อกูลกัน เอื้ออาทรกัน คิดค้นรูปแบบสวัสดิการของชีวิตร่วมกัน

เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจเพียงชั่ววูบเดียว ทุกอย่างก็พังทลาย ความหรรษาเลอเลิศพลิกกลับเป็นซอมซ่อ ชีวิตที่อยู่ในวงจรเศรษฐกิจตามแนวตะวันตก ล้วนแต่พบชะตากรรม

โบราณว่า น้ำลดตอผุด แต่วิกฤติการณ์อันเป็นบาดแผลใหญ่ของประเทศคราวนี้ กลับทำให้ชีวิตของนักคิดสามัญชนคนเล็กๆ ของแผ่นดินโดดเด่นขึ้นมาเป็นวีรบุรุษทางเศรษฐกิจ ประดับประดาแผ่นดินอย่าแหวววหลายคน ในฐานะของผู้ประทับประคองเศรษฐกิจระดับรากเหง้าของประเทศทำให้ชีวิตยังอยู่ ครอบครัวยังอยู่ ชุมชนยังอยู่ และยังคงช่วยโอบอุ้มชีวิตผู้คนอีกนับแสนนับล้าน จากการพังทลายอย่างสิ้นท่าของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ที่เมื่อเข้าตาอับก็ไม่สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลใครได้ แม้แต่ตัวเอง

ครูชบ ยอดแก้ว ณ วันนี้เขาคือหนึ่งในวีรบุรุษแผ่นดินใต้ ในฐานะของครูภูมิปัญญาไทย นักเศรษฐศาสตร์ชุมชน ที่นำผู้คนในชุมชนของเขาให้ยึดดอก ยึดชีวิตอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจและสวัสดิการอันเข้มแข็งด้วยภูมิปัญญาตะวันออก ซึ่งเป็นวิถีชีวิตและเป็นรากเหง้าดั้งเดิมของแผ่นดิน

อาจารย์กัลยาณี ปฎิมาพรเทพ ได้บันทึกมความคิด ชีวิตและงานของครูชบ ยอดแก้ว ครูภูมิปัญญาไทย : นักเศรษฐศาสตร์ชุมชนไว้อย่างหลากหลาย

หากบานหน้าต่างแห่งการรับรู้ของคุณๆ ที่รัก พร้อมแล้วขอได้เปิดบานหน้าต่างชีวิต “ตะวันออก” ของครูชบ ยอดแก้ว ดูที่ละบานๆ เกิดครับ

บานหน้าต่างแห่งภูมิปัญญา ให้สิ่งที่ดี ๆ แก่ชีวิตเสมอ

ถวัลย์ มาศจรัส

๑๘ ก.ค.๕๓

บทที่ ๑

เศรษฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ชุมชน

บทนำ

ทรัพยากรของโลกปัจจุบันมีอยู่อย่างจำกัดเนื่องจากการขยายตัวของจำนวนประชากรโลก ความต้องการด้านต่าง ๆ ของมนุษย์เพิ่มขึ้นอย่างมาก มนุษย์จึงควรศึกษาถึงวิธีการหรือความพยายามที่จะวางหลักเกณฑ์ ในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปยังผู้บริโภคให้ทั่วถึงและเพียงพอ

ในโลกสมัยใหม่ ระบบเศรษฐกิจมีการแบ่งงานกันทำ มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากมายและสลับซับซ้อน ทำให้ต้องศึกษา วางแผน กำหนดนโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจกันอย่างเป็นระบบ ทำให้วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นเรื่องวิชาการทางเทคนิคชั้นสูง แต่จริง ๆ แล้วเศรษฐศาสตร์คือ เรื่องของการใช้ชีวิต ซึ่งขึ้นอยู่กับการใช้สามัญสำนึก ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของประชาชนทุกคน ประชาชนทั่วไปสามารถศึกษาหาความรู้เรื่องเศรษฐกิจให้เป็นระบบด้วยตนเองได้ การศึกษาเรื่องเศรษฐศาสตร์จะให้ประโยชน์ต่อผู้ศึกษามาก ทั้งในแง่การนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน การพัฒนาอาชีพการงาน และการเป็นพลเมืองที่มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศและของโลก

ความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์

วิชาเศรษฐศาสตร์ โดยทั่วไป หมายถึง ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคมในการเลือกใช้ทรัพยากรที่หายากและขาดแคลน มาผลิตสินค้าและบริการอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพที่สุด ขณะเดียวกัน ก็พยายามจำหน่ายแจกสินค้าและบริการเหล่านั้นไปยังประชาชนในสังคม เพื่อให้กินดีอยู่ดี มีความเป็นธรรมมากที่สุดทั้งในปัจจุบันและอนาคต ผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญทางด้านเศรษฐศาสตร์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ดังต่อไปนี้

ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์

เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยความต้องการของมนุษย์ในทางทรัพย์สิน และว่าด้วยวิธีการใช้ทรัพยากรมาบำบัดความต้องการของมนุษย์

วิทยากร เชียงกูล

เศรษฐศาสตร์ คือ วิชาที่ศึกษาว่าด้วยเรื่องการผลิต (การทำงาน) การลงทุน การแลกเปลี่ยนซื้อขาย และการบริโภค เศรษฐกิจไม่ใช่เป็นเรื่องของรัฐบาลหรือนักเศรษฐศาสตร์ (ผู้มีความรู้เรื่องเศรษฐกิจ) นักวางแผนระดับสูงเท่านั้น แต่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเราทุกคน เพราะเราจะมีชีวิตอยู่ได้ เราต้องกินต้องใช้ ต้องทำงาน ต้องเสาะหาเพื่อให้ได้สินค้าและบริการมาตอบสนองความต้องการของเรา

ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์ต่างประเทศได้ให้คำนิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์ไว้ดังนี้

อริสโตเติล (Aristotle) (๓๘๔-๓๒๒ ก่อน ค.ศ.)

เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์เก่าแก่ที่มีการพัฒนาการไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ ปี ตั้งแต่สมัยของอริสโตเติล (๓๘๔-๓๒๒ ก่อน ค.ศ.) นักปราชญ์ชาวกรีกในสมัยของอริสโตเติลที่มีชีวิตอยู่ได้พูดถึงวิชาเศรษฐศาสตร์ว่า เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วย “การจัดระเบียบในครัวเรือน และใช้หน่วยครัวเรือนให้เป็นประโยชน์”

อดัม สมิท (Adam Smith) (ค.ศ. ๑๗๒๓-๑๗๙๐)

ยุคสมัยของอดัม สมิท นักเศรษฐศาสตร์ และนักปรัชญาชาวสก็อต เป็นยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งระบบเศรษฐกิจได้พัฒนามาจากระบบศักดินาสวามิภักดิ์ (Feudalism) เป็นแบบทุนนิยมอุตสาหกรรม โดยสมัยนั้นเรียกว่า วิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) เนื่องจากนักวิชาการสมัยนั้นมองว่า วิชาเศรษฐศาสตร์สัมพันธ์กับการเมืองสัมพันธ์กับบทบาทของรัฐอย่างแยกไม่ออก อดัม สมิท มองว่า จุดมุ่งหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง คือ การแสวงหารายได้ของประชาชนและความมั่งคั่งของรัฐ นักเศรษฐ

ศาสตร์การเมืองที่สำคัญในยุคนั้น อาทิ เดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) คาร์ล มาร์กซ (Karl Mark)

อัลเฟรด มาร์แชลล์ (Alfred Marshall) (ค.ศ. ๑๘๔๒-๑๙๒๔)

นักเศรษฐศาสตร์และอาจารย์ชาวอังกฤษได้เสนอคำว่า “วิชาเศรษฐศาสตร์” ออกจาก เศรษฐศาสตร์การเมือง โดยการชี้ว่า ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมสมัยใหม่ กลไกทางเศรษฐกิจว่า ด้วยเรื่องการผลิต การกระจายและการบริโภคสินค้าและบริการนั้น ถูกกำหนดโดยระบบ ราคาในตลาดที่มีการแข่งขันกันอยู่เป็นประจำ รัฐบาลมีบทบาทน้อยลง นักวิชาการกลุ่มนี้ พยายามชี้ให้เห็นว่า เศรษฐศาสตร์เป็นเรื่องที่อธิบายได้

ความสำคัญ ของวิชาเศรษฐศาสตร์

วิทยากร เชียงกูล ได้กล่าวถึงความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ไว้อย่างน่าสนใจว่า การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ หรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ จะทำให้เราเข้าใจ และรู้จักปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคนให้ดีขึ้น เพราะส่วนใหญ่ของชีวิตของทุกคนต้อง เผชิญต้องเผชิญกับปัญหาว่า จะหาปัจจัยที่จำเป็นหรือหาเงิน ซึ่งเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนอย่างไร และจะใช้เงินและปัจจัยต่าง ๆ รวมทั้งเวลาและแรงงานอย่างไร และจะใช้เงิน และปัจจัยต่าง ๆ รวมทั้งเวลาและแรงงานอย่างไร จึงจะสนองความต้องการของชีวิตเราได้ดีที่สุด เศรษฐศาสตร์จะเป็นเครื่องมือในการช่วยให้เราคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักป้องกัน แก้ไข หรือขจัดปัญหาทางเศรษฐกิจที่คนเราแต่ละคนและสังคม โดยส่วนรวม ต้องเผชิญได้อย่างมี เหตุผล มีประสิทธิภาพเพื่อหลีกเลี่ยงความขาดแคลน ความเดือดร้อน และเพื่อตอบสนอง ความต้องการของมนุษย์ให้ได้มากที่สุดและดีที่สุด

แม้คนที่กำลังเรียนอยู่ ยังไม่ได้ทำงานการผลิต ก็อยู่ในฐานะผู้บริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ถ้าเรารู้จักการใช้จ่ายใช้สอย รู้จักการออมและการบริโภค ตลอดจนการใช้เวลา ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ก็จะเป็นผลดีต่อตัวเราและผู้ปกครอง ผู้ต้องทำงานหาเงินมาเลี้ยงดู เรา

ถ้าหากไม่เข้าใจวิชาเศรษฐศาสตร์หรือเรื่องเศรษฐกิจ นอกจากเราจะแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจหรือเรื่องปากท้อง ชีวิตความเป็นอยู่ของเราเองได้ไม่ค่อยดีแล้ว เราก็ยังอาจจะไม่เข้าใจการดำเนินงานของเศรษฐกิจภาครัฐบาลและภาคธุรกิจเอกชนในระดับประเทศ และระดับโลกที่มีอิทธิพลต่อตัวเรา ครอบครัวของเรา เราอาจไม่ได้มีส่วนรับรู้และตัดสินใจในปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเท่าที่ควร เช่น ถ้ารัฐบาลประกาศขึ้นราคาน้ำมัน หรือให้สินค้าที่เคยถูกควบคุมปรับราคาขึ้นได้ เราก็อาจได้แต่จำยอมรับภาระไปโดยไม่มีความรู้ความเข้าใจที่จะไปแสดงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์ เสนอแนะในฐานะของสมาชิกในสังคมเหมือนกับคนที่มีความรู้ได้

ประชาชนที่ไม่ค่อยมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจ มักจะมองว่า เรื่องเศรษฐกิจเป็นเรื่องของรัฐบาล ประชาชนธรรมดาแค่ขยันทำงานตามหน้าที่ให้เป็นที่ไปให้ดีที่สุด และเสียภาษีตามหน้าที่พลเมืองก็ดีพอเพียงแล้ว เพราะเราไม่มีทางเข้าใจหรือไปแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศได้ ความเข้าใจเช่นนี้ยังไม่ถูกต้อง เศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญของสมาชิกทุกคนในสังคม ไม่ใช่เรื่องเฉพาะของนักการเมือง ข้าราชการ นักธุรกิจเอกชน นักเศรษฐศาสตร์ หรือนักวางแผนทั้งหลายเท่านั้น

เราทุกคนต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจสังคม มีความต้องการทางเศรษฐกิจ และต้องทำงานเพื่อให้ได้ความต้องการนั้นมา ถ้าหากประชาชนมีความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจมากขึ้น ประชาชนจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาดีขึ้น และจะช่วยเสนอแนะผลักดันให้รัฐบาลดำเนินนโยบายและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ ไปในทางที่ถูกที่ควร และสนองความต้องการของประชาชนได้มากกว่า ในกรณีที่ประชาชนในประเทศนั้นไม่ค่อยมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจ

วิชาเศรษฐศาสตร์หรือการศึกษาเรื่องกิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ ยิ่งมีความสำคัญมากในปัจจุบัน เนื่องจากสังคมของมนุษย์ทั่วโลก มีประชากรเพิ่มมากขึ้น มีความต้องการการบริโภคสินค้าและบริการมากขึ้น ขณะที่ทรัพยากรต่าง ๆ ถูกใช้ร่อยหรอไป ทำให้เกิดการแข่งขันในการพัฒนาเศรษฐกิจกันมากขึ้น ทั้งในระดับระหว่างประเทศและระหว่างประชาชนกลุ่มต่าง ๆ มีการพัฒนาการลงทุนและการค้าข้ามชาติมากขึ้น มีการพัฒนา

ทางด้านเทคโนโลยีในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนมากขึ้น

ผู้ที่สนใจติดตามอ่านข่าวสารจะพบว่า มีการพูดถึงถึงโลกยุคโลกาภิวัตน์ หรือยุคที่ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบทุนเสรีนิยมข้ามชาติ กระบวนการผลิตสินค้าและบริการเป็นแบบเดียวกันทั่วโลกมากขึ้น เศรษฐกิจไทยได้กลายเป็นส่วนหนึ่ง (คือมีการผูกพันพึ่งพา) เศรษฐกิจโลกในระดับสูงขึ้น ต่างประเทศมาลงทุนค้าขายในประเทศเป็นสัดส่วนสูงขึ้น นักธุรกิจของไทยก็ไปค้าขายในต่างประเทศมากขึ้นเช่นกัน มีการกู้ยืมเงินและซื้อสินค้าบริการได้ค่อนข้างเสรี เศรษฐกิจของไทยและประเทศอื่นในปัจจุบันพึ่งพาการลงทุนการค้าระหว่างประเทศ ในระดับที่สูงขึ้นกว่าเมื่อรอบปีที่แล้วมาก

ในสภาพที่ระบบเศรษฐกิจสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งโลกมากเช่นนี้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปัญหาทางเศรษฐกิจในประเทศอื่น ๆ เช่น ประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมสำคัญ ๆ ประเทศผู้ผลิตน้ำมัน ฯลฯ มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย และต่อตัวเราอย่างมากด้วย คนในยุคใหม่ จะต้องเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทย การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ จะช่วยทำให้เราสามารถเข้าใจ มีชีวิตอยู่ท่ามกลางการแข่งขันและร่วมมือกับคนอื่น ๆ ในโลกสมัยใหม่นี้ได้

วิทยากร เชียงกูล ได้สรุปความสำคัญหรือประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์เป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ช่วยให้ผู้ศึกษามีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการผลิต การออม การลงทุน การกระจายสินค้าและบริการ การบริโภค ทำให้ผู้ศึกษาได้ตระหนักและเข้าใจปัญหาเศรษฐกิจในชีวิตประจำวันที่ตนประสบอยู่ สามารถที่จะตัดสินใจหาทางแก้ปัญหาเหล่านั้นได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล เช่น จะใช้เงิน ทรัพยากร และเวลาที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตัวเองได้อย่างไร

๒. เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพของผู้ศึกษา ผู้ที่ศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ในระดับสูง สามารถที่จะไปประกอบอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ในวิชานี้ได้อย่างกว้างขวาง เช่น อาจจะได้รับราชการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ ซึ่งมีอยู่มากมายหลายหน่วยงานด้วยกัน หรือทำงานเอกชน เช่น ธนาคาร บริษัทห้างร้านต่าง ๆ ได้

ทั่วไป ส่วนผู้ที่ศึกษาด້วยตนเองหรือศึกษาเศรษฐศาสตร์เพียงบางวิชา บางระดับ ก็จะใช้ความรู้ที่ได้มาไปเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้ ไม่ว่าจะทำงานด้านประกอบกิจการส่วนตัว เป็นข้าราชการ หรือเป็นลูกจ้างก็ตาม เพราะการทำงานไม่ว่าด้านใด ก็สามารถได้ประโยชน์จากความรู้และหลักคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่เน้นในเรื่องการทำงานและการใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพได้ทั้งนั้น

๓. ช่วยให้ผู้ศึกษามีความเข้าใจการดำเนินงานของระบบเศรษฐกิจ บทบาทของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น เรื่องการเก็บภาษีอากร และการใช้จ่ายตามโครงการต่าง ๆ รวมทั้งบทบาทของภาคเอกชนในเรื่องการลงทุน การธนาคาร หรือการค้าขายต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถที่จะทำงานตามอาชีพหรือหน้าที่ของตนอย่างมีความเข้าใจเพิ่มขึ้น สามารถทำหน้าที่พลเมืองดี ด้วยการเข้าไปสนับสนุน วิชาทฤษฎีวิจารณ์และผลักดันให้รัฐบาลได้ดำเนินบทบาททางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ และสนองตอบความต้องการของประชาชนได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งเข้าใจการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจโลกกับเศรษฐกิจของประเทศ และของประชาชน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ศึกษาเตรียมรับมือหรือปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างคนที่มีความรู้แบบทันสมัย

ประเภทหรือแขนงของวิชาเศรษฐศาสตร์

วิชาเศรษฐศาสตร์มีเนื้อหาครอบคลุมปัญหาทางเศรษฐกิจมากมายทั้งในระดับประเทศและบุคคลทั่วไป ซึ่งหากเป็นเรื่องของบุคคลทั่วไปก็มักเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตการบริโภค และการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ แต่ถ้าเป็นเรื่องระดับประเทศก็มักเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับรายได้รายจ่ายประชาชาติ การค้าระหว่างประเทศ และการพัฒนาเศรษฐกิจ

ป๊วย อึ้งภากรณ์ ได้สรุปประเภทหรือแขนงของวิชาเศรษฐศาสตร์ เป็นทฤษฎีและการประยุกต์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ทฤษฎีของวิชาเศรษฐศาสตร์ คือ หลักวิชาที่ว่าด้วยแก่นของความรู้ เปรียบได้กับโครงกระดูกและวิญญาณ

การประยุกต์ของวิชาเศรษฐศาสตร์ เป็นการนำหลักวิชามาใช้ให้ได้สาระ เปรียบได้กับเนื้อหนัง สายเลือด เส้นเอ็น

สิ่งมีชีวิตจึงต้องมีทั้งแก่นและสารผสมกัน จึงจะเป็นตัวมนุษย์ ลิงสาราสัตว์ หรือพืช ผลออกมาได้ จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ ผู้ใดเรียนทฤษฎีมากเกินไปจนหลง ก็อาจมีสติวิปลาศ เหมือนผู้ที่หลงทางวิปีสนา จนเกินเหตุไป อาจจะพุ่งชนไร่สาระ ฝรั่งเศสเรียกว่า “จิ้นวิมานงาซ้าง” ผู้ใดเรียนแต่ประยุกต์ ก็เหมือนเข้าป่า เห็นต้นไม้ทีละต้นสองต้น แต่ไม่มีแผนที่เดินกววนไปมาหลงเสียเปล่า

ป่วย อังภากรณ์ แนะนำวิธีทำความเข้าใจในแขนงของวิชาเศรษฐศาสตร์ คล้ายกับวิชาอื่น ๆ คือ มีกิ่งก้านสาขามากมายเกินกว่าจะเรียนให้จบ แต่ผู้ศึกษาต้องเข้าใจถึงแก่นของวิชาให้ชำนาญในหลักการ และค่อย ๆ ฝึกฝนเพิ่มเติมถึงแขนงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ควรศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์แบบแยกส่วน มิฉะนั้น จะทำให้มองเหตุการณ์ต่าง ๆ แคบ ไม่ทำให้เกิดภาพรวม

รัตนา สายคณิต และชลลดา จามรกุล ได้แบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็น ๒ แขนงคือ

ก. เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomics) เป็นทฤษฎีที่ศึกษาพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคลซึ่งได้แก่ ผู้ผลิต ผู้บริโภค และเจ้าของปัจจัยการผลิตในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวสูงสุด ดังนั้น เนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์จุลภาคส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องของการผลิต การบริโภค การกำหนดราคาสินค้าและปัจจัยการผลิตภายใต้การดำเนินงานของตลาดต่าง ๆ เนื่องจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาคส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการกำหนดราคาของสินค้าหรือปัจจัยการผลิต ในบางครั้งจึงมีผู้เรียกทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาคว่า “ทฤษฎีราคา” (Price Theory)

ข. เศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomics) เป็นทฤษฎีที่ศึกษาพฤติกรรมของเศรษฐกิจส่วนรวมเช่น รายได้รายจ่ายประชาชาติ การออม การลงทุน การจ้างงาน การค้าระหว่างประเทศ และการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น

ถึงแม้ว่าวิชาเศรษฐศาสตร์จะแบ่งออกเป็น ๒ แขนงก็ตาม แต่เศรษฐศาสตร์ทั้งสองแขนงนี้ต่างก็มีความเกี่ยวพันกันจนไม่สามารถแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ ตัวอย่างเช่น

การศึกษาเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งเป็นเรื่องระดับประเทศจึงถือเป็นการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์มหภาคแต่ผลของการพัฒนาเศรษฐกิจจะทำให้บุคคลโดยทั่วไปมีระดับการกินดีอยู่ดีสูงขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น การผลิตและการบริโภคเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์จุลภาคจึงเห็นได้ว่าเศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาคต่างมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้น ในการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ จึงจำเป็นต้องศึกษาควบคู่กันไป

อริสโตเติล ผู้เชี่ยวชาญทางเศรษฐศาสตร์ชาวกรีกในอดีต ได้แบ่งสาขาของวิชาเศรษฐศาสตร์ไว้ดังต่อไปนี้

- ๑ วิชาที่ว่าด้วยการก่อให้เกิดเครื่องอุปโภค หรือที่เรียกว่า การผลิต
- ๒ วิชาที่ว่าด้วยการตีเงินตรา รวมทั้งการให้สินเชื่อในปัจจุบัน เรียกว่า การธนาคารกลาง หรือการธนาคารพาณิชย์
๓. การเก็บภาษีอากรและจ่ายทรัพย์สินของแผ่นดิน เรียกว่า กองคลัง
๔. การนำเอาเครื่องอุปโภคบริโภคมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกับเงินตราและสินเชื่อ ซึ่งเป็นแขนงของเศรษฐศาสตร์ เกี่ยวกับราคาค่าครองชีพและสินจ้าง ตรงกับคำว่า “ค้าม้า ค้าช้าง” ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง

เศรษฐกิจกระแสหลัก (Main-Stream Economics)

เศรษฐกิจกระแสหลัก ปัจจุบันถูกโจมตีว่า ได้สร้างปัญหาให้กับสังคม เพราะมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งการเจริญเติบโตของรายได้ประชาชาติเป็นหลัก และดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของประเทศอย่างไม่สมดุลย์และอย่างไม่รอบคอบ เกิดผลลบทางสังคม การกระจายรายได้ สิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ ดังเช่น ความหายนะของเศรษฐกิจไทยในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ จนถึงปัจจุบัน ทำให้ทุนสำรองของประเทศหมดไป ๑ ล้านล้านบาทไทย ค่าเงินบาทไม่มีเสถียรภาพและมูลค่าลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง เกิดหนี้สินทั้งภาครัฐและเอกชน ประมาณ ๔ ล้านล้านบาทไทย ต่างชาติหมดความเชื่อถือ ไม่ยอมต่อสัญญาหนี้สินระยะสั้น ทำให้ขาดสภาพคล่อง สถาบันการเงินระดับชาติ ๖๐ แห่ง ล้มระเนระนาด รัฐบาลนำทรัพย์สินจากกองทุนฟื้นฟูเข้าอุ้มชูสถาบันเหล่านี้ จนเป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่า “ล้มบนฟูก” ด้วยอัตราดอกเบี้ย

สูง รัฐบาลได้ขายกิจการบางอย่างให้แก่ต่างชาติในราคาถูก เป็นการดูดซับเงินและทุนอื่น ๆ ของสังคมออกไปจากแผ่นดิน

ศ.ดร. เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี) กล่าวไว้ในหนังสือ *เศรษฐศาสตร์กระแสกลาง ทิศทางเศรษฐกิจไทยในอนาคต* ว่า ศาสตร์ของเศรษฐศาสตร์มีความเป็นกลางเหมือนกับศาสตร์อื่น ๆ เพราะในเนื้อหาวิชาการแล้ว เป็นเครื่องมือที่ผู้ใช้จะเลือกนำไปใช้ในทิศทางอย่างไรก็ได้ได้อย่างอิสระ ทั้งในทางสร้างสรรค์และทำลาย

เพราะฉะนั้น การบริหารเศรษฐศาสตร์ของประเทศ จะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับแนวคิดและเจตนาธรรมของของนักเศรษฐศาสตร์แต่ละคน หากนักเศรษฐศาสตร์ ผู้บริหารประเทศ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกระทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้องที่เกี่ยวข้อง เป็นการเอื้อประโยชน์และสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มคนรวยมากกว่าคนจน หรือกระทำไปโดยขาดความรอบคอบระมัดระวัง ก็อาจนำความหายนะมาสู่ประเทศได้ ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย ได้ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นมาเป็นเวลานาน จนถึงจุดวิกฤตและสร้างความหายนะแก่ประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๐ จนถึงปัจจุบัน

เศรษฐศาสตร์ชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

จากการบริหารเศรษฐกิจกระแสหลักของประเทศที่ผิดพลาด ทำให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตของผู้คนในชนบท ชุมชนน้ำขาวได้รับผลกระทบค่อนข้างรุนแรง จนก่อให้เกิดปัญหาสังคมแตกแยก จนทางการต้องส่งชุดปฏิบัติการพิเศษ เข้าไปสอดส่องดูแล เป็นเหตุให้ **ครูชบ ยอดแก้ว** ได้กลายเป็นผู้สร้างตำนานกองทุนที่ยิ่งใหญ่ในตำบลน้ำขาว ขจัดปิดเป่าความทุกข์ยากให้แก่ชุมชนของตนเอง และขยายแนวคิดให้ชุมชนอื่น ๆ นำไปปฏิบัติตามเป็นผลสำเร็จอย่างกว้างขวางเป็นที่น่าอัศจรรย์ใจ มีการพัฒนาทุนปัจเจกชน และนำเงินมาร่วมออมกันในหมู่บ้าน และสร้างวงจรรทุนในชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ โดยอาศัยฐานคิดฐานปฏิบัติจากการศึกษา มาพัฒนาคน โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในกิจกรรมการตั้ง **กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์พัฒนาครอบครัวชีวิต** ที่ครอบคลุมกิจกรรมและให้หลักประกันแก่สมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย โดยสมาชิกเป็นทั้งเจ้าของและผู้ให้บริการของออมทรัพย์

หลักการเงินของออมทรัพย์มีลักษณะแตกต่างจากธุรกิจ ทั้งในด้านการได้มาซึ่งเงินทุน การ
ใช้เงินทุน การจัดสรรผลตอบแทนให้แก่สมาชิก ซึ่งมีสวัสดิการชุมชนเป็นหัวใจสำคัญที่
สร้างประโยชน์อย่างใหญ่หลวงแก่สมาชิก **ซึ่งครูชบเป็นคนคิดขึ้นคนแรกในประเทศไทย**
เป็นต้นแบบของการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ที่มีสวัสดิการชุมชน ที่ครอบคลุมถึงเรื่องต่าง ๆ เช่น
ค่ารักษาพยาบาล ค่าทำศพ ทุนการศึกษา หรือเรื่องอื่น ๆ ที่สมาชิกเสนอให้จัดตั้ง ซึ่งสามารถ
ลดภาระของรัฐบาลลงได้มาก โดยมีสัจจะเป็นกฏกติกาหรือกฏเหล็ก นำระเบียบให้สมาชิก
ปฏิบัติตาม จนการตั้งกลุ่มสำเร็จ อีกทั้งยังบูรณาการและเชื่อมโยงเงินตรา สัจคม คุณค่าทาง
จิตใจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งครูชบเรียกศาสตร์ทางด้านเศรษฐกิจแขนงนี้ของ
ตนเองว่า **เศรษฐศาสตร์ชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง**

ความแตกต่างของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักกับเศรษฐศาสตร์ชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก

ศาสตร์ของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักมีความเป็นกลางเหมือนศาสตร์อื่น ๆ
มีเนื้อหาวิชาการที่เป็นเครื่องมือที่ผู้ใช้นำไปใช้ในทิศทางที่ต้องการทั้งด้านการสร้างสรรค์
และการทำลาย ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์ของไทย ได้บริหารการเงินผิดพลาด ทำให้มีเงินไหล
ออกนอกประเทศตลอดเวลา จนกระแสเงินหมุนเวียนภายในประเทศลดน้อยลงเรื่อย ๆ
เปรียบเสมือนเลือดที่ไหลออกจากร่างกายตลอดเวลา ไม่มีเลือดใหม่หมุนเวียนเข้ามาในร่าง
กาย

เศรษฐกิจกระแสหลักที่เรายึดถือมาแต่อดีตเป็นเวลากว่าสามทศวรรษ ไม่เหมาะกับ
ภาวะเศรษฐกิจไทย มุ่งเน้นภาคอุตสาหกรรมตามกระแสโลกอย่างเกินพอดี และพึ่งพาการค้า
และการลงทุนระหว่างประเทศเป็นสัดส่วนสูง จึงได้รับผลกระทบสูง และวิกฤติมากกว่า
ประเทศอื่น ๆ ส่วนในแง่โครงสร้างพื้นฐาน ไทยอยู่ในสถานะที่ขีดความสามารถในการ
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมหรือการแข่งขันต่ำกว่าประเทศอื่น เช่น การสำรวจขีดความ
สามารถในการแข่งขันของประเทศอุตสาหกรรม และเริ่มพัฒนาอุตสาหกรรมจำนวน ๔๖
ประเทศ ไทยอยู่อันดับที่ ๓๕ (วิทยากร เชียงกุล) ซึ่งพอจะสรุปจุดอ่อนต่าง ๆ ของเศรษฐกิจ
กระแสหลักได้ดังต่อไปนี้

๑. ทำลายสังคม เศรษฐกิจ การเมือง โดยเจตนาและไม่เจตนา เพราะผู้คนส่วนน้อยที่เป็นคนรวยได้ประโยชน์ เพราะคุณเอาทรัพยากรจากคนในชนบท ที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ สถาบันการเงินดึงเงินออมของชาวบ้านออกไปจากชนบท นำไปให้คนเมืองปล่อยกู้และภาคธุรกิจทำกำไร ทำให้คนส่วนใหญ่ของประเทศได้รับความลำบาก

๒. บางครั้งผู้คนที่ทำงานจนลืมนึกถึงสัมพันธภาพของคนในครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาสังคม โดยเฉพาะปัญหาวัยรุ่น เพราะไม่ได้บูรณาการหรือเชื่อมโยงเงินตรา สังคมวัฒนธรรม จิตใจ สิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน แต่คนทำงานเพื่อหาเงินทองมาบำรุงบำเรอความสุขสบายทางด้านวัตถุ และเต็มไปด้วยการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน

๓. ประชาชนมักพึ่งตนเองไม่ค่อยได้ คอยพึ่งแต่รัฐหรือนายทุน

๔. นักเศรษฐศาสตร์พยายามทำให้เศรษฐศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์แบบธรรมชาติ ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจล้วน ๆ โดยทำให้เป็นแนวทวิสัยและคำนวณออกมาเป็นรูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ โดยตีมูลค่าสิ่งต่าง ๆ ออกมาเป็นราคาส่งของ ที่คิดเป็นตัวเงิน การค้า และการทำกำไรของเอกชน โดยไม่สนใจต้นทุนทางสังคม นักเศรษฐศาสตร์มองธรรมชาติความต้องการของมนุษย์เพียงด้านเดียว โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพความต้องการ

๕. เศรษฐศาสตร์กระแสหลักได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อมนุษย์อย่างร้ายแรงและประชาคมแตกสลาย ความไม่ยุติธรรมทางสังคมเพิ่มมากขึ้น ความมั่นคงและสวัสดิการลดลง การเน้นการผลิต เพื่อการส่งออก นำไปสู่การพึ่งพาต่างชาติ ความหายนะของระบบนิเวศน์ การทำลายคุณค่าทุกอย่าง เพื่อผลกำไรของเอกชน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ นักเศรษฐศาสตร์เชิงปริมาณมองข้าม เพราะไม่ใช่เรื่องที่วัดได้ง่าย ไม่เกี่ยวกับการวัดผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติซึ่งพวกเขาวัดจากคุณค่าที่คิดเป็นเงินเท่านั้น เป็นการมองกำไรและยึดเงินตราเป็นหลัก

๖. เศรษฐศาสตร์กระแสหลักอาศัยหลักเกณฑ์ว่า ควรทำในสิ่งที่คุ้มค่าทางเศรษฐกิจ (Economics) และไม่ควรถูกทำในสิ่งที่ไม่คุ้มค่าทางเศรษฐกิจ (Uneconomics) แต่กรอบคิดเรื่องสิ่งที่คุ้มค่าทางเศรษฐกิจของพวกเขา คือสิ่งที่อาจแสวงหากำไรเพียงพอในรูปเงินตรา ซึ่งเป็นกรอบที่แคบและบิดเบือน เป็นการใช้หลักเกณฑ์ทางเศรษฐกิจด้านเดียวในการตัดสินใจ เป็นการมองปัญหาแบบแยกส่วน

๗. เศรษฐศาสตร์กระแสหลักยึดหลักทรัพย์สินและเงินตรา เป็นหลักประกันความเจริญ มั่นคงของการบริหารจัดการ

๘. เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก เช่น การธนาคาร คนรวยเท่านั้นที่เป็นเจ้าของ และลูกค้าไม่มีสิทธิบริหารตรวจสอบ ราคาหุ้นไม่คงที่ เพราะปั่นหุ้นได้ และให้บริการทั่วไป ปั่นผลตามจำนวนหุ้นที่ถือ เมื่อมีความเสียหายค่อยตรวจสอบ

เศรษฐศาสตร์ชุมชน

เป็นศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากการที่ครูชบ ยอดแก้ว ปรับรูปแบบมาจากการออมทรัพย์กรมพัฒนาชุมชนที่ได้ตั้งไว้ แต่ล้มเหลว เพื่อช่วยชาวบ้านในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นรุนแรงมาก การทำงานของกรมพัฒนาชุมชนไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ทางออกจะออกกระเปียบการเงินครอบครัวชาวบ้าน เช่น เมื่อเก็บเงินจากชาวบ้านแล้ว ก็นำเงินไปฝากธนาคาร จนกว่าจะได้เงินตามเงื่อนไขที่ธนาคารกำหนดไว้ จึงจะมีสิทธิถอนเงินครั้งหนึ่งมาให้ชาวบ้านกู้ ส่วนใหญ่ปีแรกชาวบ้านกู้ไม่ได้ เมื่อมีความเดือดร้อน ก็ไม่มีที่พึ่ง เมื่อกู้แล้ว ดอกเบี้ยก็เป็นของธนาคาร การกำหนดเวลาการทำงาน ก็ไม่สามารถกำหนดให้แน่นอน กรรมการซึ่งไม่ได้รับค่าตอบแทน เกิดความเบื่อหน่าย ที่จะต้องมาเสียนั่งคอยชาวบ้าน ส่วนใหญ่จึงล้มไป ชาวบ้านไม่ได้ทำงานร่วมกัน ไม่ได้ช่วยเหลือกัน ไม่เกิดกระบวนการเรียนรู้

การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ชาวบ้านสามารถออกระเปียบการเงินเองได้ บริหารกันเองได้ ได้แก่ การออกระเปียบเงินกู้ ระเบียบเงินฝาก การปันผล สวัสดิการชุมชน แม้แต่การกู้เงิน ชาวบ้านกู้เงินของกลุ่ม แม้ว่าจะต้องเสียดอกเบี้ย ก็เสียในอัตราต่ำ แต่ถึงสิ้นปี ก็จะมีเงินปันผลจากดอกเบี้ย กลับมาให้สมาชิก พร้อมกับความคุ้มครองจากสวัสดิการ มีปัญหาที่สามารถปรึกษาหารือกันในกลุ่มได้ กำหนดวันทำการเดือนละหนึ่งครั้ง โดยใช้เวลาประมาณ ๓-๔ ชั่วโมง ซึ่งเป็นเวลาที่แน่นอน เมื่อเสร็จสิ้นแล้วก็ปิดบัญชี หากใครผิดสัญญาหรือผิดสัจจะ ก็จะต้องถูกปรับ เป็นการจัดการที่เสียค่าจัดการต่ำ แต่ได้ผลสูง พอจะสรุปลักษณะต่าง ๆ ของเศรษฐศาสตร์ชุมชนได้ดังต่อไปนี้

๑. เชื่อมโยงและบูรณาการเงินตรา สังคม วัฒนธรรม จิตใจ สิ่งแวดล้อมไปด้วยกัน ซึ่งคุณหมอประเวศ วะสี เรียกกิจกรรมนี้ว่า การถักทอกันทางสังคม หรือเศรษฐศาสตร์

บูรณาการ มองเงินเท่ากับมองคุณค่าทางด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เหมือนกับ เหรียญเงิน ซึ่งมีสองด้าน ยึดองค์รวมเป็นหลัก แม้บางครั้งเงินกลับมาไม่เท่ากับที่ลงทุนไป แต่ก็ได้ทุนทางสังคม เป็นการนำเงินซึ่งปกติจะเป็นต้นเหตุของการเกิดโลภะจริต ดังที่ ดร.ปิวย อึ้งภากรณ์ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อพ.ศ. ๒๕๐๓ บรรยายเรื่องปัญหาทางการเงิน ในการประชุมทางวิชาการของสมาคมนิสิตเก่าคณะพาณิชย์ ศาสตร์และการบัญชี ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๖ว่า “เงินเป็นต้นเหตุแห่งความยุ่งยากทั้งหมด” (*Money is the Source of All Evils*) มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจมนุษย์ โดยที่สมาชิกไม่หวังคิดแต่จะร่ำรวย แต่เอาเงินมาช่วยเหลือกัน เป็นแนวคิดของการสร้างประชาคมที่มีคุณภาพ คือการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง

เศรษฐศาสตร์ลักษณะดังกล่าว จะทำให้ความเป็นธรรมชาติกลับคืนมา ครอบครัวย่อ อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง มีการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม พร้อมกับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาจิตใจ ซึ่งจะเป็นสังคมที่ฐานล่างแข็งแรง เศรษฐศาสตร์มหภาคจะมั่นคงได้ ก็ต้องตั้งอยู่บนฐานล่างที่แข็งแรง

๒. ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ครุภูมิปัญญาไทยท่านหนึ่ง มองว่า เศรษฐศาสตร์ชุมชน ควรมองในเรื่องของเงินตรา ชีวิต สังคม ให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในทางที่ดี โดยใช้กระบวนการเรียนรู้จัดการ และควรมองในเรื่องของกระบวนการของเวลา ที่จะมาปรับเปลี่ยนต่าง ๆ ให้เป็นระบบระเบียบต่อไปในอนาคต ซึ่งจะเป็นไปในลักษณะของจุดภาคหลาย ๆ จุดภาค มารวมตัวกันเป็นมหภาค เช่นเดียวกับที่อาจารย์เสรี พงศ์พิศ เรียกว่า เป็น *ทฤษฎีไร้ระเบียบ* เป็นความเล็กที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างคาดไม่ถึง ตรงกับที่ ดี.เอฟ. ชูแมคเกอร์ (E.F. Schumacher ๑๙๑๑-๑๙๗๗) ผู้เขียนเรื่อง *Small is Beautiful* ภายใต้อกรอบความคิดที่ว่า *Small is Possible* (เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ จิวแต่แจ้ว) ซึ่งได้พูดถึง เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ หรือเศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิบัติ ได้นำหลักคำสอนของศาสนาพุทธมาประยุกต์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากเห็นว่า เศรษฐศาสตร์มักจะเป็นความสุขที่เป็นวัตถุ ในขณะที่เขาเห็นว่าอยู่ที่จิตใจมากกว่า แนวคิดของชูแมคเกอร์มีอิทธิพลอย่างมากต่อนักคิดเศรษฐศาสตร์กระแสรองในประเทศไทย ซึ่งให้ความ

สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่จะทำให้มนุษย์มีความสุขในด้านจิตใจ และเป็นความเพียงพอในการบริโภคในลักษณะพออยู่พอกิน ไม่จำเป็นต้องพุ่งเป้าไปที่ความมั่นคง เป็นกลไกทางการเงินเล็ก ๆ ที่ผุดขึ้นเป็นดอกเห็ด ทำให้เกิดหลักการออมที่เกิดจากการปฏิบัติจริง ทำให้ชุมชนเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ทางวัฒนธรรม

๓. เศรษฐศาสตร์ชุมชนไม่ต้องมีกฎหมาย แต่มีกฎธรรมชาติ คือ สัจจะ และใช้ชุมชนเป็นแดนปฏิบัติการหรือเป็นศูนย์กลาง มีกฎกติกาทางสังคมของชุมชนที่จะดูแลและลงโทษกันเอง นำดอกผลที่ได้มาสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาอื่น ๆ ในชุมชน และกระจายรายได้สู่ชนบทอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน มีกลไกที่ดีในการรวบรวมเงินกู้ไว้ปล่อยปันผลคืนแก่สมาชิก ผู้ที่เดือดร้อนเร่งด่วนจะให้กู้ในดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าปกติ และข้อบังคับบางครั้งยืดหยุ่นได้ ตามความจำเป็น ตามความยินยอมของสมาชิก เพราะข้อบังคับของกลุ่ม เกิดจากปัญหาของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น ครูอัมพร ค้วงปาน ผู้นำกองทุนออมทรัพย์ตำบลคลองเปืะกล่าวว่า กฎระเบียบของชาวบ้านในเรื่องนี้เกิดขึ้น ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านไม่รู้ความหมายของเศรษฐศาสตร์ชุมชน แต่สรุปจากการปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ และเศรษฐศาสตร์ชุมชนมีลักษณะเอื้อต่อคนฐานล่างที่กำลังเดือดร้อน

๔. การพึ่งตนเอง เป็นแนวคิดหลักของศาสนาพุทธ อัตตาหิ อัตโน นาโถ เป็นแนวคิดสำคัญของการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การบริหารจัดการเอาความต้องการของชุมชนเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่เอาความต้องการของหน่วยราชการเป็นหลัก ไม่วิ่งตามกระแสโลก ไม่เป็นการค้าระหว่างประเทศ ทำให้ไม่ได้รับผลกระทบจากความผันผวนของเศรษฐกิจกระแสหลักมากนัก เป็นเหตุให้เกิดหนี้เสียน้อยมาก เมื่อเทียบกับหนี้เสียในระบบธนาคารพาณิชย์ในปัจจุบัน

๕. เป็นกระบวนการทางสังคม ที่ความสัมพันธ์ของคนในสังคมต้องอิงค่านิยมและอิงอัตวิสัยของมนุษย์ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ในการทำให้มนุษย์มีความสามารถในการดำรงชีวิตที่ดีงาม มีความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การจัดการตั้งกลุ่มออมทรัพย์มีคุณภาพสูง แต่ค่าการจัดการต่ำ คืออาศัยวัสดุปัจจัยจำนวนน้อย สามารถนำไปสู่ผลอันน่าพอใจอย่างพิสดาร

๖. เศรษฐศาสตร์ชุมชนยึดหลักคุณธรรมเป็นหลักประกันความเจริญมั่นคงในการบริหารกิจการ

๗. คนจนคนรวย มีสิทธิ์เป็นเจ้าของได้เท่ากัน เพราะใช้เงินลงทุนน้อย ให้บริการเฉพาะสมาชิก ราคาหุ้นคงที่ ไม่มีใครปั่นได้ ปันผลตามมูลค่าหุ้น และการมีส่วนร่วมกันทางธุรกิจ ตรวจสอบในลักษณะป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้น

๘. เศรษฐศาสตร์ชุมชนมีปัจจัยทำให้เศรษฐกิจดี ศิลธรรมดี มีความเป็น Civil Society และมี Civil Traditions

๙. เศรษฐศาสตร์ชุมชนมีส่วนในการพัฒนาทัศนคติและวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เกิดความร่วมมือกัน

๑๐. เศรษฐศาสตร์ชุมชนไม่ควรมีคำตอบหรือสูตรสำเร็จที่ตายตัว แต่ควรเป็นรูปแบบของการผสมผสานความคิด รวมทั้งความร่วมมือตามความแตกต่างของบริบทในพื้นที่ต่างๆ

๑๑. เศรษฐศาสตร์กระตุ้นผู้ยากไร้ให้มีความหวัง เข้าใจและยอมรับความจริงและหลักของความสันโดษ ผู้ปฏิบัติมีความสามารถปฏิบัติได้ ทำให้มีความสุขตามอัตภาพ

๑๒. เศรษฐศาสตร์ชุมชนพัฒนาโดยไม่ทิ้งสิ่งเก่าๆ ที่มีคุณค่า

๑๓. เป้าหมายสุดท้ายของเศรษฐศาสตร์ชุมชนคือ คนไทยต้องอยู่ดีกินดี มีความสุขทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตาม พระสุบิน ปณิโต กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์ชุมชนในขณะนี้ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของทฤษฎี เพราะคนที่ศึกษาเรื่องนี้ให้เป็นระบบยังมีน้อย แต่เกิดจากการปฏิบัติจริงของชุมชนที่มีปัญหา แต่ขณะนี้ หลายชุมชนในประเทศไทย เริ่มรับแนวคิดนี้ไปปฏิบัติ คาดว่าต่อไปจะค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนเป็นระบบซื้อ ขาย แลกเปลี่ยน การผลิต การลงทุน การบริโภคที่สมบูรณ์ และอาจเกิดเป็นทฤษฎีใหม่ในที่สุด

เศรษฐกิจยุคดร.ป๋วย

ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ผู้สอนวิชาเศรษฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญวิชาการเงิน การธนาคารของเมืองไทยในอดีต และ

เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ในการบริหารการเงินของประเทศจนเจริญรุ่งเรืองเป็นที่เคารพ
นับถือของคนไทยตลอดมา แม้ว่าท่านได้เสียชีวิตที่ประเทศฝรั่งเศส เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ แล้ว
ก็ตาม ท่านได้กล่าวถึงเรื่องของการเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ในสมัยที่ท่านเรียนว่า “สมัยที่ผม
เรียนหรือก่อนผมเรียนนั้น วิชาเศรษฐศาสตร์เขาไม่ได้เรียกว่า Economics เขาเรียกว่า
Political Economy อาจารย์และศาสตราจารย์ส่วนใหญ่ก็เป็น Professor of Political
Economy ในสมัยนี้เราเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองกันน้อยเกินไป ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย
เพราะเศรษฐศาสตร์และการเมืองแยกกันไม่ได้ เศรษฐศาสตร์ต้องตามการเมือง และการ
เมืองต้องผันแปรไปตามเศรษฐกิจด้วย” ท่านยังกล่าวถึงเศรษฐศาสตร์กับความสัมพันธ์ของ
มนุษย์ว่า “ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด นักเศรษฐศาสตร์จึงต้องเข้าใจและศึกษาทุก
เรื่องนับตั้งแต่การแพทย์จนถึงการศึกษา ตั้งแต่ถนนในตัวเมืองจนถึงหมู่บ้าน ตั้งแต่ที่อยู่อาศัย
จนถึงการวางผังเมือง ทุกวันนี้มีการทำบาปและก่ออาชญากรรมในนามของนักเศรษฐศาสตร์
ในระบบเศรษฐกิจ และในการพัฒนาเศรษฐกิจ” ท่านยังกล่าวอีกว่า “วิชาเศรษฐศาสตร์เป็น
วิชาที่เรียนหลักกว้าง ๆ ได้โดยง่าย แต่นำมาปฏิบัติกับข้อเท็จจริงให้ลึกซึ้งให้แม่นยำได้ยาก
นัก เพราะเกี่ยวกับการบำบัดความต้องการของมหาชน ในขณะที่ปัจจัยต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้
ประโยชน์ต่าง ๆ ในโลกนี้มีจำนวนจำกัด ผู้เรียนเศรษฐศาสตร์ จึงควรเรียนรู้วิถีวิเคราะห์ เพื่อ
แยกธาตุของปัญหา เพื่อสังเกตเห็นปัญหาได้อย่างถ่องแท้”

ดร.ป๋วยให้ความสำคัญในการพัฒนาคนว่า เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุด ไม่ว่าจะเป็
นการปฏิบัติภารกิจใดก็ตาม เมื่อคนมีคุณภาพ ก็จะปฏิบัติภารกิจได้เจริญรุ่งเรือง การพัฒนาคน
ของ ดร.ป๋วยนั้น หมายถึงว่า นอกจากการศึกษาสำหรับคนที่ยังเยาว์วัยและเข้าสถานศึกษา ยัง
ควรจะรวมถึงคนที่พ้นจากวัยและเกณฑ์การศึกษา เพื่อช่วยให้คนสองประเภทนี้เป็นคนดี มี
ความรู้ความสามารถ ทำงานให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม และการพัฒนาคน ควร
ทำทั้งทางโลกและทางธรรม และนอกจากนี้แก่นสำคัญของการพัฒนา ต้องทำให้มนุษย์แต่ละ
คนอยู่ดีกินดี มีสวัสดิภาพสูงขึ้น โดยเฉพาะการให้การศึกษาแก่เด็กในชนบท

ดร.ป๋วย ได้กล่าวถึงคุณสมบัติเฉพาะของนักเศรษฐศาสตร์ที่เป็นที่ต้องการ คือ มี
สุจริตธรรม ไม่ทะเยอทะยาน มีมานะ เอาใจใส่ต่อหน้าที่และแสวงหาความรู้ความชำนาญ

จากหน้าที่ นักเศรษฐศาสตร์ที่ดีต้องรู้ว่าตนต้องการอะไร และในอารมณ์เดียวกันนั้น จะต้องตั้งตนเป็นกลาง ไม่ยินดียินร้ายในประโยชน์ได้เสียของตน

เมื่อกล่าวถึงแขนงของเศรษฐศาสตร์ท่านกล่าวว่า การเรียนเศรษฐศาสตร์ต้องมีทั้งทฤษฎีและประยุกต์ และจะต้องแบ่งแขนงกันเรียนโดยไม่แยกกันเสียอย่างเด็ดขาด เมื่อแยกแขนงเรียนกัน ก็ต้องมีการอาศัยซึ่งกันและกัน การแยกสาขาวิชา เป็นเพียงการแยกให้เห็นตัววิชาเพื่อความชัดเจนแล้วเท่านั้น

นักเศรษฐศาสตร์ต้องคำนึงอยู่เสมอว่า เศรษฐศาสตร์กับบ้านเมืองเป็นของกลุ่มกัน ควรเข้าใจในวิชาเศรษฐกิจพอที่จะนำมาช่วยบ้านเมืองได้ ต้องระมัดระวังในการบริหารเงินตราอย่าให้ราษฎรหมดความเชื่อถือในเงินตรา เช่น การสร้างภาวะเงินเฟ้อหรือเงินนอง

ดร.ป๋วย ได้ไปบรรยายในหัวข้อ ข้อคิดเรื่องการพัฒนาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับ ค.ศ. ๑๙๘๐ ในการประชุมที่ New York ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๖ และได้พูดถึงแผนพัฒนาของไทย ที่คณะผู้สำรวจของธนาคารโลกได้วิจารณ์ไว้ว่า ความแตกต่างระหว่างรายได้ในกรุงเทพ (เฉลี่ยประมาณ ๕๐๐ เหรียญต่อคนในปี ๑๙๗๐) กับรายได้ทั่วประเทศนอกกรุงเทพ (เฉลี่ยประมาณ ๑๔๐ เหรียญต่อคน) นั้นใหญ่หลวงนัก ควรต้องทำให้ความแตกต่างของรายได้ระหว่างภาคลดน้อยลง ดร.ป๋วยกล่าวว่า เศรษฐกิจทำให้คนทิ้งถิ่นการลงทุนทางอุตสาหกรรม ถึงจะมีผลช่วยเศรษฐกิจได้บ้าง แต่ก็เทียบไม่ได้กับการลงทุนทางชนบท ซึ่งมีผลต่อบุคคลจำนวนมาก เป้าหมายหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจไทยฉบับที่ ๓ คือพยายามอำนวยให้เกิดความยุติธรรมทางเศรษฐกิจยิ่งขึ้นในสังคม ซึ่งหมายถึงว่า จะพยายามให้คนจนมีรายได้สูงขึ้น ทัดเทียมชาวกรุง ถ้าทัดเทียมกันไม่ได้จริง ก็จะพยายามให้รายได้ชาวชนบทสูงขึ้น ถึงขนาดที่จะให้ความแตกต่างของชาวกรุงเรียวกว่าเล็กน้อยทุกที แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๓ จะประสบผลสำเร็จ คือรายได้ของชาวชนบทต้องสูงขึ้น

ดร.ป๋วยปรารถนาที่จะเห็นคุณภาพอันเหมาะสมระหว่างการบริหารโยกกับการออมทรัพย์ (การลงทุน) เพื่อความก้าวหน้าของบุคคลและประเทศชาติ และการพัฒนาเศรษฐกิจของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุด คือ ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม

ธรรม ศาสนา และชุมชน ความมีส่วนร่วมของชุมชน สิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ต้องซื้อ
ต้องหาในชนบท และที่สำคัญที่สุดคือ ชาวชนบทสามารถพึ่งตนเองได้

การเปรียบเทียบแนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์ของ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ และครูชบ ยอดแก้ว

ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์	ครูชบ ยอดแก้ว
๑. การพัฒนาคน ทางการศึกษา น่าจะหมายถึง การพัฒนาคนที่อยู่ในวัยเรียน และคนที่พ้น เกณฑ์วัยเรียน เพื่อให้คนสองประเภทนี้เป็น คนดี	๑. การศึกษาคือการพัฒนาคน โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็น รากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ ครูชบได้ทำการถ่ายทอดการศึกษาทั้งใน ระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย เป็นการ เรียนรู้ตลอดชีวิต สวัสดิการชุมชนของกลุ่ม ออมทรัพย์ เป็นการช่วยเรื่องสวัสดิการ และสวัสดิภาพของมนุษย์
๒. การบริหารเศรษฐกิจของรัฐบาล ต้องยึด ระบบความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และควรติด ต่อสื่อสารกับประชาชน	๒. รูปแบบการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ บริหารในรูปของคณะกรรมการ และต้อง เป็นคนในชุมชน พร้อมกับบริหารจัดการ กันเองโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน และให้มี กรรมการภายนอก ซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชน เข้าไปตรวจสอบการทำงาน
๓. ชาวชนบทต้องพึ่งตนเองให้มาก	๓. การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เน้นการ พึ่งตนเองเป็นหลัก
๔. ควรมีคุณภาพอันเหมาะสมระหว่าง บริโภคร่วมกับการออมทรัพย์ ความเจริญก้าวหน้า ของบุคคลและประเทศชาติ ย่อมขึ้นอยู่กับ	๔. โครงการประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นโครงการ นำร่องก่อนตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของครูชบ เน้นความมั่นคงด้านเศรษฐกิจและการทำงาน

<p>ออมทรัพย์และการลงทุน</p> <p>๕. ในชุมชนใดก็ตาม ไม่จำเป็นที่คนใดคนหนึ่งจะร่ำรวย แต่เพียงให้มีรายได้ออกไปพอใช้สำหรับการครองชีพของตนและครอบครัว ให้แต่ละคนมีเงินพอกินพอใช้อย่างสบาย</p> <p>๖. เศรษฐศาสตร์กับบ้านเมืองเป็นของคู่กัน</p> <p>๗. รัฐเศรษฐศาสตร์ต้องรู้ทั้งทฤษฎีและประยุกต์</p> <p>๘. ดร.ป๋วยกล่าวไว้ว่า ลักษณะของนักเศรษฐศาสตร์ที่ดี คือ รู้จักใช้เหตุผล เชื่อสัจธรรม ยึดมั่นเพียร มีความสามารถหลายอย่าง ไม่ยินดียินร้ายในผลประโยชน์ เพราะฉะนั้น การเป็นผู้ว่าราชการแห่งประเทศไทย ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี คนจึงจะเชื่อถือ และเป็นผู้คอยแนะนำรัฐบาลโดยเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจ และต้องกล้าทำทุกสิ่ง เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ประเทศชาติ</p>	<p>อาชีพ เพื่อนำรายได้มาออมทรัพย์</p> <p>๕. การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อให้คนพึ่งตนเองและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งเป็นการสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ที่มีใจความว่า สร้างสังคมด้วยระบบเศรษฐกิจพออยู่พอกิน</p> <p>๖. เศรษฐศาสตร์ชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน เกิดจากชุมชนมองเห็นความสำคัญของการหาวิธีการช่วยบ้านเมืองในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งเมื่อปัญหาคลี่คลายลง ปัญหาอย่างอื่นก็จะคลี่คลายลง บ้านเมืองก็จะสงบสุขขึ้น</p> <p>๗. ศึกษาหลักการการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จากกรมพัฒนาชุมชนที่ล้มเหลว และนำมาปรับประยุกต์ให้เข้ากับชุมชน</p> <p>๘. ราษฎรเป็นบุคคลที่มีความตั้งใจในการทำงาน ขยันหมั่นเพียร มีความเสียสละ มีจิตใจดีงาม ไม่วางเฉยกับความเดือดร้อนของผู้อื่น ทำงานโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นคนกล้าริเริ่มในสิ่งใหม่ ๆ เป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชน และยังสอนให้ผู้อื่นเป็นคนดีด้วย</p>
--	--

<p>๕ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ทำให้คนทิ้งถิ่น การลงทุนทางอุตสาหกรรม ควรทำให้รายได้ของคนในชนบทและคนในเมืองเท่าเทียมกัน</p> <p>๑๐. นักเศรษฐศาสตร์ควรมองถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ศาสนาและชุมชน สิ่งแวดล้อม ความมีส่วนร่วมของชุมชน</p> <p>๑๑. ปรับประยุกต์หลักกรรมทางด้านศาสนา พุทธมาใช้ในการบริหารเศรษฐกิจ</p> <p>๑๒. เป็นครูในระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษามาก่อน คือเป็นผู้สอนในคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์</p> <p>๑๓. บริหารเศรษฐกิจในระดับมหภาค แต่ได้โยงให้เข้ากับเศรษฐศาสตร์ระดับจุลภาคเข้าไปด้วย</p>	<p>๕. ครูชบสามารถช่วยแก้ปัญหาความยากจนในชุมชนน้ำขาว โดยการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ทำให้คนเริ่มมีความสุข และไม่ทิ้งถิ่น สามารถนำผลประโยชน์จากดอกเบี้ยในกองทุน หรือกำไรในอัตราดอกเบี้ยต่ำมาสร้างอาชีพของตนเอง</p> <p>๑๐. เศรษฐศาสตร์ชุมชน เชื่อมโยงและบูรณาการเงินตรา สังคม วัฒนธรรม จิตใจ สิ่งแวดล้อม ไปด้วยกัน</p> <p>๑๑. ปรับประยุกต์หลักกรรมทางด้านศาสนา พุทธมาใช้ในการดำเนินการตั้งกองทุน</p> <p>๑๒. เป็นครูในระบบโรงเรียนมาก่อน คือเป็นผู้สอนและผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา</p> <p>๑๓. ปรับประยุกต์และคิดค้นกลุ่มออมทรัพย์ของกรมพัฒนาชุมชนมาเป็นเศรษฐศาสตร์ชุมชน ซึ่งเป็นเศรษฐศาสตร์ระดับจุลภาค</p>
---	---

จากการเปรียบเทียบพื้นฐานความคิดด้านเศรษฐศาสตร์ของดร.ป๋วยในขณะที่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้สอนในคณะเศรษฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และในขณะที่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยกับเศรษฐศาสตร์ชุมชนของครูชบ ส่วนใหญ่จะคล้ายกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องของการศึกษากับการพัฒนาคน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุด เพราะทั้ง ดร.ป๋วย และครูชบ ต่างก็เป็นครูในระบบด้วยกันมาก่อน และคิดตรงกันว่า หากคนมีคุณภาพ เมื่อปฏิบัติภารกิจอันใด ก็มักจะประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนที่เป็นผู้นำ ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่น ทั้งเศรษฐศาสตร์ของดร.ป๋วย และครูชบ ต่างก็

มองเรื่องของเงินตรา จิตใจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เป็นองค์รวม ไม่ได้มองปัญหาแบบแยกส่วน

ทั้งดร.ป๋วยและครุชบ มีมุมมองทางด้านการศึกษาคือคล้ายกัน คือ ต่างก็ให้ความสำคัญกับการศึกษาทั้ง ๓ ระบบ และเห็นว่า การศึกษาเป็นการพัฒนาคน แต่จะต่างกันก็ตรงที่ ดร.ป๋วย บริหารเศรษฐศาสตร์ในระดับมหภาค แต่ได้โยงเศรษฐศาสตร์ระดับจุลภาคเข้าด้วยกัน ส่วนครุชบเป็นผู้ปรับประยุกต์การออมทรัพย์มาจากหน่วยราชการ และคิดเรื่องสวัสดิการชุมชนขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นเศรษฐศาสตร์ระดับจุลภาค และเป็นองค์การการเงินนอกกฎหมาย ธนาคารแห่งประเทศไทยที่ดร.ป๋วยบริหาร เป็นองค์การการเงินตามกฎหมายระดับประเทศ แต่ต่างก็ทำเพื่อผลประโยชน์ของบ้านเมืองทั้งสิ้น

บทที่ ๒

ครอบครัวเป็นใคร เรียนรู้ได้อย่างไร

นำข่าวถิ่นกำเนิด

ตำบลน้ำขาว ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของที่ว่าการอำเภอจะนะ ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอจะนะ ประมาณ ๑๗ กิโลเมตร ปัจจุบันมีประชากรประมาณ ๓,๕๐๐ คน จาก ๕๕๐ ครอบครัวยุทธ การเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลัก โดยทำสวนยางประมาณ ๘๐% ทำนา ๑๕% ทำสวนผลไม้ ๕% การทำนาส่วนใหญ่ทำเพื่อบริโภคภายในครอบครัวเป็นหลัก รายได้หลักมาจากสวนยาง โดยแต่ละครอบครัวมีสวนยางเฉลี่ยประมาณ ๕-๑๕ ไร่

ในอดีตราษฎรตำบลน้ำขาวส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำสวนยางพารา และทำสวนผลไม้ คือ ทำการเกษตรประมาณ ๘๗% อีก ๑% รับราชการและค้าขาย ปัญหาของคนส่วนใหญ่ขณะนั้นคือ ความขาดแคลน จึงเกิดความอยากได้ เกิดความต้องการทรัพย์สิน (หมายถึงเงินทอง) เป็นอันดับแรก ถึงกับมีคนพูดว่า ทำอะไรก็ได้ ขอให้ได้เงินได้ทอง จนลืมความถูกต้อง ในการแสวงหาสิ่งนี้ และยังเชื่อดูด้วยว่า เมื่อมีเงินทองแล้ว จะสามารถทำอะไรได้หมด เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเกิดปัญหาขึ้นอย่างมากมาย ที่เรียกว่าปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาก่อนปี พ.ศ. ๒๕๒๒ สรุปได้ดังนี้

- ๑ ปัญหาความขาดแคลนทุนทรัพย์
- ๒ ปัญหาโจรสลัดชุกชุม มีการลักขโมย ปล้นจี้เป็นประจำ
- ๓ ปัญหาประชาชนมั่วสุมอบายมุข
- ๔ ปัญหาหมู่บ้านไม่สะอาด สกปรกรุงรัง ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บชุกชุม ซึ่งตรงกับคำว่า “จนแล้วเจ็บ” เป็นของกลุ่มคนระหว่างความยากจนกับโรคภัยไข้เจ็บ เพราะคนไม่สนใจสุขภาพ
- ๕ ปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน มีทัศนคติบางเรื่องไม่ตรงกัน
- ๖ ปัญหาความแตกแยก ไม่มีความสามัคคีภายในชุมชน ต่างคนต่างอยู่ และยังมีปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นความเดือดร้อนของชาวตำบลน้ำขาว จึงได้ส่งชุดปฏิบัติการพิเศษ หรือที่เรียกว่า หน่วยเฉพาะกิจ เข้าไปตั้งฐานปฏิบัติการที่ตำบลน้ำขาว เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขโดยเฉพาะ

ครูชบเป็นใคร

ครูชบ ยอดแก้ว เป็นบุตรของนายปิ่นกับนางเกา ยอดแก้ว เกิดที่บ้านเลขที่ ๓๘ หมู่ที่ ๓ ตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๘ มีพี่น้องร่วมท้องเดียวกัน ๔ คน สมรสกับนางสาวปราณี แก้วมหากาฬ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๒ มีบุตรด้วยกัน ๕ คน เป็นบุตรสาว ๒ คน บุตรชาย ๓ คน

ประวัติการศึกษา

ครูชบเรียนจบชั้นประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาที่จังหวัดสงขลา การศึกษาระดับสูงสุด คือ จบครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) จากวิทยาลัยครูสงขลา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕

ประวัติการรับราชการ

ครูชบดำรงตำแหน่งครูผู้สอนในจังหวัดสงขลา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๘ จนถึง พ.ศ. ๒๕๒๐ จึงได้ไปช่วยราชการที่หมวดการศึกษา อ.จะนะ จ.สงขลา และดำรงตำแหน่งผู้บริหารการศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๑ จนถึง พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงลาออกจากราชการ

ประวัติการได้รับบำเหน็จความดีความชอบและอื่น ๆ

ครูชบได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ บ.ม บ.ช จ.ม ต.ม ต.ช และเหรียญจักรพรรดิมาลาตามลำดับ รวมเวลาราชการ ๒๐ ปี ได้สองชั้น ๑๐ ครั้ง

ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้บริหารการศึกษาดีเด่นของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้รับแหวนเสมาทองคำ พร้อมเกียรติบัตรจากนายกรัฐมนตรีและได้รับคัดเลือกเป็นข้าราชการตัวอย่างของกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับโล่เกียรตินิยม พร้อมเกียรติคุณบัตรจากนายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้รับการคัดเลือกเป็นข้าราชการดีเด่น ๔ กระทรวงหลัก ของ

จังหวัดสงขลา ได้รับโล่เกียรตินิยมจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และได้รับการคัดเลือกเป็นข้าราชการดีเด่น ๔ กระทรวงหลักของสอบต. ได้รับพระราชทานโล่เกียรตินิยม จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมและรางวัลพระสิทธิธาดาทองคำ และรับโล่จากอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี

ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้รับคัดเลือกเป็นศิษย์เก่าดีเด่นของวิทยาลัยครูสงขลา ในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปีของกรมการฝึกหัดครู ได้รับโล่จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับการคัดเลือกให้ได้รับพระราชทานรางวัล อนุสรณ์สงขลานครินทร์ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ชีวิตในวัยเรียน

ครูชบเข้าเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา ประถมศึกษาปีที่ ๑-๔ ในโรงเรียนประชาตำบลแค อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา เพราะอยู่ใกล้บ้าน ขณะที่เรียนอยู่ระดับชั้นประถมศึกษา แม้ไม่ค่อยขยันต่อการศึกษาเล่าเรียน แต่ผลการเรียนก็อยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามครูชบก็ไม่ได้เป็นนักเรียนเกเร หรือสร้างความหนักใจให้แก่ผู้ปกครองแต่อย่างใด แต่เป็นคนเจ้าความคิดมาตั้งแต่เด็ก ๆ ปฏิบัติของครูชบที่มีต่อเพื่อนนักเรียนและครูบาอาจารย์ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล เมื่อเรียนจบระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ก็ไม่คิดจะเรียนต่อระดับชั้นมัธยมศึกษา เพราะเห็นใจพ่อแม่ที่ต้องรับภาระอุดหนุนการเรียน

ครูชบเข้าเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนทวีประธานกุล อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา เพราะที่อำเภोजะนะขณะนั้นไม่มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ครูชบต้องไปอาศัยวัด เพราะโรงเรียนอยู่ไกลบ้านประมาณ ๔-๕ กิโลเมตร และเรียนด้วยความลำบาก บางวันไม่ได้กินข้าว ครูชบกล่าวว่า ขณะที่เรียนอยู่ระดับมัธยมศึกษา ครูชบไม่ค่อยขยันอ่านตำรา ส่วนใหญ่เพื่อนอ่านให้ฟัง แต่มีไหวพริบปฏิภาณดีในการตอบคำถามครูหรือการสอบ และมีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน ครูชมมีลักษณะความเป็นผู้นำสูง มักได้รับมอบหมายให้ออกไปรายงานการทำผลงานในหน้าชั้นอยู่เสมอ เมื่อมีการถกเถียงกับครูผู้สอนในเรื่องวิชาการ ครูชมจะยึดถือเหตุผลเป็นใหญ่

พ่อแม่คือผู้ให้อาาคต

ครอบครัวครูชมยากจน พ่อแม่ทำนา ครูชมจนเงิน แต่ไม่จนใจ เนื่องจากเป็นลูกคนโต พอจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ ก็ออกมาช่วยพ่อแม่ทำนา โดยไม่เรียนต่อ เมื่อทำนาได้ ๑ ปี พ่อแม่ก็อยากให้เรียน เพราะเห็นเป็นคนมีวิสัยทัศน์กว้าง ไม่อยากให้ลูกลำบากเหมือนตนเอง และเพื่อน ๆ หลายคน ซึ่งมีนิสัยลัทธิขโมยน้อย เกรงว่าครูชมจะตัดสินใจจากเพื่อนรอบข้าง เลยพาครอบครัวจากตำบลแควมาอยู่ที่น้ำขาว ที่แควล้อมไปด้วยญาติพี่น้องที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับครูชม และต่างก็ศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาทั้งสิ้น และความคิดของคนในสมัยก่อน อยากให้ลูกรับราชการ เพราะถือว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ แต่ครูชมไม่ยอมเรียน บิดามีเงื่อนไขเพื่อที่จะผลักดันให้ครูชมเรียนต่อ โดยมีข้อแม้ว่า หากจะทำนาเหมือนพ่อ ก็ต้องทำงานที่ลำบากเหมือนกัน คือระหว่างที่พ่อไถนา ก็ให้ครูชมใช้มือขุดดิน ซึ่งขณะนั้นครูชมอยู่ในวัยเด็กมือยังเปราะบาง พอขุดดินได้ไม่เกิน ๓๐ นาที มือก็แตกเลือด จากกุศโลบายของคุณพ่อ ทำให้ครูชมตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาในปีต่อมา จนสามารถเรียนต่อจนจบระดับชั้นอุดมศึกษาในโอกาสต่อมา นับว่าการที่ครูชมมีวันนี้ได้ เพราะพ่อแม่เป็นผู้ให้อาาคตนั่นเอง รวมทั้งน้อง ๆ ของครูอีก ๓ คน ก็ล้วนแต่ได้รับการศึกษาดี รับราชการทุกท่าน

ตัดสินใจเรียนครู

เมื่อครูชมสำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา ก็มีญาติผู้ใหญ่ คือ คุณลุง นายบุญฤทธิ์ หนูเกื้อ แนะนำให้เรียนครู เพราะหางานง่าย และเมื่อทำงานแล้ว ยังลาเรียนได้อีก หรือการเรียนด้วยตนเอง เนื่องจากฐานะยากจน และมีน้องอีก ๓ คนที่เรียนอยู่เช่นกัน จะได้เปิดโอกาสให้น้องเรียน จะได้หางานง่าย เพราะการเรียนครูในสมัยนั้น พอเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ แล้ว หากเรียนครูต่อสองปี ก็ได้สอบครูประกาศนียบัตรจังหวัด (ว.) พ.ศ. ๒๔๕๑ เมื่อครูชมไปสอบแข่งขัน ก็ติดอันดับได้รับทุนให้เรียนครู เพราะสมัยนั้นคนไม่ค่อยเรียนครู ครูชมเมื่อจบครู ว. จาก

โรงเรียนฝึกหัดครูสงขลา อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ก็สอบบรรจุได้ สมัยนั้นครูว. ได้เงินเดือนเดือนละ ๓๕ บาท ครูชบเห็นว่าเงินเดือนน้อยเกินไป จึงตัดสินใจเรียนต่ออีก ๑ ปี ได้ประกาศนียบัตรครุมูล (ป.) ได้เงินเดือนเพิ่มอีก ๕ บาท รวมเป็นได้รับเงินเดือนเดือนละ ๔๐ บาท ต่อมาครูชบก็ชวนขวายสอบด้วยตนเองไปเรื่อย ๆ จนสอบได้วุฒิ พ.ม. ซึ่งขณะนั้น ปีพ.ศ. ๒๕๑๑ ถ้าเป็นสายวิชาชีพครู ถือว่าเป็นระดับสูง ต่อมาในยุคหลัง สถาบันวิทยาลัยครูต่าง ต่างเปิดให้เรียนวันเสาร์-อาทิตย์ ครูชบก็เลยสมัครเรียนจนจบระดับปริญญาตรี ในพ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งเป็นรุ่นแรกที่เปิดสอนในวันเสาร์-อาทิตย์

เมื่อเรียนจบจนถึงระดับปริญญาตรีทางด้านวิชาชีพครู ครูชบก็พิจารณาตนเองที่จะเป็นครูสอนในระดับชั้นประถมศึกษา เพราะปรัชญาทางการศึกษาเขียนไว้ว่า การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นรากฐานของการศึกษาของประเทศ มีความสำคัญมาก ครูชบจึงเลือกที่จะสอนและดำรงตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาระดับประถมศึกษาในเวลาต่อมา

เสี้ยวหนึ่งแห่งการเรียนรู้

ครูชบได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในขั้นตอนของการศึกษาภาคบังคับในสมัยนั้น (พ.ศ. ๒๔๘๒) เป็นการศึกษาในระบบ ซึ่งเป็นหลักการพัฒนาคุณภาพของประชากรที่เป็นสากลของทุกประเทศในโลก ในการที่จะให้ประชาชนของตนเองมีคุณภาพขั้นพื้นฐานตามที่ต้องการ

การเรียนรู้ของครูชบในวัยเด็ก เป็นวัยสดใสเหมือนกับเด็กในชนบททั่ว ๆ ไป หรือในเมือง ที่ซุกซนตามประสาเด็ก ที่มีการเรียนไปเล่นไป เป็นวัยที่ยังไม่ต้องรับผิดชอบสิ่งใดมากไปกว่าการเรียนของตนเอง เป็นวัยที่กำลังเรียนรู้โลกอย่างสนใจ ไม่เพียงเฉพาะการเรียนรู้ในทฤษฎีเท่านั้น แต่ได้เรียนรู้ธรรมชาติและสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัว และเป็นนักค้นคว้า ครูชบชอบแสวงหาคำตอบจากสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองตั้งแต่เด็ก ศึกษาชุมชน รู้ความเป็นไปของชุมชน เป็นการเรียนรู้ที่มีความสุขในวัยเด็ก ความเป็นคนช่างสังเกตสิ่งรอบข้างในชุมชน ความสัมพันธ์เชิงญาติกับคนในชุมชน ความใกล้ชิดกับคนในครอบครัวและคนรอบข้าง เป็นการเรียนรู้จากพ่อแม่ คนแก่คนเฒ่าในชุมชน พร้อม ๆ กับการเรียนรู้ในชุมชน ทำให้ครูชบเริ่มถักทอความรู้ในตำราเข้ากับชีวิตที่เป็นของมนุษย์ในสังคมเข้าด้วยกัน ประกอบกับ

ความเป็นคนที่มีความตั้งใจจะเสียใจและมีความเมตตา การเรียนรู้ถึงชีวิตและความทุกข์ยากของคนอื่น กลายเป็นสิ่งที่ค้างคาอยู่ในใจของครูชบตลอดชีวิต เพียงแต่รอหาจังหวะและโอกาสที่จะเรียนรู้การช่วยเหลือผู้อื่นตั้งแต่เยาว์วัย การเรียนรู้ด้านพื้นฐานและด้านการงานอาชีพ ได้ช่วยขยายโลกทัศน์ของครูชบให้กว้างขึ้น เป็นบันไดขั้นต่อไปในการพัฒนาชุมชน

เข้าสู่วงการแม่พิมพ์ของชาติ

เมื่อครูชบเริ่มเข้าทำการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ เป็นต้นมา ครูชบตั้งข้อสังเกตว่า รัฐบาลให้ความสำคัญแก่การศึกษาในระดับประถมศึกษาแต่เพียงทฤษฎีเท่านั้น แต่ไม่ค่อยให้ความสำคัญในด้านปฏิบัติ ทำให้ครูประถมศึกษาที่เก่ง ๆ มักจะย้ายไปสังกัดกรมอื่นในกระทรวงศึกษาธิการ เช่นกรมสามัญศึกษา กรมการฝึกหัดครู แม้กระทั่งในระดับอุดมศึกษา และได้รับงบประมาณค่อนข้างน้อย ทำให้ครูประถมศึกษาไม่ค่อยได้รับการยอมรับ

ขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา ครูชบมักไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากผู้บริหาร เนื่องจากมีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนเองทำ เลื่อนเงินเดือนได้สองขั้นเพียงหนึ่งครั้งเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ทำงานเสียสละมาตลอด และไม่เคยมีเรื่องบาดหมางกับผู้บริหารเลย แต่สิ่งไหนที่ครูชบไม่ชอบ ก็จะไม่ปฏิบัติ ปฏิบัติเฉพาะในสิ่งที่ชอบ ครูชบจะมาทำงานก่อนคนอื่น ๆ และกลับหลังคนอื่น ๆ เสมอ เวลาที่อยู่ในโรงเรียน ก็ทำงานตลอด แม้ว่าผู้บริหารจะไม่เห็นความดีของครูชบ ครูชบไม่ได้ตั้งใจอะไร เนื่องจากมีปณิธานที่จะเสียสละต่องานอย่างแน่วแน่ แต่พอมาดำรงตำแหน่งครูใหญ่ และได้ทำโครงการดี ๆ ในโรงเรียนในระยะเวลา ๑๔ ปีได้สองขั้น ๑๒ ครั้ง

อุดมการณ์ของครูชบ

ครูชบมักกล่าวเสมอว่า “ชีวิตผมเป็นลูกชานา ยากจนพอสมควร หวังแค่ได้เรียนครู เพื่อเปิดโอกาสให้น้องได้เรียนอีก” จากพื้นเพที่ครอบครัวยากจน ทำให้เรียนรู้รสชาติของความยากลำบากของชีวิตต้องต่อสู้ด้วยตนเอง แต่ครูชบโชคดี ที่เป็นคนมีความมานะ อดทน และ

มีความพยายาม สามารถต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรค จากคุณธรรมเหล่านี้ ส่งผลให้สามารถนำมาช่วยชุมชนได้ในภายหลัง นับว่าชุมชนก็โชคดีเช่นกัน ที่มีคนดีเข้ามาช่วยแก้ไขสถานการณ์

ความเป็นคนดี มีคุณธรรม เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และจากความทุกข์ยากที่ผ่านมา ทำให้ครูชบเปรียบเสมือนพ่อพระในชุมชน ที่คอยช่วยเหลือเอาใจใส่ผู้อื่นตลอดเวลา และจากภาพรูปธรรมของตำบลน้ำขาว ชาวนายากจน มีปัญหาเดือดร้อนไปทั้งชุมชน ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ขัดแย้งกัน แต่ละคนถือหลักต่างคนต่างอยู่

จากปัญหาชุมชนที่รุนแรงดังกล่าว คนคืออยู่ไม่สงบ ใจร้ายชุกชุม จนทางการต้องใช้ไม้แข็งเข้าปราบปราม ครูชบเป็นคนรักชุมชน ในฐานะที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของตำบลน้ำขาว และวัฒนธรรมเครือญาติของคนได้เข้มข้น การที่ทางการใช้ไม้แข็งเข้ามาปราบปรามคนในชุมชน เท่ากับใช้ความรุนแรงปราบปรามญาติพี่น้องของครูชบเอง และครูชบถือว่า มนุษย์ทุกคนเป็นสมาชิกของชุมชนเดียวกัน หากโชคชะตาทำให้สมาชิกมีความทุกข์ ครูชบจะวางตัวเฉยได้อย่างไร หากเราคนเดียวมีความสุข คนรอบข้างมีความสุข เราก็สุขไม่ได้เช่นกัน ครูชบจึงขอเจรจากับตำรวจหน่วยเฉพาะกิจ โดยมีเงื่อนไขไม่ให้ใช้ความรุนแรงกับชาวบ้าน แต่จะพยายามพัฒนาให้ดีขึ้น จึงเป็นที่มาของการใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ที่ครูชบได้ปฏิบัติมาจนถึงทุกวันนี้ เป็นการทำให้สู้จนกับสังคม โดยตั้งสมมุติฐานว่า หากตนเองเป็นครูประถมในชนบท จะแก้ปัญหาได้ไหม เพราะตนเองไม่มีอำนาจบารมีอะไร แต่ในที่สุดก็ได้คำตอบว่า แก้ได้ เมื่อตั้งใจจะแก้ โดยใช้หลักการทางการศึกษาเข้าดำเนินการ และยังตั้งสมมุติฐานต่อไปว่า ในเมื่อปัญหาเกิดที่คน เพราะคนเป็นตัวปัญหา ถ้าไม่มีคนก็ไม่มีปัญหา ฉะนั้น การแก้ปัญหาต้องแก้ที่สาเหตุคือแก้ที่คน เป็นการมองภาพรวมของชาติว่า เกิดจากคนในชาติเป็นต้นเหตุ จึงเห็นแนวทางในการแก้ปัญหา ให้กับพี่น้องในตำบลน้ำขาวได้ชัดเจนขึ้น แต่ในฐานะที่ตัวเองเป็นครูประถมศึกษาในชนบท จึงเกิดคำถามต่อไปอีกว่า

๑. ทำไมครูประถมศึกษาจึงขาดการยอมรับจากสังคมทั่วไป
๒. ทำไมครูประถมศึกษาและการประถมศึกษา ซึ่งตามทฤษฎี มีความสำคัญมาก เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน แต่ในทางปฏิบัติ ทำไมไม่ค่อยเป็นไปตามทฤษฎี
๓. โรงเรียนประถมศึกษาตั้งอยู่ในตำบลทั่วประเทศไทย ทำไมไม่สามารถให้การศึกษาเพื่อการพัฒนา เพื่อให้ประชาชนในเขตรับผิดชอบ ได้มีการกินดีอยู่ดีได้เท่าที่ควรจะเป็น

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ และผลักดันความคิดต่อไปว่า ปัญหาเหล่านี้ เป็นเรื่องที่จะต้องช่วยกันแก้ไข และเป็นเรื่องที่ทำหาย

หลักใหญ่ของการแก้ปัญหา ต้องแก้ที่เหตุ เหตุเกิดที่คน ก็ต้องแก้ที่คน แต่การที่จะไปคิดแก้คนอื่นเป็นเรื่องลำบาก วิธีแก้ปัญหาก็ต้องให้ได้ผล ต้องแก้ที่ตัวเองก่อน แล้วจึงไปแก้คนอื่น กระบวนการเรียนรู้ของครูชบที่จะให้เกิดแก่ผู้เรียน มิใช่มุ่งแต่จะให้เกิดปัญญาเท่านั้น แต่มุ่งอุดมการณ์สูงสุด เป็นอุดมการณ์ที่ต้องใช้การศึกษาในการแก้ปัญหาชุมชนของครูชบ

ผู้ให้โอกาส

ปีพ.ศ. ๒๕๒๑ ทางอำเภอเห็นว่า ครูชบเป็นบุคคลที่มีความตั้งใจในการทำงานดี จึงมีคำสั่งย้ายจากโรงเรียนไปทำงานในสำนักงานจังหวัด แต่ครูชบรู้สึกอึดอัดใจ เพราะอยากสอนหนังสือมากกว่า การที่มาช่วยราชการในสำนักงานจังหวัด เป็นการทำงานเกี่ยวกับข้อมูล ทำให้ทราบว่าที่ผู้บริหารที่โรงเรียนวัดน้ำขาว จะปลดเกษียณในปีหน้า ครูชบตั้งใจที่จะเป็นผู้บริหารโรงเรียน เนื่องจากจะได้ทดลองปฏิบัติงานในโรงเรียน โดยตั้งใจจะไปทดลองที่โรงเรียนวัดน้ำขาว เพื่อแก้ปัญหา และขณะนั้น ชาวบ้านไม่เชื่อถือสังคมน้ำขาว ไม่เชื่อถือโรงเรียน จึงส่งลูกไปเรียนหนังสือในตัวเมืองหาดใหญ่และจังหวัดใกล้เคียง ตลอดจนกรุงเทพมหานคร ก็ยิ่งทำให้ยากจนหนัก และเพื่อหารูปแบบในการช่วยชุมชนตามที่รับปากกับตำรวจหน่วยเฉพาะกิจ จึงเขียนโครงการในลักษณะของปัญหาที่เกิดจากคน ถ้าคนดีปัญหาจะไม่เกิด การแก้ปัญหาต้องแก้ที่คน พุทธวาจาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่า เหตุที่ไหน ต้องแก้ที่นั่น แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่มีมาถึงสองพันกว่าปีแล้ว ใครนำมาใช้ก็เกิดผลแน่นอน และเชื่อในปรัชญาการศึกษาว่า คนจะพัฒนาได้จะต้องใช้กระบวนการศึกษา

ครูชบได้เขียน *โครงการพัฒนาประสิทธิภาพบุคคล* ในปี ๒๕๒๒ เพื่อนำไปดำเนินการในโรงเรียนวัดน้ำขาว เป็นโครงการที่มีเอกลักษณ์ที่เด่น คือไม่ของงบประมาณ เพื่อเป็นการท้าทายโครงการที่ของงบประมาณ และใช้เวลาดำเนินโครงการ ๑๐ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๒-๒๕๓๑ โดยเริ่มทดลองที่โรงเรียนเป็นเวลา ๓ ปี ชุมชน ๓ ปี เสนอนายอำเภอ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในระดับอำเภอ และแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจอันแน่วแน่ที่จะดำเนินโครงการนี้ในโรงเรียน เพื่อให้ชุมชนยอมรับ เพื่อจะได้เป็นหนทางในการเข้าไปพัฒนาชุมชนต่อไป ซึ่งนาย

อำเภอได้อนุมัติให้ครูชบไปดำรงตำแหน่งครูใหญ่ในโรงเรียนน้ำขาวในปี ๒๕๒๑ ครูชบจึงได้เดินทางไปรับตำแหน่งครูใหญ่ เพื่อจะได้มีอำนาจเต็มที่ในการบริหารโครงการ ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ เพราะเป็นวันชาติไทย ครูชบเชื่อว่า การเริ่มงานใหม่ในวันชาติไทย โอกาสสำเร็จมีสูง จึงนับได้ว่า นายอำเภอเป็นผู้ให้โอกาสแก่ครูชบได้ทำในสิ่งที่ต้องการ ซึ่งในเวลาต่อมาความฝันของครูชบก็เป็นความจริง

ห้วงเวลาที่ผ่านมา

ผู้เขียนได้มีโอกาสไปเยี่ยมครูชบที่บ้านน้ำขาว ปลายเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ เมื่อเหยียบย่างเข้าไปในชุมชน รู้สึกถึงความสุขสดชื่นด้วยกลิ่นไอของอากาศที่บริสุทธิ์และความอุดมสมบูรณ์ของต้นไม้نانาพันธุ์ ผู้คนมีใบหน้าอิ้มเอิบ ยิ้มแย้มแจ่มใส ทำให้ไม่ยากเชื่อว่า ณ ดินแดนแห่งนี้ได้เคยถูกกำหนดให้เป็นดินแดนมิกสัญญีในอดีต รู้สึกได้ถึงอันิสงค์ของการออมทรัพย์ ที่ครูชบได้คิดค้นขึ้น สมกับคำว่าสถานการณ์ย่อมสร้างวีรบุรุษเสมอ

แม้ผู้เขียนไม่ได้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผลกระทบของการออมทรัพย์ที่ถือสัจจะเป็นกฎกติกา จนสามารถเชื่อมโยงชีวิต จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อมของชุมชนน้ำขาวได้อย่างมีคุณภาพเช่นนี้ แต่ก็อดที่จะรู้สึกชื่นชมครูชบไม่ได้

จากการที่ผู้เขียนได้สนทนากับบุคคลต่าง ๆ ในชุมชนน้ำขาว ทั้งผู้ปกครองนักเรียนที่เคยเป็นลูกศิษย์ของครูชบ ศิษย์เก่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้สนับสนุน ต่างก็มีความภูมิใจในตัว of ครูชบ

จากการสัมภาษณ์นางสาว นวนศรี ผู้ปกครองนักเรียน เห็นด้วยที่ครูชบตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในโรงเรียน ตั้งแต่สมัยที่บุตรชายของนางยังเรียนอยู่ในโรงเรียนน้ำขาว และไม่เสียการเรียน เป็นการสอนให้บุตรชายเป็นคนประหยัด รู้จักเก็บออมตั้งแต่บัดนั้นจนบัดนี้ก็ยังเป็นสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งตนเองและครอบครัวทุกคนก็เป็นสมาชิกด้วยกันทั้งสิ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ เพราะมีแต่ได้ประโยชน์มากมายจากสวัสดิการชุมชน นอกจากได้มีเงินเก็บและเงินปันผล ยังได้ช่วยเหลือสมาชิกด้วยกัน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ครูชบและคณะกรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ยังได้รณรงค์ให้ชาวบ้านปลูกต้นไม้ จึงทำให้ชุมชนมีแต่ความร่มรื่น และสามารถเก็บดอกผลขายได้ในบางส่วน

นางจิต จุณรัตน์ ผู้ปกครองอีกท่านหนึ่งที่ยกย่องความเป็นนักประชาธิปไตยของครูชบ ที่ทำให้นักเรียนและครูทำงานกันอย่างมีระเบียบและมีความสุข ตนเองก็เป็นสมาชิกกลุ่มมาเป็นเวลาหลายปีแล้วเช่นกัน และได้รับสวัสดิการทุกอย่างตามระเบียบที่ตั้งไว้ ครูชบเคยพาสมาชิกไปดูงานต่างจังหวัด เมื่อประมาณ ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมา ทำให้สมาชิกมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับกลุ่มที่ไปดูงาน

คุณอำเภอ หนูเกื้อ ศิษย์เก่าโรงเรียนน้ำขาว เล่าถึงอดีตที่ครูชบเคยดำรงตำแหน่งครูใหญ่ สมัยที่ตนยังเป็นนักเรียนอยู่ว่า ครูชบแม้จะเป็นครูใหญ่ แต่บ่อยครั้งที่มาช่วยครูสอนชั้นเด็กเล็ก และมักจะสอนแทน เมื่อครูประจำชั้นไม่มา และเป็นครูใหญ่ที่ใจดี พุดเพราะ เป็นครูใหญ่คนแรกที่สอนให้นักเรียนเรียกพ่อครูใหญ่ พ่อครู แม่ครู ซึ่งทำให้นักเรียนรู้สึกอบอุ่น และเมื่อสอนสิ่งใด ก็มักให้ปฏิบัติจริง เช่น การสอนเรื่องประชาธิปไตยและระเบียบวินัย โดยการตั้งสถานนักเรียนในโรงเรียน หรือการให้นักเรียนเดินแถวมาโรงเรียน ส่วนการฝึกให้นักเรียนตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในโรงเรียนนั้น ตนเองเป็นคนรับมอบหมายให้ทำบัญชีออมทรัพย์ ทำให้ได้รับโอกาสฝึกการทำงาน และมีเงินเก็บเมื่อสำเร็จการศึกษา

ส่วนอดีตศิษย์เก่าอีกท่านหนึ่งคือ นายบำรุง วนศรี เล่าให้ฟังว่า เมื่อเวลาครูประจำชั้นไม่มา ครูชบจะมาสอนแทน จากการถ่ายทอดเห็นว่าครูชบเป็นคนมีประสบการณ์ในการสอนสูงมาก ทำให้เข้าใจง่าย เรียนสนุก และมักจะสอนแทรกเกี่ยวกับแนวทางของการประกอบอาชีพ ครูชบชักชวนให้นักเรียนเอาข้าวมารับประทานที่โรงเรียน จะได้นำเงินมาฝากในกลุ่มออมทรัพย์อย่างน้อยวันละ ๑ บาท และเป็นครูใหญ่คนแรกที่ให้นักเรียนถือธงเป็นสี ๆ และเดินแถวมาโรงเรียน เนื่องจากนักเรียนเคยถูกรถชนขณะเดินทางมาโรงเรียน

ส่วนประธานกลุ่มนารีพิทักษ์วัย ซึ่งกลุ่มสมาชิกได้ต่อยอดความรู้เรื่องเรื่องการออมทรัพย์จากแนวคิดของครูชบ เป็นกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งรับสมาชิกสตรีที่เป็นโสด เพื่อช่วยเหลือดูแลกันเอง ได้กล่าวถึงครูชบว่า ตนเองรักและนับถือครูชบเหมือนพ่อบังเกิดเกล้า เพราะได้นำทางแสงสว่างแห่งชีวิตแก่คนในชุมชน และตนเป็นเพื่อนสนิทกับลูกสาวครูชบ ก็เห็นครูชบทำงานหนักมาตลอดมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว

ความรู้สึของคนในครอบครัวครูชบ ซึ่งได้แก่คุณแม่วัย ๘๔ ปี ด้วยดวงตาที่แจ่มใส และใบหน้าที่ยิ้มเอิบ เมื่อพุดถึงครูชบว่า “ลูกชายของยายคนนี้ เป็นคนดีเสมอต้นเสมอปลาย

ยายมีความภูมิใจในตัวบุตรชายคนนี้มาก ที่ได้ทำประโยชน์ให้กับสังคม สมกับความเหนื่อยยากที่ตนอดส่ำส่ำเสียดูให้เรียน และเป็นคนกตัญญูรู้คุณบิดามารดา เชื่อฟังบิดามารดามาตลอด ตั้งแต่เล็กจนโต เมื่อยายว่ากล่าว ก็ไม่เคยเถียงหรือประพฤติเสื่อมเสีย”

สำหรับภรรยาของครูชบ คือ นางปราณี ยอดแก้ว เปิดใจให้ผู้เขียนฟังว่า “พี่ไม่รังเกียจที่ครูชบเอาเวลาของครอบครัวส่วนหนึ่งไปทำงานให้กับชุมชน เพราะเป็นการช่วยพี่น้องชาวบ้าน ซึ่งก็เปรียบเสมือนญาติพี่น้องของพี่ด้วย ซึ่งเมื่อก่อนพี่เองก็เคยติดตามเป็นผู้ช่วยให้กับครูชบ แต่ต่อมาภารกิจทางครอบครัวเพิ่มมากขึ้น พี่จึงต้องเลิกไปในที่สุด แต่ปัจจุบัน พี่ก็ให้อภิญญา ยอดแก้ว บุตรสาวคนที่สอง ติดตามเป็นผู้ช่วยครูชบ”

องค์ความรู้ของครูชบ ยอดแก้ว

องค์ความรู้ของครูชบ ยอดแก้ว มีหลายด้าน ทั้งที่ได้รับจากการศึกษาในระบบและนอกระบบ แต่ที่เป็นสุดยอด คือ การจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ที่นำมาแก้ปัญหาชุมชนได้สำเร็จ และสามารถนำผลไปปรับประยุกต์ทั่วทุกภาคในประเทศ องค์ความรู้ของครูชบ จะมีลักษณะเกี่ยวพันกันเป็นกระบวนการชีวิต หรือ องค์ความรู้ (ตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุเรียกว่า ภพ) มีความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ขององค์ความรู้แต่ละด้านและครูชบสามารถใช้การบริหารจัดการนำองค์ความรู้ทั้งหมดมาสร้างประโยชน์ให้เกิดกับชุมชน ในลักษณะของผู้จัดการ องค์ความรู้

องค์ความรู้ส่วนใหญ่ของครูชบ ยอดแก้ว มีรากฐานมาจากความเข้าใจการศึกษาในความหมายกว้าง ไม่ติดกับเพศ วัย รูปแบบ เวลา สถานที่ แต่เป็นการศึกษาที่เอื้อต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคน การจัดการศึกษาตามแนวคิดนี้ จึงส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นในชุมชนอย่างกว้างขวาง สามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และฟื้นฟูศักดิ์ศรีของความเป็นคนกลับคืนมาสู่ชาวบ้านอีกครั้งหนึ่ง ลักษณะการมีความรู้เกี่ยวกับการศึกษาความหมายกว้างเช่นนี้ ทำให้ครูชบ ยอดแก้ว สามารถแปลความหมายของการศึกษาสู่ภาคปฏิบัติ และสร้างกระบวนการเรียนรู้ขึ้นทั้งในโรงเรียนและชุมชน เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน (Civil Learning)

องค์ประกอบของความรู้ของครูชบ ยอดแก้ว จำแนกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

๑. ความรู้เกี่ยวกับชุมชน
๒. ความรู้ทางด้านการศึกษา
 - ๒.๑ ระบบการศึกษาไทย
 - ๒.๒ การบริหารการศึกษา
 - ๒.๓ ปรัชญาการศึกษา
 - ๒.๔ จิตวิทยาการเรียนการสอน
๓. การออมทรัพย์
๔. ศาสตร์การชุมชน
๕. การจัดการ

๑. ความรู้เกี่ยวกับชุมชน

ครูชบเป็นคนท้องถิ่นตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และรักท้องถิ่นมาก ความที่เป็นคนช่างสังเกต และมีความสัมพันธ์เชิงญาติสูง ตั้งแต่เล็กจนโตรวมทั้งมีความใส่ใจกับสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อคนในชุมชน ได้เห็นและเข้าใจสภาพปัญหาท้องถิ่น ปัญหาที่เกิดขึ้นปี พ.ศ. ๒๕๒๒ และรุนแรง คือ ปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา ที่รุนแรงมาก และก่อให้เกิดความรู้สึกหมดหวัง เป็นปัญหาทางโครงสร้างที่ต้องแก้ไขทีละเปลาะ และใช้เวลานาน แต่สังคมน้ำขาวก็มีคนดีมาช่วยไว้ได้ นั่นคือ ครูชบ ยอดแก้ว ซึ่งเป็นผู้มีจิตสำนึกความเป็นชุมชนสูง (Sense of Community)

๒. ความรู้ด้านการศึกษา

๒.๑ ระบบการศึกษาไทย

ครูชบรับราชการครู ระหว่างพ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๖๕ จึงลาออกจากราชการ เพื่อช่วยชุมชน ตลอดระยะเวลาที่ทำงานในวงการศึกษา ทั้งในสายปฏิบัติการสอน และสายบริหาร รวม ๓๗ ปี จากการใช้ชีวิตที่ซบเซาอยู่ในวงศึกษามานาน ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบการศึกษาที่มีการปรับเปลี่ยนเป็นบางช่วง แม้จะปรับเปลี่ยนอย่างไร ก็เกี่ยวข้องกับ การศึกษา ๓ ระบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การ

แบ่งการศึกษาออกเป็นระบบดังกล่าว มีความชัดเจนขึ้น เมื่อมีการประกาศใช้พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ดังนี้

“มาตรา ๑๕ การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย

(๑) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(๒) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการจัดการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(๓) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้ง ๓ รูปแบบก็ได้ ครูชบได้ผสมผสานการจัดการศึกษาทั้ง ๓ ระบบนี้ในโรงเรียนและในชุมชนนี้เป็นอย่างดีตลอดมา ก่อนการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งจะนำมากล่าวได้ในบทต่อไป

ระบบการศึกษาที่ครูชบจัดและมีประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด เป็นระบบการศึกษาตามอัธยาศัย คือ การตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ที่มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงในชุมชนของครูชบและทั่วประเทศ เป็นจุดเด่น (High Light) ของเรื่อง ความฝันของครูชบได้เป็นจริงเมื่ออายุย่างเข้า ๖๔ ปี เมื่อเขาได้เสนอหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ชุมชนพึ่งตนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ในที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ ครั้งที่ ๒/๒๕๔๒ เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๔๒ ณ ห้องประชุมตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล คณะกรรมการดังกล่าว เห็นชอบ และมอบหมายให้ทบวงมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดทำหลักสูตร การจัดการ

ศึกษาตามหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งจะกลายเป็นการศึกษาที่มีรูปแบบในการจัดทั้ง ๓ ระบบ

๒.๒ การบริหารการศึกษา

จากประสบการณ์ชีวิตในการรับราชการครูมานาน ทำให้ครูชมมีความเข้าใจถึงความรักและความเอาใจใส่ที่ครูควรมีต่อนักเรียน เมื่อดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ครูชมจึงได้ใช้วิธีการบริหารแบบครอบครัวและแบบประชาธิปไตย โดยตนเองและครูทุกคนปฏิบัติตนกับนักเรียนเหมือนหนึ่งเป็นคนในครัวเรือนเดียวกัน ให้นักเรียนเรียกครูในโรงเรียนโดยเติมคำว่าพ่อและแม่ไว้ข้างหน้า เช่นคำว่า พ่อครูใหญ่ พ่อครู แม่ครู เพราะสังคมไทยถือว่า ครูเปรียบเสมือนพ่อแม่คนที่สองของนักเรียน เด็กจะได้มีความรู้สึกอบอุ่น เสมือนอยู่ที่บ้าน เหมือนพ่อปกครองลูก วัฒนธรรมทางความคิดของไทยเรื่องนี้มีความละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง แฝงแฝง เป็นคุณธรรมที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นกุศโลบายที่ดีในการจัดระเบียบทางสังคม ยากที่จะหาวัฒนธรรมใดในโลกมาเทียบทันได้ แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายที่ปัจจุบันนี้ วัฒนธรรมดังกล่าวกำลังค่อยเลือนหายไปจากสังคม เรียกได้ว่าครูคือกัลยาณมิตร ท่านพุทธทาสภิกขุถือว่า ผู้นำทางวิญญาณจะรวมถึงพ่อแม่และครูด้วย (พุทธทาสภิกขุ : ๒๕๑๖)

๒.๓ ปรัชญาการศึกษา

ตลอดชีวิตการทำงานของครูชมนี้ไม่พ้นความเป็นครู ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ทำให้เกิดหลักการหลักปรัชญาการศึกษาในความคิดของตนว่า การศึกษาคือการพัฒนาคน ขณะนั้นสภาพสังคมของชุมชนน้ำขาว ที่มีปัญหาศีลธรรม จรรยาเสื่อม และปัญหาต่าง ๆ อีกมาก สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากเศรษฐกิจตกต่ำ ครูชมมีความประสงค์จะสร้างเยาวชนในน้ำขาวให้เป็นพลเมืองดี จึงจัดกิจกรรมในโรงเรียนทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตร เช่น การเรียนการสอนตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด การเสริมความรู้ต่าง ๆ เพื่อการเป็นพลเมืองดี และการยังชีพ ได้แก่ โครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การออมทรัพย์ ชุมชนนอกโรงเรียนก็มีปัญหาเช่นเดียวกัน ครูชมก็ได้ใช้การปฏิบัติจริงในการแก้ปัญหาชุมชน คือ

การออมทรัพย์ ซึ่งได้รูปแบบจากการที่ได้ทดลองในโรงเรียน เป็นปรัชญาที่สอนให้คนรู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักแก้ปัญหาด้วยกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นการสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีใจความว่า “สร้างสังคมด้วยระบบเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน”

๒.๔ จิตวิทยาการเรียนการสอน

จากการที่ได้รับการศึกษาด้านจิตวิทยาการเรียนการสอนในขณะที่เรียนวิชาชีพครูในทุกระดับ และจากประสบการณ์ในการทำงาน ครูชบใช้หลักจิตวิทยาการเรียนรู้นำปรับใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน นับตั้งแต่จิตวิทยาการเรียนรู้อ การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ จิตวิทยาพัฒนาการ ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และจิตวิทยาสังคม (Social psychology) ครูชบได้เน้นความสำคัญในการสอนให้บุคคลอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มในสังคม เพื่อฝึกให้เด็กมีทัศนคติ ศีลธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันดีงาม สภาพการรวมกลุ่มของเด็กในชั้นเรียนเปรียบเสมือนสังคมย่อย ๆ โรงเรียนและห้องเรียนเป็นสภาพจำลองการเรียนการสอนให้นักเรียนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสร้างสรรค์ได้ดีที่สุดของนักเรียน และเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนในภายหน้า

๓. การออมทรัพย์

ครูชบเรียนรู้การออมทรัพย์จากกรมพัฒนาชุมชน ซึ่งทำแล้วไม่ประสบผลสำเร็จ ครูชบก็นำมาประยุกต์ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน เพราะวิธีการและนโยบายของราชการและของชาวบ้านต่างกัน ทางราชการไม่ฝึกให้ชาวบ้านบริหารเงิน แต่เอาไปให้ธนาคารบริหาร ไม่แทรกคุณธรรม ที่สำคัญคือ ไม่สร้างกระบวนการเรียนรู้

การพัฒนากลุ่มจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิต เป็นรูปแบบการออมทรัพย์ ที่ครอบคลุมกิจกรรมและให้หลักประกันแก่สมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย แต่มีธรรมชาติที่สำคัญและแตกต่างจากธุรกิจของเอกชน คือ สมาชิกเป็นทั้งเจ้าของและผู้ให้บริการของออมทรัพย์ หลักการเงินของออมทรัพย์มีลักษณะที่แตกต่างจากธุรกิจ ทั้งในด้านการได้มาซึ่งเงินทุน การใช้เงินทุน การจัดสรรผลตอบแทนให้แก่สมาชิก สิ่งสำคัญคือ สมาชิกสามารถกู้เงิน

เอาไปใช้ประโยชน์ได้ และรักษาดอกเบี้ยไว้ให้ชุมชน แทนที่จะเป็นของธนาคาร ปลายปีก็มีเงินปันผลสามารถนำดอกผลมาสร้างสวัสดิการได้ เป็นความรู้หนึ่งที่น่ามาใช้ควบคู่กับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคน และทำให้คนมีศักดิ์ศรี ระบบวิธีคิดเรื่องนี้จะออมทรัพย์ บางส่วนจะคล้าย ๆ กับธนาคารพาณิชย์ แต่ที่มีลักษณะเด่นกว่าก็คือ เป็นระบบที่ได้ผสมผสานการแก้ปัญหาของชุมชนไว้ด้วย แนวคิดนี้ช่วยให้เกิดการพึ่งตัวเองทางด้านเศรษฐกิจ การพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกันระหว่างเครือข่ายและคนในชุมชน ทฤษฎีการรวมกลุ่ม มักจะใช้แก้ปัญหาชุมชนได้ผลเสมอมา อีกทั้งการออมทรัพย์นอกจากเป็นการรวมกลุ่มแล้ว ยังเป็นการสร้างฐานเศรษฐกิจชุมชนอีกด้วย การพัฒนาต่าง ๆ มักจะมีทุนเป็นปัจจัยสำคัญ หากชุมชนต้องคอยอาศัยเงินทุนจากรัฐ ย่อมเป็นไปได้ยาก และประสบผลสำเร็จได้ยาก การออมทรัพย์หรือกิจกรรมของธนาคารหมู่บ้าน จึงเป็นวิธีการให้ชาวบ้านระดมทุนให้แก่ตนเอง ดังคำกล่าวของคนโบราณว่า “มีสิ่งพึ่งบรรจบให้ครบบาท อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์ มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจบ อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน” กลุ่มที่จะออมทรัพย์มีบทบาทเหมือนกับธนาคารในหมู่บ้าน มีการฝากและกู้ไปทำกิจการอื่นได้ และที่มีให้มากกว่าธนาคารคือ *สวัสดิการชุมชน*

ครูชบ มีแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มที่จะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิตที่ชัดเจน เข้าใจถึงปรัชญา อุดมการณ์ โครงสร้างของกลุ่มอย่างชัดเจน ได้ถ่ายทอดแนวคิด ปรัชญา อุดมการณ์ และโครงสร้างที่ตนมีอยู่ทั้งหมดให้แก่กลุ่ม การออมทรัพย์ลักษณะนี้มุ่งให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทุนและจัดสรรผลกำไรไปสู่สมาชิกทั้งในรูปตัวเงินและสวัสดิการ และเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นคน ครูชบถือว่า มนุษย์ทุกคนเป็นทรัพยากรที่ล้ำค่า มนุษย์สามารถพัฒนาได้ด้วยการศึกษาระบบใดระบบหนึ่ง จึงใช้การศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย มาดำเนินการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มกลุ่มที่จะออมทรัพย์ เพื่อพัฒนางานพัฒนาชุมชน ในการสร้างงาน สร้างคน และสร้างชาติต่อไป การนำเสนอความคิดและการปฏิบัติผ่านทางกลุ่มที่จะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิตตำบลน้ำขาว นับเป็นก้าวสำคัญที่ช่วยให้กลุ่มที่จะออมทรัพย์ต่าง ๆ ทั่วทุกภาคของประเทศ ได้เรียนรู้และนำไปปฏิบัติ

๔. สวัสดิการชุมชน

สวัสดิการชุมชน เป็นผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นจากความสำเร็จของการออมทรัพย์ จากการสัมภาษณ์ครูชบ ทำให้ทราบว่าครูชบเป็นคนคิดขึ้นคนแรกในประเทศไทย เป็นหัวใจสำคัญของการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้คนในชุมชนนิยมการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพราะสวัสดิการชุมชนครอบคลุมถึงเรื่องต่าง ๆ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าทำศพ ทุนการศึกษา หรือเรื่องอื่น ๆ ที่สมาชิกเสนอให้จัดตั้ง ซึ่งเกิดจากความต้องการของชาวบ้านและจำนวนดอกผลที่เพิ่มพูนของกองทุน

ครูชบสงสารชาวบ้าน เพราะในชีวิตแทบไม่มีสวัสดิการอะไรเลย ข้าราชการยังได้รับสวัสดิการต่าง ๆ จากทางราชการ พนักงานบริษัทเอกชน รัฐวิสาหกิจ ยังได้รับสวัสดิการจากองค์กรของตนเอง แต่ชาวบ้านแทบไม่มีองค์กรใดให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของการเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งพระพุทธรูปองค์ถือว่าเป็นความทุกข์อย่างหนึ่งของชีวิต

กิจกรรมของสวัสดิการชุมชนขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งหรือความก้าวหน้าของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์กลุ่มต่าง ๆ เมื่อครูชบไปบรรยายแนวคิดเรื่องกลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิต ก็ให้กรอบแนวคิดและวิธีการเรื่องการจัดตั้งสวัสดิการชุมชนไปด้วย

๕. การจัดการ

ลักษณะพิเศษของครูภูมิปัญญาส่วนใหญ่ มักจะเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และคิดหาหนทางในการแก้ปัญหา และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา จนเกิดความรู้แตกฉานออกไปหลายด้าน และท้ายที่สุดก็สามารถประยุกต์ศาสตร์การจัดการที่เกิดจากการเรียนรู้ นำความรู้ต่าง ๆ มาหาความสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน

ครูชบมีองค์ความรู้หลายด้าน และสามารถนำความรู้ด้านต่าง ๆ มาสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน สามารถจัดการหรือบูรณาการความรู้ดังกล่าวในการทำงานเพื่อช่วยชุมชน คุณลักษณะพิเศษและความเสียสละของครูชบ คือ เป็นผู้จัดการ ขยายแนวคิดเรื่องกลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิตออกไปทั่วประเทศ สามารถนำมาแก้ปัญหาของชุมชนได้ การแก้ปัญหาชุมชน โดยใช้การออมทรัพย์เป็นตัวตั้งของครูชบ เป็นกระบวนการ

ชีวิตที่อาศัยฐานจากการศึกษา นำมาสู่ความคิด ซึ่งความคิดสุดท้ายคือ แม่แบบกลุ่มสัจจะ ออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิต ที่ดำเนินน้ำขาว ที่กลายเป็นจุดเด่นของเรื่อง

แนวคิดในการจัดการศึกษาและการปฏิบัติเกี่ยวกับกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของครูชบ เป็นแนวคิดและหลักการศึกษาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน *เส้นทางสายธรรมะ เป็นสัมมาทิฐิ* ความคิดใดเป็นสัมมาทิฐิ เป็นความคิดชอบ คำริชอบแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้า มีพัฒนาการในทางที่ดี เป็นหนทางแห่งปัญญา แนวคิดการตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของครูชบ ยอดแก้วนี้ ได้ก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านชุมชน สังคม และภูมิปัญญาของครูชบ ได้รับ กลายยอมรับ จนกลายเป็นภูมิธรรม หากแนวคิดนี้แพร่กระจายไปทั่วประเทศ ประเทศชาติก็ จะมั่นคง และเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์

ปัจจัยที่หล่อหลอมการเรียนรู้

๑. เรียนรู้เพราะอยู่ใกล้ชิดกับพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ คนเฒ่าคนแก่ในชุมชน อันเป็นผล เนื่องมาจากครูชบ ใช้ชีวิตร่วมกับพ่อแม่และญาติพี่น้องในครอบครัว และเพื่อนบ้านในชุมชน เป็นการเรียนรู้จากการได้เห็น ได้สัมผัส และนำมาเป็นเยี่ยงอย่าง สิ่งที่ได้เรียนรู้จากพ่อแม่ และคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน มักเป็นองค์ความรู้เชิงศีลธรรมและจริยธรรม ส่งผลให้ครูชบ ยอดแก้ว เป็นคนที่มีความผูกพันกับชุมชนอย่างมาก และทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างให้กับชุมชน อย่างเต็มที่ ดังที่ได้สร้างรูปแบบการออมทรัพย์ที่สร้างความเจริญให้กับชุมชนของตนเอง ด้วยความเสียสละตลอดมา

๒. การเรียนรู้โดยสถาบันการศึกษา เป็นการเรียนรู้ในโรงเรียน ตั้งแต่ระดับการศึกษาภาคบังคับ และต่อยอดจนถึงระดับอุดมศึกษา และจากการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษา ได้กล่อมเกลาให้ครูชบมีโลกทัศน์กว้างขึ้น ได้ประยุกต์การเรียนรู้จากระบบการศึกษาเข้ากับ ความรู้ในท้องถิ่น นำมาสร้างองค์ความรู้ด้านการออมทรัพย์ที่มีสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็น ประโยชน์มหาศาลต่อสมาชิก

๓. การเรียนรู้จากศาสนา ครูชบได้ผ่านการอุปสมบทมาถึงสองครั้ง ครั้งแรกเป็นการ บวชเพียง ๑๕ วัน เพื่อทดแทนผู้มีพระคุณตามประเพณี ครั้งหลังเป็นการบวชเรียนอย่างแท้ จริง โดยการศึกษาและปฏิบัติธรรมจากพระอาจารย์พุทธทาสที่สวนโมกข์ จังหวัดสุราษฎร์

ธานี ขณะบวชเรียนก็พยายามเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาพุทธ ด้วยการศึกษาศึกษาและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เมื่อลาสิกขาบท ก็นำหลักธรรมทางศาสนาพุทธประยุกต์เข้ากับชีวิตประจำวัน และลดละเลิกจากอบายมุขทั้งหลายทั้งปวง ไม่ยึดติดกับทรัพย์สินสมบัติ ครูชบจึงทำงานเพื่อสังคมด้วยความเสียสละตลอดมา

๔. การเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนหนึ่งเกิดจากการทำงานในฐานะครูที่ต้องรับผิดชอบต่อการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนใหม่ ๆ เข้ามาทดลองใช้ในโรงเรียนและขยายผลออกสู่ชุมชน นับเป็นประสบการณ์สำคัญในการเรียนรู้ การตั้งจุดประสงค์เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา ตำบลน้ำขาว เปิดโอกาสให้ครูชบ ยอดแก้ว ได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับข้าราชการกระทรวงต่าง ๆ ที่ประจำอยู่ในตำบลนี้ การเปิดเวทีชาวบ้าน โดยการจับเข่าคุย ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ก็เป็นอีกประสบการณ์หนึ่งซึ่งช่วยให้เกิดการสังสรรค์ และการตกผลึกทางความคิดและภูมิปัญญา

การเรียนรู้จักมักคุ้นและการร่วมงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนหรือเอ็นจีโอ การร่วมงานกับผู้นำชุมชน องค์กรและเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ ตลอดจนการเดินทางไปศึกษาดูงานในประเทศทางซีกโลกตะวันตก เช่น ฝรั่งเศส และเยอรมนี ทำให้ได้พบเห็นสิ่งใหม่ ๆ มากมาย ประสบการณ์ที่ได้มานี้ ช่วยให้คำถามบางอย่างที่เคยตั้งไว้ในใจ ได้รับคำตอบที่ชัดเจนขึ้น

๕. การเรียนรู้จากประสบการณ์ความล้มเหลวของหน่วยราชการ และนำมาทดลองใหม่ด้วยตนเอง เช่น การเรียนรู้และสังสรรค์ประสบการณ์จากความล้มเหลวของการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของกรมพัฒนาชุมชน ทำให้ทราบว่า การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ของกรมพัฒนาชุมชนมีจุดอ่อน จึงใช้ความสามารถเชิงวัฒนธรรมเชิงสังสรรค์และความรู้สมัยใหม่ นำมาคิดใหม่ ทำใหม่อย่างรอบคอบและอย่างชาญฉลาด จนบริหารกลุ่มออมทรัพย์ที่คิดค้นขึ้นมาได้ และเป็นแบบอย่างทั่วประเทศ การเรียนรู้การบริหารของครูชบ สร้างความเป็นไทแก่สมาชิก ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนของทางราชการ ไม่ต้องมีกฎหมายรับรอง มีแต่กฎกติกาคือ สัจจะของสมาชิกที่มุ่งสร้างความมั่งคั่งของสมาชิกมากกว่าความมั่งคั่งของกลุ่ม ผลกำไรนำไปใช้เพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกอย่างแท้จริง และถือหลักบริหารคนก่อนการบริหารงาน

ในที่สุด การเรียนรู้ของครูชบก็ถึงจุดพิภัก ตกผลึกเป็นความรู้ใหม่ ซึ่งเกิดจากการผสมผสานภูมิปัญญาเก่าเข้ากับภูมิปัญญาสากลว่า การออมทรัพย์จะต้องมีสวัสดิการชุมชน จึงจะช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งได้ และลดภาระของรัฐบาลได้มาก ทำให้การออมทรัพย์ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นที่นิยมของชุมชนมาก เพราะครูชบได้ผูกติดหลักเศรษฐศาสตร์ที่เอื้อต่อชุมชนฐานล่างอย่างแท้จริง หากจะเรียกว่า ครูชบเป็นนักเศรษฐศาสตร์ชุมชน ก็จะไม่ผิดนัก

๓. สาขาภูมิปัญญาของครูชบ

นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ ได้จำแนกภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ออกเป็น ๕ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านเกษตรกรรม
๒. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
๓. ด้านการแพทย์แผนไทย
๔. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๕. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
๖. ด้านศิลปกรรม
๗. ด้านภาษาและวรรณกรรม
๘. ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี
๙. ด้านโภชนาการ

ภูมิปัญญาของครูชบ จัดอยู่ในด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ที่ใช้การศึกษาเข้ามาเป็นฐาน และยึดถือปรัชญาการศึกษาว่า การศึกษาคือการพัฒนามนุษย์ และมีแนวคิดที่จะใช้การศึกษา เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง จึงจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่มีสวัสดิการชุมชนเป็นตัวชูโรง จนได้รับความนิยมไปทั่วประเทศ และนำความคิดรวบยอดจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และสวัสดิการชุมชนมาสร้างหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ชุมชน เพื่อผลักดันให้การศึกษาสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เป็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนจากรากเหง้าของภูมิปัญญาไทย จึงเรียกได้ว่า ภูมิปัญญาของครูชบ คือ การสร้างหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ชุมชน

บทที่ ๓

ครูชบสอนอย่างไร

แนวทางการสอนศิษย์

สถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาและการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้เรียนเชิญครูชบมาบรรยายพิเศษในหัวข้อเรื่อง “การศึกษากับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง” ในวันพุธที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ ทำให้ทราบถึงความคิดของครูชบว่า การพัฒนาคน เป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของครู โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาในระดับประถมศึกษา เป็นรากฐานการศึกษาของประเทศ ที่มีความสำคัญมาก

“ครูที่แท้เป็นผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข เพื่อนำศิษย์ไปสู่โลกกว้างของการเรียนรู้” (เอกวิทย์ ณ ถลาง ๒๕๔๒) หากคำกล่าวนี้หมายถึงครูชบด้วย ก็จะไม่ผิดเลย ครูชบมิใช่จะสอนนักเรียนตามหลักสูตรที่ทางกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้เท่านั้น แต่ได้คำนึงถึงขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ที่เปรียบนักเรียนเสมือนลูกหลานของตนเอง ใช้จิตวิทยาการเรียนการสอนแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน มาใช้กับนักเรียน ด้วยการสั่งสอนอบรมอย่างใกล้ชิด

ครูชบทำงานอยู่บนความเชื่อของหลักธรรมทางศาสนาพุทธ เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หลักธรรมแห่งความเมตตาเกื้อกูล หรือพุทธวาจาต่าง ๆ ได้แก่ คนไม่เป็นหนี้ จะไม่เป็นทูก์ เหตุเกิดที่ไหน ต้องแก้ที่นั่น เป็นต้น หรือคำสั่งสอนของญาติผู้ใหญ่ ที่ครูชบนำมาเป็นเยี่ยงอย่าง ส่วนใหญ่จะเป็นคำสอนเชิงศีลธรรมและจริยธรรม และจากสำนึกจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่๙ ในแนวทางพัฒนาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเศรษฐกิจของประเทศ ครูชบมักพูดเสมอว่า “ในหลวงท่านทรงเหน็ดเหนื่อย เพราะท่านห่วงเรื่องปากท้องของประชาชนมาตลอด”

กรอบความคิด

กรอบความคิดของครูขบมีว่า การพัฒนาคนเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของครู โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นรากฐานการศึกษาของประเทศ ที่มีความสำคัญมาก

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนที่โรงเรียนวัดน้ำขาวใน พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้นำโครงการพัฒนาประสิทธิภาพบุคคล ซึ่งมีจุดประสงค์อยู่ ๓ ประการ

๑. ต้องพัฒนาคนให้มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บทุกชนิด เน้นอนามัยส่วนบุคคล อนามัยสิ่งแวดล้อม

๒. ต้องพัฒนาคนให้มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ เน้นการงานพื้นฐานอาชีพ

๓. ต้องพัฒนาคนให้เป็นประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ครูขบได้บอกลักษณะคน ๗ ประการที่ต้องการให้เกิด ได้แก่

๑. เป็นคนพึ่งตนเอง มีความเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ตัว

๒. เป็นคนมีวินัยในตนเอง มุ่งมั่นทำงานให้สำเร็จ

๓. เป็นคนขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ อดทน

๔. เป็นคนรู้จักคิดวิจัยอย่างมีเหตุผล

๕. เป็นคนมีขันติธรรมต่อคำวิจารณ์ให้รู้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือหมู่เหล่า

๖. เป็นคนมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักยกย่องผู้อื่น

๗. เป็นคนที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยรู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำ และเป็นผู้ตามที่ดี

ครูขบสร้างโครงการนี้ในโรงเรียน และพยายามสั่งสอนอบรมนักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ เพื่อให้เกิดแก่นักเรียน เพราะครูขบเชื่อในคำพังเพยที่ว่า จะปลูกพืชต้องเตรียมดิน จะกินต้องเตรียมอาหาร จะพัฒนาการต้องเตรียมประชาชน จะพัฒนาคนต้องพัฒนาจิตใจ จะพัฒนาใครต้องพัฒนาตนเองก่อน เป็นการปลูกจิตสำนึกและสร้างศรัทธาในตัวเองก่อน

ครูชบเขียนที่หน้าห้องว่า ทำดีต้องได้ดี ทำชั่วยอมได้ชั่ว แต่ถ้าทำดีแล้วไม่ดีไม่เป็นไร ฟ้ามืดาคอยดูแผ่นดินนี้มีหูกอยฟัง เรียกได้ว่าเป็นการสอนแบบ “ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นให้จริง” เป็นการเรียนการสอนตามอรรถาธิบายที่ชัดเจน นับได้ว่าครูชบนำหลักกรรมทางศาสนา พุทธมายึดเป็นแนวในการทำงาน รู้จักตนเอง แก้ไขสิ่งบกพร่องในตนเองก่อนที่จะไปแก้คนอื่น สิ่งแรกที่ทำคือ ปรับนิสัยให้เกิดการพึ่งพาตนเอง พยายามไม่ขออะไรจากใครแม้กระทั่ง การเรียนเชิญประชุมผู้ปกครองหรือกรรมการการศึกษา ตามธรรมเนียมทั่ว ๆ ไป มีการเรียไรเงิน เพื่อมาสร้างสิ่งที่เป็นวัตถุให้โรงเรียนอยู่เสมอ ครูชบไม่ขอ เพียงแต่ขอพิสูจน์ฝีมือในการทำงาน โดยยึดหลักว่า ระยะทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คน อีกทั้งฝึกให้เป็นคนมีความเสียสละ และครูชบมีความเชื่อว่า หากขอจะได้น้อย หากไม่ขอ จะ得多 และเป็นจริงตามความเชื่อนี้ ครูชบได้อุทิศร่างกายของตนเองให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในขณะที่คนในชนบทจะเสียคาร่างกายกัน เพราะเชื่อว่า ซาดิหน้าจะเกิดมาด้วยร่างกายไม่ครบส่วน แต่ครูชบก็ทำเป็นตัวอย่างให้เห็น เพื่อเปลี่ยนความคิดของคนในเรื่องดังกล่าว

เตรียมความพร้อมด้วยโครงการการศึกษา

การสร้างลักษณะนิสัยของตัวนักเรียน ๑ ประการดังกล่าว เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ ครูชบยังมีโครงการอื่นๆอีก ๘ โครงการ เพื่อเป็นฐานเสริมให้ลักษณะนิสัย ๑ ประการของนักเรียนเป็นผลสำเร็จ เปรียบกับการจะปลูกบ้าน ก็ต้องลงเสาเข็มให้แข็งแรง ได้แก่

๑. โครงการอาหารกลางวัน
๒. โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยและระเบียบวินัย
๓. โครงการเด็กก่อนวัยเรียน
๔. โครงการเกษตร
๕. โครงการสุขศึกษาสายการศึกษา
๖. โครงการออมทรัพย์
๗. โครงการพัฒนาหมู่บ้าน
๘. โครงการเศรษฐกิจชุมชน

ในฐานะที่ครูชบเป็นนักเรียนยากจนมาก่อน ทราบดีว่า หากนักเรียนท้องหิว เด็กจะไม่มีสมาธิเรียน คนเราหากท้องหิวจะคิดอะไรไม่ออก เพราะการที่คนเราขาดอาหาร น้ำตาลในกระแสเลือดไม่พอที่จะไปเลี้ยงสมอง จึงไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ จึงเกิดโครงการที่ ๑ (โครงการอาหารกลางวัน) เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว และเกิดโครงการที่ ๔ (โครงการเกษตร) เพื่อหนุนเสริมโครงการที่ ๑ ดังคำกล่าวที่ว่า “กองทัพเดินได้ด้วยท้อง” ส่วนโครงการที่ ๕ (โครงการสุขศึกษาสายการศึกษา) เป็นการสอนให้นักเรียนรู้จักรักษาความสะอาดของร่างกายและสถานศึกษา ซึ่งอาจจะครอบคลุมถึงที่อยู่อาศัย เมื่อนักเรียนท้องอืด มีสุขภาพที่ดี สิ่งแวดล้อมสะอาดสะอาด ครูในโรงเรียนมีความเป็นครูให้ความอบอุ่นแก่นักเรียนเสมือนพ่อแม่คนที่สอง แสดงว่าโรงเรียนมีความเป็นครูให้ความอบอุ่นแก่นักเรียนเปรียบเสมือนพ่อแม่คนที่สอง ถือว่าโรงเรียนได้สร้างบรรยากาศที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของเด็ก ทำให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียน

ทั้ง ๘ โครงการที่กล่าวมาเกี่ยวข้องกับกระบวนการทำให้เยาวชนมีสุขภาพที่ดีเพื่อให้เตรียมพร้อมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชีวิต

นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมที่จะกล่อมเกลาคิดใจให้นักเรียนให้เป็นคนดี คือ โครงการที่ ๒ (โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยและระเบียบวินัย) ทำให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพ เช่น การให้นักเรียนเดินแถวมาจากบ้านถือธงสีต่าง ๆ เพื่อมาเรียนหนังสือในตอนเช้า และกลับบ้านในตอนเย็น

โครงการที่ ๓ (โครงการเด็กก่อนวัยเรียน) เป็นโครงการที่แสดงภาพครูชบเปรียบเหมือนตัวแทนของผู้ปกครองที่ได้เรียกร้องความเป็นธรรมทางการศึกษาให้แก่เยาวชนในชนบทซึ่งต่อมาเกิดผลในทางปฏิบัติทั่วประเทศ แสดงให้เห็นถึงความเป็นนักต่อสู้ที่มีจริยธรรม และมีจิตสำนึกต่อความเป็นส่วนรวมสูง

โครงการที่ ๖ โครงการสหกรณ์และการออมทรัพย์ในโรงเรียน ซึ่งเป็นโครงการนำร่อง ทำให้เกิดกลุ่มออมทรัพย์โรงเรียนที่มีรูปแบบและวิธีการจัดการซึ่งต่อมาได้นำรูปแบบและวิธีการมาปรับใช้ในชุมชนและต่อมาก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีอย่างใหญ่หลวงต่อชุมชนน้ำขาว เป็นการนำกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนเป็นทฤษฎีเอาน้ำดีไล่น้ำเสีย

ขณะนี้ความเป็นครูของครูชบ ยังมีติดตัวอยู่ ไม่มีวันลบคำว่าครู เพราะได้ทำหน้าที่ในโครงการที่๗ คือ โครงการเศรษฐกิจชุมชน ครูชบกลายเป็นครูของสังคม ซึ่งมีความหมายและมีความสำคัญต่อสังคมเช่นเดียวกับครูในราชการ

การสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้

ครูชบคำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ ที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ด้วย ผลพวงจากการปฏิบัติตามโครงการที่ ๕ (โครงการสุขศึกษาสายการศึกษา) นอกจากจะสอนให้รู้จักรักษาความสะอาดของร่างกายครูชบยังสอนให้รู้จักรักษาความสะอาดของโรงเรียน ขยะและใบไม้ไม่มี เด็กจะเก็บหมด เป็นการฝึกไม่让孩子เป็นคนนิ่งดูตาย ให้มีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดของสถานที่ จนมีผู้อำนวยการโรงเรียนอื่นแหย่ครูชบว่า “ชบ เห็นว่าโรงเรียนคุณนี่ พอใบไม้ตกลงมา เด็กวิ่งไปรีบ จริงหรือ” ครูชบก็อธิบายว่า “ไม่ถึงขนาดนั้น เพียงแต่เด็กพอเห็นใบไม้ตกลงดิน ก็ช่วยกันเก็บไปทิ้ง การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็ก ทำให้เด็กพร้อมที่จะเรียน เป็นการเติมเต็มสติปัญญาด้านอารมณ์ (EQ) ซึ่งมีงานวิจัยที่อ้างในหนังสือ ยกเครื่องเรื่องการเรียนรู้ของ รศ.วิชัย วงศ์ใหญ่ ได้กล่าวไว้ว่า คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตต้องอาศัย IQ ๒๐% EQ ๘๐%

การเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

รศ.ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ กล่าวว่า “การเรียนรู้ คือ การให้โอกาสผู้เรียนได้ค้นพบความรู้เอง โดยมีส่วนร่วมในการสร้างผลิตผลที่มีความหมายแก่ตัวเอง การเรียนรู้ที่มีพลังความคิดมากที่สุดเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง สิ่งที่ตนเองชอบและสนใจ” (วิชัย วงษ์ใหญ่)

การเรียนการสอนในโรงเรียนวัดน้ำขาว ได้จัดกิจกรรมโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Learning) ครูปรับบทบาทจากผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก รวมทั้งเป็นเพื่อนเล่นของนักเรียน ทดลองเรียนรู้และปฏิบัติไปพร้อมเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสอนการออมทรัพย์เพื่อการศึกษาในโรงเรียน ที่ครูและนักเรียนร่วมกันถือหุ้น โดยครูฝากเป็นรายเดือน นักเรียนฝากเป็นรายวัน ๆ ละกี่บาทก็ได้ แต่ไม่เกิน ๕ บาท เงินออมที่ได้มา ครู

มีสิทธิ์กู้ แต่นักเรียนไม่มีสิทธิ์กู้ ผู้กู้เสียค่าบำรุงร้อยละ ๕ บาทต่อเดือน ๑% ปันผลให้ผู้ฝาก ๔ % ใช้เป็นสวัสดิการให้นักเรียนและทำกิจกรรมในโรงเรียน จากการศึกษาเอกสารหลากหลายวิธีสอนของครูต้นแบบวิชาต่าง ๆ ๒๕๔๑ ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจัดพิมพ์ขึ้น ล้วนแต่ผ่านการทดลองวิจัยว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและเป็นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญคือ รูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ หมวด ๔ แนวทางการจัดการศึกษา มาตราที่ ๒๒ มีว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ การเรียนการสอนเรื่องการจัดตั้งกลุ่มสัตว์จะสะสมทรัพย์เป็นเรื่องที่มีความหมายต่อชีวิต จึงมีการใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนการสอนในรูปของสมาชิกและระเบียบต่าง ๆ ของการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ในโรงเรียนและยังมีลักษณะของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (สุมน อมรวิวัฒน์)

การใช้สื่อในการเรียนการสอน ได้มีการใช้ของจริงในการถ่ายทอด มักให้เด็ก ๆ ได้ปฏิบัติจริง เช่นการทำกรเกษตร การประกอบอาหาร ครูชมมีหลักในการสอนคือ ให้นักเรียนปฏิบัติได้ โดยนำหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ มาแปลงเป็นแผนปฏิบัติการ

โอกาสที่รอคอย

โครงการเงินออมในโรงเรียนทำให้นักเรียนมีเงินสะสม พอสิ้นปีนักเรียนที่เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ มาเข้าแถวหน้าเสาธง จะมีผู้ปกครองมาด้วย ครูชมได้จ่ายเงินคืนแก่นักเรียนต่อหน้าผู้ปกครอง และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่รุ่นน้อง เด็กที่มีฐานะยากจนก็ออมได้ เพราะครูชมให้มีโครงการปลูกผักและเลี้ยงไก่ ทำให้นักมีรายได้ที่จะนำเงินมาออมเป็นการสอนให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหา มีครูจากโรงเรียนอื่น ๆ มาดูกิจการมากมาย เพื่อนำแบบอย่างของโครงการออมทรัพย์ไปตั้งที่โรงเรียน ซึ่งครูชมสามารถใช้ดอกเบี้ยจากกองทุนมาเลี้ยงรับรอง หลาย ๆ โรงเรียนที่มาดูงาน มีความเห็นว่าครูชมรวย ซึ่งกระทบใจครูชมอย่างมากที่จะทำให้ชุมชนรวยด้วย

ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ผู้ปกครองนักเรียนจะมาขอเงินจากโรงเรียน เพราะเห็นว่าเป็นเงินของบุตรหลานของตนเอง ครูชวิเคราะห์แล้วเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่จะต้องช่วยชุมชนแก้ปัญหาตามที่รับปากไว้กับทางราชการ จากความเอาใจจริงเอาใจกับงานพัฒนาโรงเรียน และการที่ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนรับรู้ในโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน การเอาใจใส่ต่อหน้าที่และความไม่ถือตัว และเป็นแบบอย่างของครูที่ดีทำให้ครูชวิสามารถชักจูงให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเอง และพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อสร้างทุนของชุมชนโดยเน้นหลักการพึ่งตนเอง การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จึงเกิดขึ้นในโรงเรียน

การจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อการพัฒนาชีวิตแบบครบวงจรจึงเกิดขึ้นในหมู่บ้านตั้งแต่บัดนั้นจนบัดนี้

การถ่ายทอดแนวคิดและแนวปฏิบัติสู่ชุมชน

ในการพัฒนาหมู่บ้านครูชวิไม่ได้ทำคนเดียว หากแต่หาแนวร่วมจากหน่วยงานราชการในท้องถิ่น อาทิ ครู พัฒนาการตำบล เกษตรกรประจำตำบล หัวหน้าชุดปฏิบัติการพิเศษของตำรวจประจำตำบล และสาธารณสุขตำบล เรียกว่า “ชุดตัวแทนกระทรวงเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน” โดยมีครูชวิเป็นหัวหน้าชุดปฏิบัติการอยู่ ๔ ปี โดยระยะเวลา ๔ ปีที่กำหนดไว้ มีนัยมาจากการที่พระพุทธเจ้าทรงแบ่งมนุษย์ออกเป็น ๔ จำพวก เหมือนดอกบัว ๔ เหล่า ดังนั้น เมื่อครบ ๔ ปี ชาวบ้านทุกคนก็น่าที่จะเข้าใจทั้งหมด และสามารถดำเนินงานได้ด้วยตนเอง และทุกคนก็มีอุดมการณ์เดียวกับครูชวิ คือ “ทำเพื่อสมาชิกชุมชนน้ำขาว” ในเรื่องของประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย และทุกคนก็เห็นด้วยกับการนำเอากิจกรรมการออมทรัพย์ที่ทดลองทำสำเร็จแล้วในโรงเรียนน้ำขาวมาเป็นแบบในการดำเนินงาน โดยพัฒนาคนในตำบลตามหลักการพัฒนาประสิทธิภาพของบุคคล และการปลูกฝังนิสัย ๗ ประการตามที่เคยทดลองนำร่องในโรงเรียน และจัดตั้งชุดรณรงค์อันประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐระดับตำบลร่วมมือกัน โดยครูชวิและคณะเสียสละเวลาส่วนตัว ไม่เบียดเบียนเวลาทางราชการมาประชุมชาวบ้านประจำเดือนตอนกลางคืน ในรูปแบบ ๔ กระทรวงหลักได้แก่ เจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขั้นตอนการพัฒนาโครงการสร้างกิจกรรมการออมทรัพย์แบบพัฒนา

ครบวงจรชีวิตดังกล่าว ครูชบได้ใช้วิธี ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นให้จริง มาก่อน โดยให้ชาวบ้านรับรู้โครงการต่าง ๆ ในโรงเรียน

เมื่อมาถึงขั้นเรียนรู้การปฏิบัติจริงโดยการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในชุมชน ก็ใช้การจำลองหมู่บ้านตำบลน้ำขาวเกือบทั้งหมด คือ โรงเรียน ครูชบและคณะกรรมการทั้งหมด คือ ครู และการทำงานร่วมกันกับคณะกรรมการ และสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ และถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาให้แก่ผู้ร่วมงานพร้อมกับแลกเปลี่ยน และเรียนรู้จากบุคคลอื่นด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ หลังจากที่โครงการต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จค่อนข้างดี ครูชบกับคณะกรรมการก็ได้ถอนตัวออก และถอนออกจนสิ้นเชิงในปี ๒๕๓๑ เพื่อให้ชาวบ้านสามารถพัฒนางานต่อไปได้ ด้วยความรู้ความสามารถที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูชบ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูชบเพียงเปลี่ยนบทบาทผู้นำมาเป็นที่ปรึกษา แนวคิดใดก็ตาม หากเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จะกลายเป็นต้นทุนมัตติของคนในชาติ

วิธีการสอนของครูชบกับครูต้นแบบ

วิธีการสอนของครูชบสอดคล้องกับวิธีการสอนของครูต้นแบบบางท่านในบางแง่มุม เช่น การสอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาของอาจารย์จรรยารัตน์ ขวัญรัมย์ โรงเรียนเทศบาล ๑ สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น วิชาคณิตศาสตร์ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ใช้เทคนิคการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม ตรงกับการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของครูชบที่ให้นักเรียนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู หรือการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์อุทัย มงคลสิน โรงเรียนบ้านโป่ง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย วิชาศิลปศึกษา จริยศึกษา เกษตร ที่มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียน และเรียนรู้อย่างมีความสุข ครูเป็นกัลยาณมิตร มีความรัก ความเมตตา เช่นเดียวกับโรงเรียนของครูชบ ที่ปกครองนักเรียนแบบพ่อปกครองลูก ให้นักเรียนเติมคำว่า “พ่อ” และคำว่า “แม่” ลงคำนำหน้าครู หรือการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์มยุรี ทับทิมหิน โรงเรียนเวทวันวิทยา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ในวิชา กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ที่ให้มีการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็ก สร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ฝึกกระบวนการกลุ่ม ตรงกับการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในโรง

เรียนของครูชบ ฝึกทักษะประชาธิปไตย ตรงกับการจัดตั้งสถานักเรียนของครูชบ ฝึกการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตรงกับการให้นักเรียนรู้จักการออมทรัพย์ หรือให้เด็กยากจนเลี้ยงไก่และปลูกผัก เพื่อนำรายได้มาออมทรัพย์ เป็นต้น

วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล

น่าแปลกใจที่ในยุคสมัยของครูชบดำรงตำแหน่งเป็นเพียงครูผู้สอนหรือดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหาร เมื่อ ๒๐ กว่าปีที่ผ่านมา แต่สามารถจัดการศึกษาตามหลักการต่าง ๆ ที่กล่าวมาได้สอดคล้องกับสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ได้อย่างแหลมคม มีหลักการศึกษที่ตรงกัน คือ ให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข และยังใช้ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการสร้างสรรค์การเรียนรู้ของนักเรียน เช่น การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือการใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดการเรียนรู้ หรืออื่น ๆ เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นสาระสำคัญในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา ฉบับดังกล่าวทั้งสิ้น ทั้งที่ยุคสมัยดังกล่าว วงการศึกษาไทยได้ยึดครูเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้

นับได้ว่าครูชบเป็นคนที่วิสัยทัศน์กว้างไกลเกินกว่านักการศึกษาในรุ่นเดียวกัน เช่นเดียวกับพ่อแม่ของครูชบเอง ที่เห็นความสำคัญของการศึกษา จนสามารถผลักดันให้ครูชบเป็นครูชบในวันนี้ ผู้มีส่วนสำคัญในการปฏิวัติวัฒนธรรมการเรียนรู้ ปฏิวัติชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี

รางวัลชีวิต

จากผลงานอันยิ่งใหญ่ของครูชบ ทำให้ครูชบได้รับบำเหน็จความดีความชอบตามที่ปรากฏในบทที่ ๒ อื่น ๆ มากมาย ตลอดเวลาของอายุราชการนับได้ ๓๗ ปี ได้รับเงินเดือนขึ้นสองขั้น ๑๓ ครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงที่มาดำรงตำแหน่งครูใหญ่ และดำเนินโครงการดี ๆ ในโรงเรียน ๑๔ ปี ได้สองขั้น ๑๒ ครั้ง

ครูชบได้กล่าวกับผู้เขียนเมื่อครั้งลงไปติดตามเยี่ยมชมโครงการกับคุณวัลภา เล็กวัฒนา นนท์ นักวิชาการศึกษา สถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาและการศึกษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๒ ด้วยดวงตาที่มุ่งมั่นว่า “รางวัลดังกล่าวนี้เป็นรางวัลที่สังคมมอบให้ ซึ่งผมก็ขอบคุณ และมีกำลังใจในการทำงาน แต่รางวัลชีวิตที่แท้จริง

ของผม ที่ผมต้องการให้เกิดมากที่สุดคือ “ให้เกิดกลุ่มออมทรัพย์ทั่วประเทศ จะได้เป็นแนวทางช่วยเหลือประเทศชาติให้พ้นจากความลำบาก” ครูชบกล่าวว่า “ผมถือว่า เสรีไทยยุค IMF คือกลุ่มออมทรัพย์ของชาวบ้านทั่วประเทศ ที่ต้องปรับให้มีสวัสดิการชุมชน จะลดภาระของรัฐบาลลงได้มาก”

สรุปกระบวนการถ่ายทอด

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของครูชบ ยอดแก้ว ที่ให้กับการศึกษาทุกระบบ มีทั้งด้านกว้างและด้านลึก เป็นกระบวนการถ่ายทอดทางด้านการศึกษาหรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ที่มีผลต่อสังคมไทยทุกภูมิภาค คือการถ่ายทอดความรู้ด้านการออมทรัพย์ในรูปแบบของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ ที่มีพลังต่อมวลชนมากที่สุด พอที่จะสรุประบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาของครูชบได้ดังต่อไปนี้

๑. การถ่ายทอดในระบบการศึกษา ครูชบทนมองดูความเดือดร้อนของญาติพี่น้องชาวบ้าน ชาวไม่ได้ จึงรุ่นคิดหาทางช่วยเหลือ แต่เนื่องจากบารมีไม่พอ จึงอาศัยช่องทางความเป็นครูในระบบโรงเรียนมาก่อน สร้างโครงการนำร่องการออมในโรงเรียน โดยเน้นการพัฒนามนุษย์ให้มีความดี ความพร้อมทางด้านจิตใจ คุณธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกัน เพื่อเป็นพื้นฐานให้การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในโรงเรียน เพราะครูชบรู้ว่า เงินทองเป็นของบาปใจ ขณะเดียวกัน ก็ไม่เกิดความบกพร่องในการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ จนในที่สุด นักเรียนกับครูก็สามารถเรียนรู้การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ร่วมกับชุมชนได้

๒. การถ่ายทอดในบทบาทของวิทยากรรับเชิญ ครูชบได้รับเชิญจากหน่วยงานหรือกลุ่มต่าง ๆ ให้ไปบรรยายในฐานะที่เป็นบุคคลต้นคิดหรือต้นแบบของการปรับปรุงการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของกรมพัฒนาชุมชนที่ไม่สำเร็จ ครูชบนำมาคิดใหม่ ทำใหม่ นำสวัสดิการชุมชนมาใช้ควบคู่กับการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ และนำมาทดลองใช้ในโรงเรียนจนสำเร็จและเชื่อมโยงเข้าสู่ชุมชน ขยายแนวคิดไปทั่วประเทศ จนกลายเป็นสุดยอดขององค์ความรู้ของครูชบ เพราะสามารถกอบกู้เศรษฐกิจของชุมชนต่าง ๆ ไปได้ระดับหนึ่ง ทำให้ถูกรับเชิญจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้ไปบรรยายในเรื่องการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิต และการจัดการสวัสดิการ ตลอดจนหลักการและแนวทางในการพัฒนาชุมชน โดยอาศัยเทคนิค

จากการที่เคยเป็นครูในระบบและเป็นวิทยากรในการอบรมลูกเสือชาวบ้านมาก่อน จากสถิติการเป็นวิทยากรรับเชิญไปบรรยายและเข้าร่วมประชุมสัมมนาตั้งแต่ปี ๒๕๒๖-๒๕๓๒ มีจำนวนทั้งสิ้น ๕๗ ครั้ง

นอกจากการถ่ายทอดเนื้อหาเรื่องการออมทรัพย์และสวัสดิการชุมชนแล้ว ครูชบยังแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ กับกลุ่มสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง ขณะเดียวกันก็แนะนำให้ตั้งกลุ่ม เพื่อฝึกการเป็นผู้นำและฝึกการทำงานร่วมกัน พร้อมทั้งติดตามประเมินการทำงานอยู่เนื่อง ๆ ส่วนภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอด หากอยู่ที่ภาคใต้ ก็มักใช้ภาษาถิ่น

ครูชบได้แทรกมุขตลกขบขันและธรรมะของพุทธศาสนา สร้างความเพลิดเพลินและความสนุกสนาน หัวใจสำคัญของการบรรยาย คือ การเน้นการพัฒนาคน เพราะกิจกรรมที่ทำเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเงิน

๓. *การทำให้อยู่ให้เห็น เป็นให้อจริง* เป็นคติที่ครูชบยึดถือปฏิบัติมาก เพราะเป็นวิธีที่ได้ผล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากผู้รับการถ่ายทอดได้อยู่ใกล้ชิด และเรียนรู้อย่างจริงจัง ก็จะเข้าใจแจ่มชัด ดังเช่นพระสุบิน ปณีโต ได้มาปักกลดอยู่ที่สงขลาเป็นเวลา ๓ เดือน จนสามารถนำแนวคิดของครูชบไปปฏิบัติที่จังหวัดตราดอย่างได้ผลดี วิธีนี้ช่วยให้ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากคนในชุมชนทุกเพศทุกวัย เป็นกระบวนการพื้นฐานที่จำเป็นของวิธีการถ่ายทอดความรู้ทางด้านภูมิปัญญาไทย เป็นการแสดงออกซึ่งวิถีชีวิตของครู ซึ่งได้พิสูจน์ให้สมาชิกเห็นว่าตนเองได้ปฏิบัติตามแนวทางที่ได้สั่งสอนอบรมบุคคลอื่น

๔. *การสร้างหลักสูตรรายวิชา* ครูชบได้อนุญาตให้นักวิจัยจากสถาบันทักษิณคดีศึกษา จังหวัดสงขลา คือ อาจารย์จันทน์ แรกพินิจ และคณะ รวบรวมข้อมูลของเนื้อหาในลักษณะของชุดวิชา “การออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิต” หมวดภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักสูตรการศึกษาตามอัธยาศัย ให้แก่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้นักศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียนและหน่วยงานการศึกษาอื่น ๆ หรือผู้สนใจ ได้นำไปศึกษาด้วยตนเอง ในเนื้อหาจะมีการสรุปหลักการและแนวทางการดำเนินงาน และคุณค่าของกลุ่มออมทรัพย์บ้านน้ำขาว อ.จะนะ จ.สงขลา และคาดหวังว่า ชุดวิชานี้ จะสามารถจุดประกายความคิดให้แก่ผู้เรียนในการร่วมแรงร่วมใจกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งตำรา

หรือหนังสือเป็นสื่อการเรียนรู้หรือเครื่องมือในการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ และข้อสำคัญที่สุดคือ การเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลา

๕. การสร้างทายาทสืบทอด คน บุตรสาวคนที่สองของครูชบ คือ คุณอภิญญา ยอดแก้ว เป็นผู้จัดการส่วนตัว ซึ่งได้ติดตามและช่วยเหลือการทำงานของบิดามาตลอด คุณอภิญญาเล่าให้ ผู้เขียนฟังว่า ในชีวิตเห็นบิดาทำงานหนักมาตลอด เกิดความสงสาร และลูก ๆ คนอื่น ส่วนใหญ่ก็ ไปเรียนหนังสือและทำงานที่ต่างจังหวัด จึงเกิดความคิดที่จะรับใช้อย่างใกล้ชิด คุณอภิญญาได้ติดตามบิดาไปตามพื้นที่ต่าง ๆ และรับผิดชอบในเรื่องของเอกสารและการนัดหมาย เมื่อได้ฟังบิดา พูดคุยกับชาวบ้าน ชาวบ้านให้เกียรติยกย่อง ให้ความไว้วางใจ เมื่อชาวบ้านมีปัญหาเดือดร้อน ก็ จะมีส่วนช่วยในการปิดเป่าความทุกข์ให้ ในความรู้สึกของคุณอภิญญานั้น บิดาเปรียบเสมือนพ่อ พระในชุมชน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวของบิดามาก ในอนาคต ตนคงต้องเป็นผู้สืบทอด อุดมการณ์ของบิดาอย่างแน่นอน หากเป็นไปได้ ก็น่าได้ว่า ลูกไม้ลูกนี้หล่นไม่ไกลต้น นับว่า ครูชบ ได้ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครอบครัวด้วย

๖. การถ่ายทอดโดยสถาบันการเรียนรู้และเครือข่าย งานของครูชบยังได้รับการสืบทอด โดยกลุ่มองค์กรและสถาบันการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านสงขลา กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มครูกับการส่งเสริมการออมทรัพย์ เป็นต้น

๗. การถ่ายทอดด้วยการปฏิบัติจริง ความคิดของครูชบที่จะพัฒนาหมู่บ้านให้หลุดพ้น จากปัญหา เป็นงานที่มีความยากลำบาก ต้องอาศัยความอดทน ความเสียสละ ความเป็นผู้นำ และ อาศัยเวลา จังหวะ รวมทั้งการวางแผนที่ดี และต้องเป็นงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจนเพียงพอ จึงจะ สร้างความศรัทธาได้ และควรต้องเป็นการถ่ายทอดด้วยประสบการณ์ตรง จึงเกิดโครงการนำร่อง ในเรื่องการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และสวัสดิการชุมชนในโรงเรียน และขยายลงสู่ชุมชน ในเวลาต่อมา ซึ่งขั้นตอนต่าง ๆ ของการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ ในชุมชน มีครูชบและคณะกรรมการให้คำปรึกษาด้วยความเป็นกัลยาณมิตร และเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator Teacher) และเป็นการถ่ายทอดตามสภาพความเป็นจริง เปรียบเสมือนตัวครูชบเอง เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีการเคลื่อนย้ายตนเองไปตามที่ต่าง ๆ ตามที่ชุมชนต้องการ

๘. การผลักดันให้เป็นนโยบายรัฐ ครูชบได้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการนโยบายสังคม แห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้นำเสนอเรื่องราวและเนื้อหาของกิจกรรมการตั้งกลุ่มสัจจะ

สะสมทรัพย์ ที่นำมาจัดทำเป็นหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ชุมชน และให้มีการพัฒนาหลักสูตร เพราะเป็นหลักสูตรที่สนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองตามแนวตะวันออก และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี มีมติเห็นชอบให้ทบวงมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดทำหลักสูตร โดยเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ซึ่งจากการเป็นนโยบายรัฐ จะเป็นเป้าหมายหลักให้แนวคิดของครูขับเคลื่อนเข้าสู่ระบบการศึกษาโดยตรง และคนรุ่นใหม่ จะได้รู้จักภูมิปัญญาไทยและนำไปปฏิบัติต่อโดยไม่ขาดช่วง และอาจจะพัฒนาเป็นความรู้ใหม่ในโอกาสต่อไป

๕. การถ่ายทอดโดยผ่านสื่อมวลชน เรื่องราวการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของครูชบ ยอดแก้ว ได้รับความสนใจจากคนทั่วไป ซึ่งต่างผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนมาดูงานและสัมภาษณ์ ตั้งแต่โครงการยังทดลองอยู่ในโรงเรียนจนขยายลงสู่ชุมชน และมีสถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ หรือรายการวิทยุ ได้ทำรายการ หรือการเขียนเป็นบทความสั้น ๆ ของผู้สนใจ ทำให้แนวคิดขยายกว้างขวางยิ่งขึ้น

บทที่ ๔

ผลกระทบต่อการศึกษาและชุมชน

บทสรุปของพหุภาคีของประชาสังคมตำบลคลองเปรี๊ยะได้เปรียบเทียบกับกลุ่มออมทรัพย์คลองเปรี๊ยะของคุณอัมพร ซึ่งมีบริบทแทบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับกลุ่มออมทรัพย์น้ำขาวของครูชบว่า เปรียบเสมือนกอไผ่ กองทุนสวัสดิการช่วยค่ารักษาพยาบาลของคลองเปรี๊ยะเปรียบเสมือนหน่อไผ่ หากบำรุงรักษากอไผ่ให้ดี ไม่ไปทำลาย หน่อไผ่ก็จะเจริญเติบโตเสริมให้กอไผ่เข้มแข็งฉันใด กลุ่มออมทรัพย์ของน้ำขาวของครูชบก็ฉันนั้น

หากพิจารณาสาระของกลุ่มออมทรัพย์และสวัสดิการของกลุ่มออมทรัพย์ของครูชบแล้ว จะเห็นว่าเกิดผลกระทบต่อการศึกษาและสังคมมากมาย ดังนี้

ผลกระทบด้านการศึกษา

การปรับพื้นฐานก่อนออม

โครงการพัฒนาประสิทธิภาพของบุคคลและโครงการด้านการศึกษา ๘ โครงการของครูชบ ดังที่ได้กล่าวมาในบทที่ ๓ นั้น เป็นโครงการของครูชบที่อยู่ในความคิดของครูชบตั้งแต่ครั้งที่ดำรงตำแหน่งครูผู้สอนและรับรู้ปัญหาของชุมชน เพื่อนำมาพัฒนาคน เพราะครูชบถือว่า มีคนที่ไหน จะมีปัญหา ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติ จากโครงการดังกล่าว ทำให้นักเรียนมีระเบียบวินัยในการดำรงชีวิตในสังคม ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข เป็นการพัฒนาด้านจิตใจ โครงการสุขศึกษาสายการศึกษาในโรงเรียน ถือว่าเป็นการพัฒนาด้านร่างกาย ทำให้นักเรียนมีสุขภาพดีขึ้น ทำให้โครงการนี้ได้รับการยอมรับทั่วภาคใต้ เป็นที่ดูงานของครูและผู้สนใจสายสุขศึกษามาตลอด

การออมทรัพย์ในโรงเรียน

ทำให้เกิดผลดีมากมายแก่ตัวครูและนักเรียน เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ใช้เงินอย่างมีเหตุผล รู้คุณค่าของเงิน นักเรียนเปลี่ยนแผนการใช้จ่ายเงิน โดยการนำข้าวจากที่บ้านมา

ทานที่โรงเรียน เพื่อจะนำเงินค่าข้าวมาเข้ากลุ่มออมทรัพย์ของโรงเรียน ส่วนนักเรียนยากจนก็หาทางออก โดยการสร้างอาชีพให้แก่ตนเอง โดยใช้พื้นที่ของโรงเรียนเป็นแหล่งผลิตสินค้า โดยการเลี้ยงไก่และปลูกผัก หรือการทำเกษตรผสมผสานตามกำลังของตนเอง เพื่อนำรายได้มาเข้ากองทุน ทำให้นักเรียนรู้จักความเหนียวยากในการหาเงิน ฝึกประสบการณ์ด้านอาชีพแก่นักเรียน ก่อให้เกิดเหตุผลที่ดีในการใช้เงินมากขึ้น

สายใยของโรงเรียนและชุมชน

นักเรียนเป็นตัวเชื่อมที่ดีที่สุดสำหรับบ้านกับโรงเรียน สิ่งดี ๆ ต่าง ๆ ของโรงเรียน ออกจากปากของนักเรียน เมื่ออยู่กับครอบครัว ผู้ปกครองทุกคนย่อมชื่นชม เมื่อบุตรหลานได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง บางครั้งผู้ปกครองหรือญาติพี่น้องไม่สามารถสอนบุตรหลานให้เชื่อฟังได้หมดทุกเรื่อง ครูจึงเป็นที่พึ่งพาในเรื่องดังกล่าวได้ดีกว่าบุคคลอื่นในสังคม สายใยแห่งไมตรีจิตของโรงเรียนกับชุมชน ย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ผู้บริหารที่เชี่ยวชาญอย่างครูชบ คงไม่ปล่อยให้โอกาสทองหลุดลอยไป โรงเรียนและชุมชนจึงเปรียบเสมือนหุ้นส่วนซึ่งกันและกัน เกิดการหลั่งไหลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สร้างหลักการที่ดีในเรื่องการศึกษาทั้งในระดับปัจเจก ระดับครอบครัวและระดับชุมชน

การเลื่อนไหลของวัฒนธรรมการออมเข้าสู่การศึกษา

การศึกษาย่อมเป็นการเรียนรู้ในสิ่งที่ดีแก่นุชย์และสังคม แนวคิดและการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของครูชบที่มีประโยชน์ต่อสมาชิก และสร้างความเข้มแข็งต่อชุมชน ซึ่งเป็นสัจจะธรรมแล้วนั้น ย่อมไม่หยุดนิ่ง เกิดการแพร่กระจายไปตามโรงเรียนและชุมชนต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง สิ่งที่ดี ๆ ย่อมคงทน นักเรียนควรเป็นกลุ่มเป้าหมายแรกและสำคัญที่สุดในการเรียนรู้สิ่งดี ๆ ในสังคม เพื่อเป็นรากฐานที่ดีของประเทศ

ครูชบหวังว่า การทำกิจกรรมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในโรงเรียน จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน ซึ่งยังเป็นไม้อ่อนที่ตัดง่าย หากได้ปลูกฝังสิ่งดี ๆ ให้ตั้งแต่เด็ก ต่อไปภายภาคหน้า เด็กเหล่านี้จะเป็นคนดีในสังคม เมื่อมีคนดีมารวมตัวกัน ชุม

ชนก็จะเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ ครูชบกล่าวว่า การศึกษาไม่ควรเป็นระบบแพ็คดอก แต่ควรเป็นเรื่องของการที่คนทุกคนมีสิทธิเข้ามาอยู่ในระบบการศึกษา ได้รับการสั่งสอนอบรมให้เป็นคนดี และครูควรสอนให้เด็กเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

โครงการของครูชบ ได้สร้างสิ่งดี ๆ ให้เกิดขึ้นกับเยาวชนของชาติ หากครูสามารถปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีแก่นักเรียนประถมศึกษาของรัฐทั่วประเทศมีจำนวน ๑๔,๖๔๘,๖๕๓ คน หากเราพัฒนานักเรียนเหล่านี้ให้เป็นคนดี เด็กในวันนี้ คือผู้ใหญ่ในวันหน้า แผ่นดินของเราจะเต็มไปด้วยคนดี ประเทศชาติก็จะเจริญ

ชุดวิชาการออมทรัพย์และหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ชุมชน

แนวปฏิบัติเรื่องการออมทรัพย์ของครูชบเกิดความชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดแก่มวลสมาชิกที่นำไปปฏิบัติ เกิดแรงบันดาลใจแก่บุคคลในการสร้างตำราสำหรับการเรียนรู้ เพื่อไม่ให้สูญหายและการเรียนรู้ด้วยตนเองและการขยายแนวคิดเกิดหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ชุมชน ซึ่งได้รับการยอมรับจากหน่วยงานราชการ เป็นการแสดงให้เห็นถึงพลังอันยิ่งใหญ่ของการออมทรัพย์

ผลกระทบต่อชุมชน

เศรษฐกิจและสวัสดิการชุมชน

สามารถยกฐานะทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน เป็นการสร้างหลักประกันที่มั่นคงให้แก่สมาชิก เกิดสวัสดิการที่เน้นการรักษาพยาบาล และเป็นหลักประกันความมั่นคงให้กับครอบครัวของสมาชิกที่ไม่ได้เป็นข้าราชการ พนักงานองค์กรเอกชน พนักงานรัฐวิสาหกิจ ในเรื่องค่ารักษาพยาบาล ทุนการศึกษา ค่าทำศพสมาชิก

ภาพความเลื่อมโทรมของชุมชนหายไป

เมื่อเศรษฐกิจดีขึ้น ผู้คนก็หายเครียด หันหน้าเข้าหากัน ชาวบ้านประพาดิตนเป็นคนดี มีสัจจะ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นของการตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เพราะความมีสัจจะเป็น

หัวใจสำคัญของการทำงานเกี่ยวกับการเงิน เป็นข้อพิสูจน์ได้ว่า ครูชบสามารถแก้ปัญหาชุมชนได้สำเร็จตามที่รับปากกับทางการ

หมู่บ้านสวัสดิการ

หมู่บ้านที่ทำโครงการกลายเป็นหมู่บ้านสวัสดิการ ฟังตนเองได้ ดูแลกันตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลได้ ๑๐๐% หากสมาชิกถึงแก่กรรมก็มีค่าทำศพ มีสหกรณ์ขายสินค้าราคาถูก สิ้นปีก็ได้รับเงินปันผล เป็นการสร้างหลักประกันให้แก่ชีวิต โดยไม่ต้องรอขอความช่วยเหลือจากรัฐ

พลิกฟื้นวัฒนธรรม

เกิดการพลิกฟื้นวัฒนธรรมดั้งเดิม มีการ “ขอแรง” หรือ “ลงแขก” ซึ่งเป็นประเพณีของชาวดำในการช่วยเหลือกันในเรื่องของการทำมาหากิน ทำให้เกิดการส่งเสริมการทำงานของชาวบ้าน ผลผลิตดี เกิดทุนหมุนเวียนไปพัฒนาสวนยางสวนผลไม้ของสมาชิก ชาวบ้านสัมพันธ์กันดี เพราะประเพณีวัฒนธรรมเกาะเกี่ยวกัน

เกิดเวทีชาวบ้าน

เวทีชาวบ้านทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ชุมชนกับชุมชน รวมทั้งมีการร่วมรับรู้ปัญหาส่วนบุคคล ที่สมาชิกช่วยกันแก้ไขให้คลี่คลายไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ดังแต่ก่อน เกิดเป็นเครือข่ายระดับต่าง ๆ เป็นโครงการเพื่อนช่วยเพื่อน ชุมชนที่เคยแตกแยก ได้หันหน้าเข้าหากัน ช่วยสานสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้น ความอบอุ่นของสังคมกลับคืนมา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ ช่วยขยายแนวความคิดการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ไปทั่วประเทศ

หุ้นส่วนทางการศึกษา

ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการศึกษา เห็นความสำคัญของการศึกษา รับทราบถึงความตั้งใจดีในการทำงานของครูชบจากบุตรหลาน ครูชบเองก็พยายามให้ชาวบ้านรับรู้โครงการต่างๆ ตั้งแต่โครงการนี้ทดลองอยู่ในโรงเรียน

การศึกษาตามอัธยาศัย

รูปแบบการศึกษาดังกล่าวเกิดขึ้นทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน การที่นักเรียนตั้งกองทุนกันเอง บริหารกันเอง โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา ถือว่าเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน และตามอัธยาศัย การศึกษาตามอัธยาศัยในเรื่องนี้ชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อกองทุนเกิดขึ้นในชุมชน ชาวบ้านเรียนรู้กันเอง

ศูนย์การเรียนรู้

สมาชิกสามารถพัฒนาชุมชนให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ในหมู่บ้านในเรื่องกิจกรรมการตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิต ตามมาตรา ๑๘ วรรค ๓ หมวด ๓ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

ศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่เรียนที่ทางหน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

การต่อยอดทางความรู้

ปัจจุบัน คุณอภิญา ยอดแก้วบุตรสาวคนที่สองของครูชบและสมาชิกบางท่านในชุมชน ได้ผสมผสานทางความคิด หรือการต่อยอดทางความรู้ ได้ตั้งกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งยังคงหลักการสำคัญไว้ แต่แตกต่างกันในรายละเอียดตามลักษณะของกลุ่ม เช่น คุณอภิญา และเพื่อนฝูงที่อยู่ในวัยเดียวกัน ได้ตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ขึ้น เรียกว่า กลุ่มนารีพิทักษ์วัย ซึ่งคุณสมบัติพิเศษของสมาชิก คือ ต้องไม่แต่งงาน หากใครแต่งงานต้องลาออก เพราะถือว่า

คนโสดเมื่อแก่ตัวไปไม่มีใครดูแล และเมื่อสมาชิกมีเหตุเจ็บป่วยต้องเข้าโรงพยาบาล สมาชิกด้วยกันต้องไปดูแล โดยได้รับค่าจ้างวันละ ๑๐๐ บาท ไม่เกิน ๕ คืน ปัจจุบันกลุ่มนี้มีสมาชิกจำนวน ๓๑ คน นอกจากนี้ ทางกลุ่มยังมีรายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ จากการมีกิจกรรมร่วมกับสังคม เช่น การทำดอกไม้จันทน์ในงานศพ การรับจ้างทำอาหารในงานต่าง ๆ เป็นต้น หรือกลุ่มนี้จะสะสมทรัพย์สินคนน้ำชาวิทักษ์ถิ่น ซึ่งมีคุณจรินทร์ เทพรัักษ์ เป็นประธานกลุ่ม แนวคิดหลักของกลุ่มคือ ให้คนน้ำชาที่ไปอยู่ต่างถิ่นมาพบกันเดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อที่จะได้พบปะสนทนาถึงสารทุกข์สุข โดยใช้เงินเป็นเครื่องมือ จึงตั้งกลุ่มขึ้น โดยเลือกคนที่มีความพร้อมทางการเงิน ปัจจุบัน มีสมาชิก ๖๐ คน จะต้องส่งเงินคนละ ๑๐๐ บาท ต่อเดือน ขณะนี้ตั้งกลุ่มได้มาเป็นเวลา ๑ ปี มีเงินทุนหมุนเวียน ๗๗,๐๐๐ บาท หลักการใหญ่ ๆ ก็เป็นไปตามแนวคิดกลุ่มสะสมทรัพย์สินของครูชบ

คุณจรินทร์ได้พูดถึงครูชบว่า เป็นบุคคลที่เกิดมาในชีวิตนี้มีแต่ให้ ซึ่งให้ทั้งความรู้ กำลังทางความคิด กำลังใจ การแนะแนวทางให้คนในชุมชนเดินทางไปพบกับแสงสว่างในชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ดีมาก

ที่กล่าวมาเป็นผลกระทบในแนวราบหรือระดับรากหญ้าและแนวดิ่ง ซึ่งผลกระทบในระดับรากหญ้านั้น ดังที่ดร.มุฮัมหมัด ยูนิส อาจารย์สาขาเศรษฐศาสตร์ แห่งบังคลาเทศ กล่าวว่า ลักษณะการตั้งกองทุนในหมู่บ้าน เป็นการแก้ปัญหาในมุมมองของหนอน (Worm's eyes) คือ มองปัญหาจากฐานล่างสุดของสังคม จากการตั้งกลุ่มสะสมทรัพย์สินของครูชบ ขยายเป็นวงกว้าง ทำให้ครูชบและครูอื่น ๆ ที่บริหารกลุ่มออมทรัพย์ในโรงเรียนกลายเป็นหุ้นส่วนของชุมชน

ส่วนผลกระทบในแนวดิ่ง คือ เกิดหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองตามแนวตะวันออก โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี มีมติเห็นชอบให้ทบวงมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดทำหลักสูตร เป็นการใช่วิถีปฏิบัติที่บ้านเมืองประสบภาวะทางเศรษฐกิจมาสร้างโอกาสหรือคณูปการอันยิ่งใหญ่แก่ประเทศชาติ

โครงการ “ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ของครูภูมิปัญญาไทย”

สถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาและการศึกษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้การสนับสนุนโครงการ “การขยายแนวคิดการออมทรัพย์แบบพัฒนาคบวงจรชีวิต” ของครูชบ ในปีงบประมาณ ๒๕๔๒ มีผู้นำชุมชนและผู้สนใจต่าง ๆ มารับแนวคิดเกี่ยวกับการตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของครูชบตามที่สถาบันฯ ได้ให้การสนับสนุนได้แก่ ผู้นำชุมชนและผู้สนใจใน อ. ระโนด อ. กระแสสินธุ์ อ.บางกล่ำ อ.สทิงพระ รวมทั้งสิ้น ๑๔๑ คน ครูชบกล่าวว่า “คงมีบุคคลนำแนวคิดไปตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่ตนเองต้องคอยตามไปดูแล ให้การประเมินผลและช่วยเหลือ และศึกษาถึงผลกระทบต่อไป”

สรุป

การศึกษาเป็นภารกิจหลักที่สำคัญของทุกคนในชาติ ในการพัฒนาคนในชาติให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมตามระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รวมทั้งให้มีความสามารถในการอาชีพ การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ที่มีมิติของเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง ในการหล่อหลอมคนในชาติให้มีคุณลักษณะตามที่ต้องการ

ครูชบเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมที่ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการปฏิบัติภารกิจหลักดังกล่าวคือการให้การศึกษาแก่คนส่วนใหญ่ของสังคมมาเป็นเวลานาน และเฝ้าดูผลผลิตด้วยความภาคภูมิใจ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ว่า

...นอกจากการศึกษาจะช่วยสอนให้คนเก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพ คือ ทั้งเก่ง ทั้งดี มาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประคับประคอง หนุนนำความเก่งให้เป็นไปในทางที่อำนวยผลประโยชน์อันพึงประสงค์... (เสน่ห์ จามริก ๒๕๓๗)

โคลงสี่สุภาพบทหนึ่งของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้กล่าวถึงการศึกษาว่า

กล้วยไม้ออกดอกช้า

ฉันใด

การศึกษาเป็นไป

เช่นนั้น

ยามผลิดอกคราใด

งามเด่น

งานสั่งสอนปลูกปั้น

เสร็จแล้วแสนงาม

บทที่ ๕

ฝันที่เป็นจริงของครูชบ ยอดแก้ว

สิ่งที่ครูชบเคยวาดฝันไว้และเป็นความจริง

๑. หลักสูตรเศรษฐศาสตร์ชุมชน เพื่อการพึ่งตนเอง

กลุ่มสังจะออมทรัพย์ในชุมชนนำชาวที่ครูชบเป็นต้นคิด เป็นรูปแบบที่ผ่านการวิจัยและพัฒนาจนแทบเป็นสูตรสำเร็จ เปรียบเสมือนพิมพ์เขียวของการออมทรัพย์ และขยายแนวคิดไปทั่วประเทศ บางชุมชนก็นำไปปรับประยุกต์ให้เข้ากับชุมชนของตนเอง

ครูชบ เป็นนักคิด นักพัฒนา นักปฏิบัติการสร้างเงินทุนของชุมชน ผู้นำชาวบ้าน ที่มีฐานคิดมาจากการเป็นนักการศึกษา มาพัฒนาชุมชน บทบาทของครูชบ ยังไม่ได้กำหนดในนโยบาย แต่ครูชบสามารถแสดงและผสมผสานบทบาททั้งสามเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติได้อย่างกลมกลืน บุคคลในแวดวงกลุ่มสังจะออมทรัพย์ องค์กรพัฒนาเอกชน รู้จักกันดี เพราะเป็นผู้ที่มีความตั้งใจและเสียสละทุ่มเทกำลังกายกำลังใจ กำลังความคิด ให้กับการพัฒนาตำบลนำชวามาประมาณ ๒๑ ปี ครูชบอาศัยโครงการนำร่องในโรงเรียนเป็นแนวทาง และยึดปรัชญาการศึกษาว่า การพัฒนาคนทั้งร่างกายและจิตใจให้มีความสมบูรณ์ จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้สังคมได้ และสามารถสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้

ความใฝ่ฝันของครูชบ อยากเห็นการศึกษาสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เพราะเคยเป็นครูในระบบมาก่อน จากการผ่านร้อนผ่านหนาวมานาน เห็นการผลิตบัณฑิตของวงการศึกษาระดับประเทศ ล้วนแต่พาบ้านเมืองล่มจม เกือบทุกด้าน เพราะรับแนวคิดจากตะวันตก ครูชบอยากเห็นการเปลี่ยนแปลงของการศึกษานิดถอนรากถอนโคน จึงใช้เวลาทั้งชีวิตสร้างหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ชุมชน โดยอาศัยความคิดรวบยอดจากการบริหารกิจกรรมสังจะออมทรัพย์ทรัพย์และสวัสดิการชุมชน ซึ่งคิดว่าน่าจะสอดคล้องกับรากเหง้าเดิมของชุมชนมากกว่า

ครูชบตั้งข้อสังเกตว่า ในประวัติศาสตร์การศึกษาไทย ได้มีการตั้งโรงเรียนมา ๑๐๐ กว่าปีแล้ว พ.ศ. ๒๔๒๗ เหตุใดชุมชนจึงไม่ดีขึ้น มีปัญหาต่าง ๆ มากมาย ครูชบวิเคราะห์ว่า เป็น

เพราะ เราจัดการศึกษาแนวตะวันตก ที่เน้นด้านวัตถุมากเกินไป เราได้ละเลยภูมิปัญญาดั้งเดิม อันทรงคุณค่า ปราศจากการเลือกสรรประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคม เกษตรกรรม เราควรจัดการศึกษาให้เข้ากับวิถีชีวิตของเราเอง

ครูชนใช้ภูมิปัญญาไทยในการชี้นำแนวทางการดำรงอยู่ของคนไทยในเรื่องเศรษฐ ศาสตร์ชุมชนบนหลักการที่ว่า ให้คนไทยเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ซึ่งจะ ส่งผลให้ประเทศชาติเข้มแข็ง การพัฒนาดังกล่าว ต้องทำทั้งองค์รวม (Holistic) โดยไม่แยก ส่วน

ครูชนถือคติว่า การศึกษาที่ดี ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี การศึกษาที่มีการปฏิบัติจริง ควบคู่กันไป จะทำให้มนุษย์เรียนรู้ได้จริง และสามารถพัฒนาองค์ความรู้ได้ดี ครูชนเสนอแนะว่า แบบเรียนหรือตำราเรียน ควรพัฒนามาจากการเรียนรู้ของชาวบ้าน จะเป็นความรู้ที่ ใกล้เคียงกับวิถีชีวิตของคนไทย

ขณะนี้หลักสูตรเศรษฐศาสตร์ชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองแบบตะวันออก กำลังจะเข้าสู่ ระบบการศึกษาไทยทั้ง ๓ ระบบ โดยทบวงมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏพิจารณาความ เป็นไปได้ในการจัดทำหลักสูตร อย่างไรก็ตาม ครูชนมีแนวคิดที่ หลักสูตรเศรษฐศาสตร์ชุมชน ควรเกิดในครอบครัวก่อนในลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย และค่อย ๆ รวมตัวกันเป็น เศรษฐศาสตร์มหภาค จะดีกว่าการเป็นเศรษฐศาสตร์มหภาคที่เดียว เพราะฐานไม่แข็งแรง โดยมีแนวคิดของการพึ่งตนเอง หลักศาสนาพุทธบัญญัติไว้ว่า คนไม่เป็นหนี้ จะไม่เป็นทุกข์ ให้คนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และให้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมด้วย เพื่อให้คนสามารถอยู่กับสิ่ง แวดล้อมได้ เป็นการคำนึงถึงคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่คำนึงถึงรายได้จนมากเกินไปนัก แต่ให้มีความมั่นคงในชีวิต เพราะสังคมในชุมชนจะดูแลสมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย ให้เน้นเศรษฐกิจพอเพียง(Self-Sufficient)ซึ่งมีแนวคิดตรงข้ามกับ Trade Economy ซึ่งเป็นเศรษฐศาสตร์ แบบค้าขาย

๒. การขยายแนวคิดไปทั่วประเทศ

การตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่ภาคใด

การตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา

คุณอัมพร คิ้วปาน คนดีศรีสังคม ด้านจัดการเงินทุนและธุรกิจชุมชน ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้เรียนรู้การจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์จากครูชบ และนำมาประยุกต์กับกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ตำบลคลองเปรี๊ยะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา จนกระทั่งบัดนี้ มีกองทุนสวัสดิการชุมชน ๕ ล้านกว่าบาท และประสบความสำเร็จอย่างสูง ปัจจุบันมีเงินหมุนอยู่ในกองทุนถึง ๘๐ ล้านบาท คุณอัมพรได้พูดถึงครูชบว่า “ครูชบเป็นคนยุติธรรม สามารถกำจัดความเหลื่อมล้ำของสังคมได้ในระดับหนึ่ง และเป็นคนกล้าหาญ” นอกจากนี้ยังมีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์อีกมากมายที่นำรูปแบบมาจากแนวคิดของครูชบ ได้แก่ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่บ้านคลองหะ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีคุณลักษ์ หนูประดิษฐ์ คนดีศรีสังคม ด้านการจัดการทุน ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นประธาน นักการศึกษา จังหวัดสงขลา ที่ดำเนินรอยตามครูชบ คือ อาจารย์ณรงค์ พลันสังเกตุ ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่น่าแนวคิดของครูชบ ไปจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ทั้งในโรงเรียนและในชุมชนเช่นกัน อาจารย์สมหมาย ขวัญทองยิ้ม ซึ่งสอนอยู่ที่ อ.นาทวี ก็เช่นกัน เมื่อย้ายไปสอนที่โรงเรียนใด ก็จะปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการออมทรัพย์ให้แก่นักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาสหกรณ์และการออมทรัพย์ ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในระดับชั้นประถมศึกษา ส่วนโรงเรียนที่สังกัดระดับมัธยมศึกษา หากมีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ส่วนใหญ่ก็จะนำไปเป็นส่วนหนึ่งของวิชาเศรษฐศาสตร์ครบครัน ในหมวดวิชาสังคมศึกษาของระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หรือวิชาธุรกิจ หมวดวิชาพณิชยกรรม ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย แต่ก็มีหลายท่านที่แนะนำให้นำวิชาการออมลงสู่โรงเรียนตั้งแต่มัธยมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา

อาจารย์สมหมายกล่าวถึงจุดแข็งของการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ว่า เป็นเรื่องของการสร้างความซื่อสัตย์สุจริตให้แก่คนในชาติ และมีกระบวนการที่เป็นระบบ โปร่งใส โดยชาวบ้านช่วยกันคิด เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้นอกโรงเรียนให้แก่ชาวบ้าน ส่วนการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในโรงเรียน เป็นการฝึกให้เด็กประหยัด “การประหยัดเป็นการสร้างความมั่นคงในชีวิต” และยังเป็นการสร้างอาชีพ สร้างนิสัย สร้างความภาคภูมิใจ สร้างความคิด ให้แก่เด็ก

อาจารย์สมหมายยังกล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการกลุ่มเป็นไปได้ด้วยดี ต้องขึ้นอยู่กับผู้นำ กรรมการ ความโปร่งใสของระบบ มาตรการการลงโทษจากสังคม

อาจารย์สมหมายเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ครั้งแรกที่ครูชบตั้งกลุ่ม ชาวบ้านหาว่าครูชบเสียสติ แต่ไม่สามารถต้านคลอนความตั้งใจอันแน่วแน่ และมั่นใจในอุดมการณ์ของครูชบได้ เพราะครูชบเป็นคนกล้าลองผิดลองถูก บนพื้นฐานของจิตวิญญาณของความเป็นนักคิด และครูชบมีภาพที่ดีในตัวคน คือ ไม่มีอบายมุข มองคนในแง่ดีตลอด ซึ่งคุณสมบัติส่วนนี้ มักเกิดกับบุคคลที่มีจิตใจดีงาม แต่เวลาและการกระทำเป็นเครื่องพิสูจน์ ครูชบได้รับการยอมรับจากสังคมทุกระดับ อาจารย์สมหมายยังแนะนำให้ขยายความคิดลงสู่เยาวชน โดยให้เรียนรู้ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา ให้มีฐานะเป็นเงินออมประชาชาติ ให้รัฐบาลกู้ยืมไปพัฒนาประเทศ

การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในจังหวัดกระบี่

การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในจังหวัดกระบี่ เกิดขึ้นได้เพราะคุณปริมาตร ไกรจรัส พนักงานภาคสนามกองทุนสวนยาง จ. กระบี่ ซึ่งทำงานใกล้ชิดกับชาวบ้าน พบว่าชาวบ้านประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดปัญหาด้านอื่น ๆ มาตลอด หลังจากได้ฟังครูชบบรรยายเรื่องกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่จังหวัดกระบี่ ในพ.ศ. ๒๕๓๕ แล้ว จากความที่เป็นคนมีน้ำใจอยากช่วยเหลือผู้อื่น และสำนึกต่อชุมชน เกิดดวงตาเห็นธรรมถึงช่องทางที่จะช่วยชาวบ้านได้ จึงชักชวนให้ชาวบ้านตั้งกลุ่มในปีพ.ศ. ๒๕๓๕

ปัจจุบัน มีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในจังหวัดกระบี่ถึง ๑๗ กลุ่ม ซึ่งก่อนหน้านี้มี ๔ กลุ่มที่ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะการดำเนินการข้ามขั้นตอนของการพัฒนาคน หรือการให้การศึกษาแก่สมาชิกยังน้อยมาก เหตุเพราะเรื่องเป็นเวลา เพราะตนเองก็มีงานประจำที่ต้องปฏิบัติ และการลงพื้นที่แต่ละครั้งต้องใช้งบประมาณของตนเอง ซึ่งมีข้อจำกัด

คุณปริมาตรพูดถึงครูชบว่า เป็นคนที่มีความคิดโดดเด่นมาก ตนเองได้ยื่นข้อเสนอถึงครูชบมานานแล้ว เกิดความศรัทธาตั้งแต่ยังไม่เคยรู้จักครูชบ และครูชบเป็นคนที่รู้จักสร้างโอกาสจากวิกฤติ

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในตำบลบ้านปริก อ.เมือง จ.กระบี่

เป็นกลุ่มที่ดำเนินการก้าวหน้าถึงขั้นเป็นพี่เลี้ยงให้แก่กลุ่มอื่นได้ มีคุณประยงค์ จินาวงศ์ เป็นประธานกลุ่ม คุณวีรยุทธ จินาวงศ์ น้องชายคุณประยงค์ เป็นที่ปรึกษากลุ่ม และยังมีสมาชิกในวัยหนุ่มอีก ๓-๔ ท่านร่วมเป็นกรรมการกลุ่ม จากการสัมภาษณ์ และได้สัมผัสความคิด ได้ฉายแววให้เห็นว่าล้วนเป็นคนหนุ่มที่มีความคิดก้าวหน้า กลุ่มนี้ตั้งเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ ปัจจุบันมีสมาชิก ๓๓๘ คน มีเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่ม ๑๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท

มูลเหตุของการตั้งกลุ่มของบ้านทับปริก เพราะมีปัญหาความรุนแรงในชุมชนพอ ๆ กับปัญหาที่เคยเกิดในชุมชนน้ำขาว มีคนแปลกถิ่นมาตั้งรกรากอย่างมากมาย ทำให้เกิดปัญหาแย่งที่ทำกิน เกิดคดีสูงสุดในจังหวัดกระบี่ จนต้องตั้งป้อมตำรวจเพื่อแก้ปัญหา เมื่อประธานกลุ่มได้ฟังทั้งคุณปริมาตรและครูชบบรรยายเรื่องการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และเห็นแนวทางในการช่วยเหลือชาวบ้าน จึงชักชวนชาวบ้านตั้งกลุ่มสำเร็จในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยมีคุณปริมาตรเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มมาตลอด

แกนนำสมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นใหม่และจบการศึกษาระดับปริญญาตรี

บริหารจัดการกลุ่มได้ยึดกรอบความคิดในการพัฒนาคนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความเสียสละต่อส่วนรวม ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ ที่เน้นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และความเป็นประชาคม พร้อมทั้งฝึกสมาชิกให้เป็นผู้นำที่กล้าหาญ และเป็นผู้ตามที่ดี โดยแยกกิจกรรมย่อยให้รับผิดชอบ เช่นเดียวกับการฝึกผู้นำของสภาผู้นำชุมชนไม่เรียงของคุณประยงค์ ธรรงค์ เพราะคนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์การทำงานของกลุ่ม ในการดึงชาวบ้านที่ทิ้งถิ่นให้กลับมาช่วยกันพัฒนาชุมชนด้วยความยากลำบาก เช่นเดียวกับครูชบที่ต้องใช้โครงการในโรงเรียนในการสร้างบารมี เพื่อเป็นใบเบิกทางในการพัฒนาชุมชน เป้าหมายสูงสุดคือ การให้ชาวบ้านปลอดหนี้ สามารถพึ่งตนเองได้

นอกจากนี้ทางกลุ่มได้แทรกกิจกรรมการออมทรัพย์เข้าไปในการศึกษา เพื่อสร้างสายใยแห่งไมตรี โดยให้โรงเรียนปลูกต้นไม้มาขายชาวบ้าน เพื่อเตรียมการให้ชาวบ้านมาเรียนรู้

การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จากชาวบ้าน และยังพาครูไปดูงานออมทรัพย์ในจังหวัดใกล้เคียง ทั้งยังหาทางให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มในทางอ้อม โดยให้สมาชิกเข้าไปปลูกป่าในสำนักสงฆ์ต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านมีโอกาสฟังธรรม นับเป็นการบริหารกลุ่มโดยใช้ยุทธศาสตร์ “บวร” เป็นการใช้สถาบันที่เป็นหลักค้ำจุนบ้านเมือง ๓ สถาบันในการพัฒนาชุมชน คือ สถาบันบ้าน สถาบันวัด สถาบันโรงเรียน และยังเป็นพี่เลี้ยงให้กับกลุ่มอ่อนแอ

อุดมการณ์ของกลุ่ม คือ ใช้เงินเป็นสื่อ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมพัฒนา โดยใช้หลักประชาธิปไตย เพื่อความผาสุก และความอยู่รอดของสมาชิก

ปรัชญาของกลุ่มคือ ทำให้คุณ อยู่ให้เห็น เป็นให้จริง

ปัจจุบัน ชาวบ้านเริ่มมองเห็นว่า เงินทองเริ่มไหลเข้าหาตนเอง และเริ่มเชื่อตัวเองมากกว่าเชื่อนายทุนอย่างแต่ก่อน พร้อมกับปัญหาต่าง ๆ ค่อย ๆ คลี่คลายลงตามลำดับ สมาชิกกลุ่มสำนึกถึงความดีงามของครูชบ ที่เป็นคนเสียสละ ให้คำปรึกษาที่เป็นการช่วยเหลือชุมชน คุณวิรุทธ จินาวงศ์ ที่ปรึกษาของกลุ่ม มีความเชื่อว่า สถานการณ์ย่อมสร้างวิบุรุษเสมอ

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

กลุ่มนี้ได้รับการจุดประกายจากคุณปริมาตร ไกรจรัส และได้ตั้งมาเป็นเวลา ๘ ปีแล้ว สาเหตุที่ตั้งเพราะชุมชนอ่อนแอ มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ กำนันสมปอง ธรรมบุตร เคยใช้กิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มาเป็นเครื่องมือให้คนมารวมตัวกัน สามารถแก้ปัญหาได้ จนทำให้กำนันสมปองได้รับเลือกเป็นกำนันดีเด่น โดยมีคุณปริดา กามเกิด เป็นประธานกลุ่ม ทางกลุ่มหวังว่าเมื่อมีเงินทุนมากขึ้น จะเน้นเรื่องการประกอบอาชีพให้มาก ในรูปของธุรกิจชุมชน

ทางกลุ่มจะทำการออมเงินในวันเพ็ญ ๑๕ ค่ำ ในบริเวณวัดของหมู่บ้าน เพื่อให้คนได้ฟังธรรมด้วย ปัจจุบันมีสมาชิก ๖๒๕ คน มีเงินทุนประมาณกว่า ๒ ล้านบาท

แม้ว่าสมาชิกของกลุ่มจะไม่ได้ฟังการบรรยายจากครูชบโดยตรง แต่ก็รักและเคารพเหมือนพ่อผู้ให้กำเนิด ที่เป็นต้นคิดของสวัสดิการชุมชนที่เป็นผลพลอยได้จากการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่ทำให้ทุกคนมีชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเมื่อวันวาน

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในภาคตะวันออก

จังหวัดที่มีการนำแนวคิดของครูชบไปตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์และสามารถพัฒนาได้ดี คือ จังหวัดตราด นำโดย พระสุบิน ปณีโต ซึ่งเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการออมเงินของชาวบ้านจาก ๑๐ บาท เป็น ๒๐ ล้านบาท

ก่อนที่พระสุบินจะรู้จักกับครูชบ เมื่อปี ๒๕๒๓ ได้รุดลงไปภาคใต้ ทำให้ทราบถึงความเดือดร้อนของชาวบ้านที่ประสบปัญหาความยากจนและปัญหาจากผู้ก่อการร้ายจากสถานการณ์รุดงค์ จึงแนะนำให้ชาวบ้านออมเงิน ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับที่ครูชบกำลังทดลองแนวคิดการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่โรงเรียนน้ำขาว แต่โครงการยังไม่ลุล่วงก็กลับจังหวัดตราด แต่ก็นับเป็นก้าวแรกของการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาชุมชนของพระสุบิน

ต่อมาเมื่อมีโอกาสหวนกลับมารุดงค์ที่ภาคใต้อีกครั้ง ก็ได้เรียนรู้การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์จากครูชบ โดยการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดในการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ และศึกษาเรียนรู้การดำเนินงานจากการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของครูชบ และจากการเข้าร่วมสัมมนากับองค์กรชาวบ้านต่าง ๆ ในจังหวัดสงขลาที่ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ จึงนำแนวคิดไปขยายในจังหวัดตราดในปี ๒๕๓๓ เพราะชาวบ้านยากจน ซึ่งความยากจนเป็นบ่อเกิดของปัญหาต่าง ๆ หากชาวบ้านยังยากจนอยู่ จะเทศน์ให้ประชาชนเป็นคนดีสักเพียงใด ก็ไม่สำเร็จ ท่านจึงแปรคำเทศน์ซึ่งเป็นนามธรรม ให้เป็นรูปธรรม ด้วยการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นการแก้ปัญหา ด้วยวิธี “หนามยอกเอาหนามบ่ง” โดยพยายามจัดกลไกให้ดี และจากที่ท่านพระสุบินตระหนักถึงพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งตรัสสรุปไว้ว่า คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติ ๔ ประการ คือ รักษาสัจจะ ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดี จะเป็นประโยชน์และเป็นธรรม การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ตั้งอยู่ในความสัตย์ อดทน อดกลั้น ไม่ประพฤติล่วงสัจจะ และรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง และจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานทฤษฎีใหม่อันเป็นแนวทางแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการฟื้นฟูเศรษฐกิจช่วยชาติและฟื้นฟูคุณค่าแห่งศาสนาของพระพุทธเจ้า

พระสุบินได้สรุปบทเรียนเรื่องการสอนธรรมะกับพระครูสังฆรักษ์ และได้เสนอแนวคิดในการนำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มาใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมะและพัฒนาไปสู่สิ่งอื่น ๆ ด้วยความเชื่อว่า ชาวบ้านจะหันมาสนใจธรรมะ และสามารถนำธรรมะไปปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุขมากขึ้น

พระสุบินได้เล่าว่า "กลุ่มได้ใช้คำว่า สัจจะ เพราะกินความหมายที่ลึกซึ้งกว่า สัจจะ หมายถึงความจริงใจ ในพระพุทธศาสนากล่าวว่ สัจจะ ชันติ จาคะ"

เผยแผ่ธรรมะผ่านกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

พระสุบินได้เริ่มก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์เป็นกลุ่มแรกที่หมู่บ้านเกาะขวาง บ้านเกิดของท่านในปี ๒๕๓๓ และขยายไปอีกแห่งที่หมู่บ้านทุ่งเขา ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ท่านจำพรรษาในปีนั้น ท่านพยายามที่จะก่อตั้งกลุ่มสัจจะขึ้นในหมู่บ้านอื่น ๆ อีก โดยการบอกผ่านญาติโยมที่รู้จัก ให้ไปพูดคุยกับชาวบ้านด้วยกัน ปรากฏว่า ไม่สามารถก่อตั้งได้เลยแม้แต่กลุ่มเดียว ท่านบอกว่า

"สาเหตุที่ชาวบ้านด้วยกันก่อตั้งกลุ่มไม่ได้ นั่น อาจเป็นเพราะว่า ชาวบ้านไม่ไว้ใจซึ่งกันและกัน ชาวบ้านมีความแตกแยก ชิงดีชิงเด่น เอาเปรียบซึ่งกันและกัน อีกทั้งในหมู่บ้านเคยตั้งกลุ่มออมทรัพย์ที่มีลักษณะเดียวกันและได้ล้มเลิกไป และขณะนั้นอาตมาเองก็ไม่มีปัจจัย เนื่องจากไม่ถือปัจจัยอยู่แล้ว วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ก็ไม่มี เป็นเพียงการพูดการเสนอแนวความคิดเท่านั้น สาเหตุดังกล่าวจึงเป็นกำแพงที่ขวางกั้นการทำงานในช่วงเริ่มแรก"

ปีพ.ศ. ๒๕๓๔ พระสุบินก็ได้เดินทางไปศึกษาดูงานที่บ้านน้ำขาวนอก อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ได้แลกเปลี่ยนความคิดกับครูชบ ยอดแก้ว จึงกลับมาจำพรรษาที่วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด และได้ขยายงานของกลุ่มสัจจะต่อไป โดยอาศัยเงินปัจจัยที่ได้จากการเทศน์ เป็นงบประมาณในการทำงาน และได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์จากโครงการพุทธศาสนวันอาทิตย์ของวัดไผ่ล้อม ทำให้การขยายกลุ่มปี ๒๕๓๕ ได้จำนวน ๕ กลุ่ม ปี ๒๕๓๖-๒๕๓๗ ขยายได้ปีละ ๒๐-๓๐ กลุ่ม จนปัจจุบันมีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จำนวนประมาณ ๑๐๖ กลุ่ม มีเงินหุ้นรวมกว่า ๒๐ ล้านบาท จากหมู่บ้านของจังหวัดตราดที่มีอยู่จำนวน ๒๔๐ หมู่บ้าน

พระสุบินกล่าวว่า "กิจกรรมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต จึงเป็นกิจกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านในชนบท ซึ่งมีทั้งการปฏิบัติ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ศาสนา จิตใจ การเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ที่บูรณาการเชื่อมโยงไปด้วยกัน"

นอกจากนี้ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการถ่ายทอดธรรมะ ได้พลิกพื้น "เงิน" ที่มองว่าเป็นต้นเหตุแห่งโลภะจริต มาเป็นเงื่อนไขในการสร้างความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน พระสุบินกล่าวว่า "มีทรัพย์ต้องมีมิตรด้วย" ซึ่งระบบการจัดการเชิงพาณิชย์ไม่มีทางทำได้ และเพื่อการปลูกฝังนิสัยคนให้รู้จักพึ่งตนเอง มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัว ให้มีวินัยในตนเอง มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ มีความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ ประหยัดคอดออม รู้จักคิด วิचारณ์และตัดสินใจอย่างมีเหตุมีผล มีขันติธรรม คำวิจารณ์ รู้จักยกย่องผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้โดยรู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ เป็นผู้ นำและผู้ตามที่ดี ตลอดทั้งมีความรักสามัคคีในหมู่พวกพ้อง

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่เกิดขึ้นจากความคิดของพระสุบิน ปณิโต ผู้ซึ่งมีความรู้เพียงแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ที่เห็นว่าความทุกข์ของชาวบ้านที่เกิดจากการเป็นหนี้สินนั้น เกิดขึ้นจากการทำมาหากินที่ฝืดเคือง การขยายผลผลิตไม่ได้ราคา ภัยธรรมชาติ และที่สำคัญคือหนี้สินอันเกิดจากการประพฤติปฏิบัติ ชีวิตที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขต่าง ๆ ซึ่งกลายมาเป็นความยากจนในระดับหมู่บ้านและตำบล ก่อให้เกิดการอพยพเข้ามาหางานทำในชุมชนเมือง และเกิดความแออัดและปัญหาสังคมตามมาเป็นลูกโซ่

จากประสบการณ์ของพระสุบิน ปณิโต ที่เคยเดินรูดงค์ไปสุดเหนือ สุดใต้ ทำให้ได้รับรู้สภาพปัญหาของชาวบ้านมากมายและคิดหาแนวทางที่จะช่วยชาวบ้านด้วยความเชื่อที่ว่าต้องร่วมมือกันระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน คือ ต้องพึ่งพาตนเอง ไม่ใช่ไปหวังพึ่งพาข้าราชการและนักการเมือง ธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และผู้มีอำนาจ

วิธีการ

มุ่งหวังให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกัน โดยให้ชาวบ้านในหมู่บ้านรวมกลุ่มกัน ตามความสมัครใจ ไม่มีการขู่เข็ญบังคับ โดยทุกคนที่เข้ากลุ่ม จะต้องถือสัจจะว่า จะส่งเงินออมทรัพย์

ต่อกลุ่มของตนทุกเดือน เดือนละอย่างน้อย ๑ หุ้น แต่ไม่เกิน ๑๐ หุ้น ราคาหุ้นละ ๑๐ บาท เมื่อถึงวันกำหนดแต่ละเดือน ซึ่งจะเป็นวันที่เท่าใดนั้น แล้วแต่ทางกลุ่มกำหนดตกลงกัน

หลักปรัชญาในการบริหารจัดการ

ได้พลิกผัน “เงิน” ที่ถูกมองว่าเป็นต้นเหตุแห่งโลภะจริตมาเป็นเงื่อนไขในการสร้างความรัก ความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน “มีทรัพย์ต้องมีมิตรด้วย” ซึ่งระบบการจัดการเงินทั่วไปไม่มีทางทำได้

อุดมการณ์ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของจังหวัดตราด มีว่า

จะทำการสิ่งใดต้องใจมั่น ร่วมแรงแข่งขันไม่หวั่นไหว

เล็กเป็นคนเห็นแก่ตัวเรงกลัวภัย แยกกันตาย รวมกันอยู่ กิดคูเอา

หลักการออมทรัพย์ผนวกกับหลักธรรมทางศาสนา ซึ่งท่านได้เรียนรู้มา

นับเป็นความโชคดีของคนจังหวัดตราด ที่เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด และเจ้าคณะอำเภอสนับสนุนทางด้านงบประมาณและการขยายเครือข่ายกับวัดต่าง ๆ เพราะเห็นแล้วว่า เป็นสิ่งที่ดี กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของกลุ่ม ๆ ก็มีลักษณะคล้ายกับของครูชบ เพราะได้ผ่านการพิสูจน์มาแล้ว

การดำเนินงานของกลุ่มสะสมทรัพย์กลุ่มต่าง ๆ ในช่วงแรก เป็นไปในลักษณะมีการฝาก น้อย แต่ถี่มาก แต่พอกองทุนค่อย ๆ โตขึ้น โดยไม่เน้นการโตเร็ว ก็ทำให้มีเงินในระบบที่สามารถปันผลและจัดการเรื่องสวัสดิการได้มากขึ้น พระสุบินพยายามโน้มน้าวให้ชาวบ้านให้เห็นถึงความพอดี โดยไม่เร่งรัดแต่การเพิ่มทุน แต่ให้พุ่งเป้ามาที่การประหยัด หมั่นสะสม เพื่อให้รากฐานของกองทุนแข็งแกร่ง สามารถพึ่งตนเองในระยะยาวได้ และหนี้เสีย น้อยมาก เพราะใช้คำว่า “ของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” ดังที่คุณพิทยา ว่องกุล กล่าวไว้ว่า “การควบคุมตนเองของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นกฎชุมชนที่ศักดิ์สิทธิ์” และมีสวัสดิการชุมชนคุ้มครองสมาชิกเช่นกัน พระสุบินนำความคิดให้ชาวบ้านรู้จักเก็บออมตามกำลัง และให้มีวินัย โดยได้อธิบายว่า *อย่าหมิ่นเงินน้อย อย่าอนคอยโชค ลองดูแปลงผืนที่เอาเขาไปเตะเกษตรทีละน้อย ๆ ตะมะมาก ๆ ก็ได้น้ำผึ้งเต็มขวด*

กองทุนสวัสดิการในบางหมู่บ้าน ยังถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการควบคุมความประพฤติของคนในสังคมให้มีศีลธรรมและจริยธรรม ดังที่พระสุบิน ปณีโต เล่าว่า “สมาชิกบางกลุ่มได้สิทธิการรักษาพยาบาล นอนโรงพยาบาลได้คืนละ ๕๐๐ บาท ถ้าใครสูบบุหรี่ จะถูกปรับคืนละ ๑๐๐ บาท ถ้าสูบบุหรี่ครั้งที่สอง จะถูกปรับเพิ่มมากขึ้น ถ้าสมาชิกเล่นการพนันก็จะลงโทษในลักษณะนี้เช่นกัน บางกลุ่มจะตกลงกันในที่ประชุมว่า ถ้าใครซื้อสิทธิ์ขายเสียง เช่น ใครขายเสียงไป ๕๐๐ บาท กลุ่มก็จะหยุดค่ารักษาพยาบาลมูลค่า ๕๐๐ บาท เพราะถือว่าสมาชิกได้ประโยชน์จากตรงนั้นแล้ว ทางกลุ่มจึงไม่จำเป็นต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลให้แก่สมาชิกผู้นั้นอีก

ที่กล่าวมาเป็นหลักคิดใหญ่ เป็นวิถีคิดของชาวบ้านที่ยกระดับ “คุณค่า” ของเงินให้มากกว่า “มูลค่า” ของเงิน

ปัจจุบัน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของจังหวัดตราด มีเงินหมุนเวียนอยู่ประมาณ ๒๐ กว่าล้าน ประมาณ ๑๐๕ กลุ่ม ในอนาคต พระสุบินมีความประสงค์ตั้งกองทุนผู้สูงอายุ เพื่อให้สมาชิกได้แสดงความกตัญญูต่อกับผู้สูงอายุ และลดปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง

พระสุบินได้ชวนขยายในการขยายแนวคิดไปยังจังหวัดใกล้เคียง โดยให้พระจังหวัดอื่นมาดูงานแล้วไปขยายงานเอง ซึ่งพระอาจารย์มนัส ชันติธัมโม (อัมรัตน์) ประธานสำนักสงฆ์จันทรรักษ์โพธิ์ทอง ได้รับแนวคิดและนำไปขยายที่จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากเห็นว่าคนมีปัญหา จากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้คนทิ้งถิ่นฐาน และจากสำนักในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา หลักเศรษฐศาสตร์ หลักประชาธิปไตย มาประยุกต์ใช้ในการจัดตั้งกลุ่ม เช่นเดียวกับพระสุบิน โดยเริ่มตั้งกลุ่มครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๓๔ มีสมาชิกก่อตั้งครั้งแรกจำนวน ๑๐๘ คน มีเงินสะสมแรกเข้าจำนวน ๖,๘๐๑ บาท ปัจจุบันมีกลุ่มสะสมทรัพย์ ๗๕ กลุ่ม มีสมาชิกจำนวน ๑๕,๕๐๕ คน มีหุ้นสะสมทรัพย์จำนวน ๔๖,๘๘๕,๕๖๑ บาท โดยมีพระภิกษุ ๑๐ รูป เป็นที่ปรึกษา เนื่องจากเจ้าคณะจังหวัดให้การสนับสนุน และมีส่วนช่วยเหลือให้ขยายเครือข่ายไปตามวัดใหญ่ก่อนขยายไปวัดต่าง ๆ จึงมีพระสงฆ์ร่วมมือด้วยเป็นจำนวนมาก

พระมนัส นอกจากเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แล้ว ยังมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ให้แก่สังคม คือ เป็นประธานที่ปรึกษาศูนย์เผยแพร่ธรรมเยาวชน สนับสนุนและส่งเสริม

การศึกษาแก่ภิกษุสามเณรบรรพชา สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรสอนธรรมะศึกษาในโรงเรียน บรรยายพิเศษเรื่องกลุ่มออมทรัพย์และธรรมะตามสถานที่ราชการต่าง ๆ เป็นผู้ปลุกกระแสให้มีความตื่นตัวในเรื่องสิ่งแวดล้อม โดยให้มีศูนย์ทดลองการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในจังหวัด

พระมณีสครัทธาในแนวคิดของครูชบ ที่มีความคิดไม่เหมือนใคร กล้า “แหกคอก” จนชุมชนเกือบทั่วประเทศได้ดี มีความมั่นใจในตัวเองสูง พระมณีสกำลังคิดค้นต่อยอดความรู้การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของครูชบ เพื่อหารูปแบบที่แปลกใหม่ที่น่าสนใจ และเหมาะสมกับลักษณะสมาชิกของกลุ่ม ขณะนี้กำลังศึกษารูปแบบการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของเยาวชน เนื่องจากพระมณีสเคยทำงานเกี่ยวกับโครงการเยาวชนมาก่อน เช่น เมื่อเยาวชนจะมาเล่นกีฬาในวัด ต้องออมเงิน ๑๐๐ บาทต่อครั้ง แต่ยังไม่มีสวัสดิการ เพราะเพิ่งดำเนินการมาได้เพียง ๖ เดือน

แนวคิดของครูชบที่ขยายไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ก่อนข้างสำเร็จเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนกระแสหลักใหญ่ ๆ ได้แก่ การศึกษา พระราชดำรัส แผน ๘๗ พระพุทธศาสนา วิถีชุมชน มีทั้งพระและฆราวาสที่เป็นผู้นำแนวคิดไปขยายและจัดการบริหารกลุ่มมูลเหตุของการตั้งกลุ่มส่วนใหญ่ เพราะชุมชนได้รับผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจ สังคมการเมือง กลายเป็นชุมชนอ่อนแอ แต่ละกลุ่มมีหลักการ อุดมการณ์ ปรัชญาที่คล้าย ๆ กัน คือ ทุกกลุ่มจะยึดหลักพุทธศาสนา หลักเศรษฐศาสตร์ หลักประชาธิปไตย เพื่อให้เป็นไปทิศทางเดียวกัน มีอุดมการณ์ในการช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ โดยสร้างกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิต ซึ่งเป็นแนวคิดในการใช้เงินตราในการพัฒนามนุษย์ และถือว่า การศึกษาเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ให้ดีขึ้น ทุกกลุ่มมีการใช้การศึกษาพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง มีทั้งที่เริ่มปูพื้นฐานให้กับนักเรียน ซึ่งเป็นเยาวชนของชาติเป็นการจัดการศึกษาในระบบ และจัดตั้งกลุ่มในชุมชน เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่ชัดเจน และมีอยู่ทั่วประเทศ กองทุนของครูชบนอกจากเป็นลักษณะของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตแล้ว ยังถือว่า เป็นกระบวนการทางสังคมด้วย มีคุณภาพสูงในเรื่องการจัดการ ในขณะที่ค่าจัดการต่ำ เพราะ

ส่วนใหญ่ จะกระทำการเดือนละ ๑ ครั้ง เสร็จสิ้นในวันเดียว สถานที่ทำการก็อาจเป็นศาลาวัด หรือศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนแห่งใดแห่งหนึ่ง

กลุ่มสังฆะออมทรัพย์ในภาคอีสานและภาคเหนือ

ในภาคอีสานและภาคเหนือ ได้มีการตั้งกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ตามแนวคิดของครูชบ โดยนำไปปรับประยุกต์ให้เข้าลักษณะความแตกต่างของชุมชนและวัฒนธรรมในหลายจังหวัด

มหาวิทยาลัยชาวบ้าน

บทบาทของครูชบ ยอดแก้ว ครูอัมพร ค้างปาน ครูถวัลย์ หนูประดิษฐ์ ครูณรงค์ พลัน สังเกตู ครูสมหมาย ขวัญทองยิ้ม คุณประยงค์ จินาวงศ์ พระสุบิน ปณีโต พระมนัส ชันติธรรม โม หรือบุคคลอื่น ๆ ที่เป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้ชุมชนเกิดการออมทรัพย์ ล้วนแล้วแต่สวมบทบาทของนักคิด นักพัฒนา นักปฏิบัติการสร้างเงินทุนของชุมชน นักจัดการให้บริบทต่าง ๆ ในชุมชนทั้งที่เป็นตัวบุคคล สถานที่ ทรัพยากรต่าง ๆ แม้แต่สิ่งที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น คือเรื่องของคุณธรรม จิตวิญญาณในความเป็นมนุษย์ กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ในภาคใต้เข้มข้น มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วประเทศ มีผู้สนใจจากหลาย

กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ในภาคใต้เข้มข้น มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วประเทศ มีผู้สนใจจากหลายทิศทางมาดูงาน ครูชบกับครูอัมพร เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูอัมพรปักหลักอยู่กับชุมชนมากกว่าครูชบ โดยการสร้างศูนย์การเรียนรู้ของตนเองจนได้รับการขนานนามว่า เป็นอธิการบดีของมหาวิทยาลัยชาวบ้าน ครูชบเมื่อพัฒนาตำบลน้ำขาวจนอยู่ตัว ก็เดินสายไปทั่วประเทศ ให้คนอื่นเก็บเบี้ยได้ถูกร้าน เปรียบเหมือนเซลล์แมนขายฝัน เป็นแหล่งเรียนรู้เคลื่อนที่ เพียงแต่เมื่อไปสร้างฝืนที่ใด ฝืนก็มักเป็นจริงเสมอ

อยู่รอดได้ด้วยคุณธรรม

ไม่ว่าจะเป็นภาคใด หรือบุคคลใดก็ตาม ที่นำแนวคิดของครูชบ ยอดแก้ว ไปจัดตั้งกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ในชุมชนของตนเอง ต่างก็นำระบบคุณธรรมมากำกับการดำเนินการ

ของกลุ่ม ซึ่งคุณอัมพร คิ้วปาน ผู้นำกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ตำบลคลองเปรี๊ยะ มักจะกล่าวเสมอในการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ของตนว่า “ถ้าใช้คุณธรรมนำระเบียบระเบียบก็ออกมาชัดเจน ถ้าคนร่างระเบียบไม่มีคุณธรรม ระเบียบที่ออกมาก็บิดเบี้ยว และเขามักจะย้ำเสมอว่า “ผมเกลียดการถือโกง เพื่อน โกงผมผมไม่ชอบ ผมโกงเพื่อน เพื่อนก็ไม่ชอบ ฉะนั้นเราอย่ามาโกงกันดีกว่า เรามาสร้างสังคมที่ดีกันดีกว่า เราต้องมีคุณธรรม” ผู้นำที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษา ต่างก็นำความรู้เรื่องกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เข้าสู่ระบบการศึกษา เพื่อฝึกให้เยาวชนของชาติมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องออมทรัพย์ และมีวิถีชีวิตที่ไม่ตั้งอยู่บนความประมาท และเป็นคนดี มีคุณธรรม ผู้นำทางศาสนา ก็ใช้ปรัชญาทางศาสนามาบริหารกลุ่ม เช่น การสอนให้คนพึ่งตนเอง และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ต่างก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาคนให้รู้จักพึ่งตนเอง ไม่หวังผลจากรายได้มากนัก มีความพออยู่พอกิน และเน้นคุณภาพชีวิตเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นลักษณะความเป็นอยู่ดั้งเดิมของคนไทย

ครูชบฟันต่อ

ครูชบฟันต่อไปว่า ยุทธศาสตร์การทำให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่อง การใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง โดยใช้ภูมิปัญญาไทยเป็นโจทย์ เพื่อให้เข้าสู่ในระบบการศึกษาโดยตรงนั้น น่าจะอาศัยช่องทางการดำเนินโครงการครูแห่งชาติและครูต้นแบบที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กำลังดำเนินงานอยู่ คัดเลือกครูที่ทำงานเพื่อชุมชนขึ้นมาเป็นครูต้นแบบและครูแห่งชาติด้วย แทนที่จะคัดเลือกเฉพาะครูสายวิชาสามัญต่าง ๆ เพื่อเป็นการให้กำลังใจครูที่ปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือชุมชน และจะได้สร้างเครือข่ายทั่วประเทศ และจะทำให้ประเทศชาติมั่นคงในที่สุด

สรุป

ครูชบกล่าวว่า เศรษฐศาสตร์ชุมชนสามารถแก้ปัญหาชุมชนได้สำเร็จ และทำทลายกับวิกฤติสังคมปัจจุบัน ที่น่าจะติดตามศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น กำลังเป็นที่นิยมในสังคมไทย โดยมีเนื้อหาสำคัญของทฤษฎีว่า “ออมทรัพย์ต้องมีสวัสดิการของชุมชน จะนำมาช่วยสังคมได้”

ศาสตรา ดร. เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี) ให้ข้อคิดว่า การพัฒนาเศรษฐกิจ ไม่สามารถทำแบบสุกเอาเผากินได้ แต่ต้องพัฒนาอย่างครบวงจร เพื่อสร้างความแข็งแกร่งทั้งระบบ ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง

บรรณานุกรม

ข้อมูลจากการติดตามการดำเนินโครงการครูภูมิปัญญาไทย ภาคใต้. วันที่ ๑๔ กรกฎาคม.

๒๕๔๒.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน. ข้อมูลเบื้องต้น ครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๑. ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๒. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร . บริษัทที.พี.พรินท์ จำกัด.

๒๕๔๒.

คนดี ศรีสังคม ประจำปี ๒๕๔๐.

จำนงค์ แรกพิณีจ. บทบาทของชุมชนกับการจัดการศึกษา. เอกสารอัดสำเนา. ๒๕๔๑. ๔ ๔๕ หน้า.

จำนงค์ สมประสงค์. การจัดตั้งและบริหารธนาคารหมู่บ้าน ตามแนวพระราชดำริ. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการเกษตร ๒๕๓๕. ๒๑๕ หน้า.

จำนงค์ สมประสงค์. การบริหารธนาคารหมู่บ้าน. กรุงเทพมหานคร : โครงการธนาคารหมู่บ้าน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. ๒๕๓๕. ๑๓๗ หน้า.

ชบ ยอดแก้ว. รายงานผลการวิจัย บนฐานการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา. เอกสารอัดสำเนา. ๒๕๓๒. ไม่ปรากฏจำนวนหน้า.

รุ่ง แก้วแดง. ครูสมพรสอนลิง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน. ๒๕๔๒. ๑๒๘ หน้า.

ปฐม นิคมานนท์. อตุโล ไม่มีใครเทียม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.
พิมพ์ครั้งที่ ๒. ๒๕๓๘. ๕๑๓ หน้า.

พิทยา ว่องกุล. แนวคิดฝ่าวิกฤตินิยมไร้พรมแดน เศรษฐธรรม และอธิปไตยชุมชน
ไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.
๒๕๓๘. ๑๗๖ หน้า.

พิทยา ว่องกุล. วิธีทำเงินล้านในหมู่บ้าน. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์.
๒๕๓๓. ๒๔๕ หน้า.

พุทธทาสภิกขุ. การศึกษาคืออะไร. กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร. ๒๕๑๖.

วิชัย วงษ์ใหญ่. ยกเครื่องเรื่องเรียนรู้. เอกสารประกอบการประชุม คณะอนุกรรมการ
ปฏิรูปการเรียนรู้ ครั้งที่ ๕/๒๕๔๒ มปพ. ๒๕๔๒. ๒๓ หน้า.

ศูนย์พัฒนาภูมิปัญญาไทย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงานกรรัฐ
มนตรี. แนวคิดและประสบการณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาไทย. มปป. ๑๘๖ หน้า.

สาธารณสุข, สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, มูลนิธิพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อคุณภาพ
ชีวิตที่ดี จังหวัดขอนแก่น. กองทุนออมทรัพย์ ตำบลคลองเปรี๊ยะ ชาวบ้านทำได้
บทเรียนที่ ไอ.เอ็ม.เอฟ. ไม่ได้สอนแต่ต้องเรียน. กรุงเทพมหานคร : บริษัทดีไซร์
จำกัด. ๒๕๔๒. ๗๐ หน้า.

สุมน อมรวิวัฒน์. การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญ
สถานการณ์ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
๒๕๔๒. ๒๐๒ หน้า.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ. รายงานการวิจัยเอกสาร เรื่อง ใบอนุญาตมาตรฐานวิชาชีพครู. บริษัท พี.ที.พรินท์ จำกัด. ๒๕๔๒. ๒๖๔ หน้า.

สำนักนายกรัฐมนตรื, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การศึกษาในวิถีชีวิตของชุมชน รูปแบบและการปฏิบัติ โครงการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมจากโรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษา. ๒๕๓๕. ๑๖๖ หน้า.

สำนักนายกรัฐมนตรื, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด. ๒๕๔๒. ๔๑ หน้า.

สำนักนายกรัฐมนตรื, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานฉบับสังเคราะห์เรื่อง การวิจัยและประเมินคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษา โครงการวิจัยสารสนเทศเพื่อการติดตามและพัฒนาคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรไทย. ๒๕๓๑. ๗๐ หน้า.

สำนักนายกรัฐมนตรื, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สถิติการศึกษาในประเทศไทย. ๒๕๔๒. ๕๒ หน้า.

ดร.รุ่ง แก้วแดง

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สำนักนายกรัฐมนตรี

“ภูมิปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ของคนไทยเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เป็นขุมทรัพย์ทางปัญญาอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกให้เหมาะสมกับยุคสมัย ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ทางภูมิปัญญานี้ จะนำมาซึ่งกระบวนการเรียนรู้อันเป็นกระบวนการพัฒนาที่สำคัญที่จะทำให้สำคัญอยู่รอด

ด้วยตระหนักในความสำคัญดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดทำนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งได้รับมติเห็นชอบกับนโยบายดังกล่าวเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ โดยในสาระของนโยบายเป็นพื้นฐานสำคัญ ส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาสู่ความเป็นพื้นฐานแห่งความเป็นไทย

ในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ สำนักงานฯ ได้จัดทำโครงการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ของครูภูมิปัญญาไทยขึ้นรุ่นที่ ๑ ได้คัดเลือกครูภูมิปัญญาไทยด้านต่างๆ ไว้จากทั่วภูมิภาคของประเทศไทย เป็นจำนวน ๓๐ ท่าน

การนำเสนอผลงานครูภูมิปัญญาไทย ภูมิศึกษา ขบ ยอดแก้ว ครูภูมิปัญญาไทย : นักเศรษฐศาสตร์ชุมชน ซึ่งเป็นครูภูมิปัญญาไทยด้านกองทุนชุมชน ได้กอบกู้เศรษฐกิจชุมชน ... เป็นตัวอย่างและแนวคิดให้ชนรุ่นหลังนำความรู้ไปทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยในยามวิกฤติได้เป็นอย่างดี”